

Laatbloeiers

Eliza Laurillard

Y88
L385L

ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

160

1

LAATBLOEIJERS.

LAATBLOEIERS.

OPSTELLEN EN DICHTEN

VAN

Dr. E. LAURILLARD.

SCHOONHOVEN,
S. & W. N. VAN NOOTEN.
1904.

y/88
L3852

INHOUD.

	Bladz.
HUISBEZOEK	1
DRIE EEUWEN EN EEN VIERDEDEEL	19
KERKLIED	21
HET DRAMATISCHE IN DEN EEREDIENST DER CHRIST. KERK	23
CIRKELGANG?	32
EEN FLORA'S-KLOK	34
STUDENT GEWEEST	35
SPRAAK EN TAAL	36
VADERLAND EN VORSTENHUIS	40
IN HET LEVEN EN OP HET GRAF	42
EEN AKELIGE DROOM	43
VEEL EN ÉÉN	46
EEN TRANENDOEK	48
DE HERBERGTAFEL	50
GEKUNSTELDE POËZIE	52
AAN 'T STRAND	85
IETS VAN EENE NIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING	88
SISERA	97
WAAROM?	101
WAT IS DE TAAL?	103
MIJN BOEKJE VAN SINT SYLVESTER	106

AAN TAFEL!	111
MIJN BUURMAN HELM EN ZIJN LINDEBOOM	112
GEEN DOOD, MAAR SCHIJNDOOD	114
KANTTEKENINGEN OP BIJBELTEKSTEN	116
DEN HOEK OM	125
EEN KLAVERBLAD VAN DEUGDEN	126
BIJ EEN WATerval	127
GULDENS IN DE SCHOENEN	129
NA DEN SLAG	131
IN DEN HEREST	133
EEN NATUURPSALM	134
SCHEPERS AVONDLIED	144
TEGENSTELLINGEN	146
ANECDOTEN:	

Een zonderling, maar leerzaam geval	151
Groot vertrouwen in de Kunst	154
Misschien te helpen	155
Betrekkelijke roem	155
Toelichting van uitgaven	156
Wel een bakker, maar —	156
Eene onbeleefdheid, met nog een overmaat	157
Te veel gevegd	157
Welige beeldspraak	158
Overtuigende berekening	158
Vleiende gevolgtrekking	159
Een aangenaam nachtelijk bezoek	160

VOORREDE.

Uit den mond van bloemisten en kweekers heb ik wel eens het woord laatbloeiers gehoord.

Het kwam mij voor, dat dit woord als titel voor dit boekje kon dienen, — en op grond van den leeftijd des schrijvers, en in verband met het feit, dat de inhoud, — op enkele uitzonderingen na, — dagteekent uit de laatst-verloopen jaren.

Als nu de lezer maar niet vindt, dat laat er duidelijker in zichtbaar is, dan bloei.

Dat zal ik afwachten, maar, natuurlijk, het tegendeel wenschen.

E. L.

HUISBEZOEK.

Ieder uwer kent VAN KOETSVELD's Schetsen uit de Pastorie te Mastland, een boekje, waarin het leven van een vaderlandschen dorpspredikant wordt beschreven, zoo natuurlijk en kernachtig, met zooveel menschenkennis en levenswijsheid, met een zoo vromen en heiligen ernst en tevens een zoo gezonden en pittigen humor, dat het een klassiek boekje in onze letterkunde is en zal blijven.

Onder de bedoelde Schetsen komt er eene voor, zooals gij weet, die tot titel heeft Huisbezoek en mede uitmunt door de eigenschappen, die ik daar noemde. Welnu, het lust mij, op dit onderwerp eens wat door te praten. 't Is een onderwerp, dat in zichzelf niet onbelangrijk is en bovendien op onze maatschappelijke toestanden en op de taal, de begrippen en de manieren van ons volk gedurig een kijkje geeft, hier van ernstigen, daar van grappigen aard, maar in beide gevallen merkwaardig. En als iemand mij tegemoet voeren mocht: „na VAN KOETSVELD over huisbezoek handelen, dat is na Homerus een Ilias schrijven”, dan zal ik hem tegemoet voeren: „laat mij begaan; ieder vogeltje zingt naar 't gebekt is.” Overigens, vrijmoedigheid,

om met dat onderwerp op te treden, put ik ten deele uit het feit, dat in onze dagen veel aan 't bezoeken van gezinnen gedaan wordt, ook door niet-kerkelijke personen en buiten kerkedienst om, en veel van wat het kerkelijk huisbezoek raakt, ook op dat bezoek toepasselijk is. Allicht zijn dan zulke particuliere bezoekers of bezoeksters ook onder mijne lezers en lezeressen aanwezig.

Maar met den naam *huisbezoek*, in den eigenlijken zin van 't historische spraakgebruik, bedoelt men een kerkelijk, herderlijk bezoek, aan de huizen der gemeenteleden, meestal op vaste tijden, langs de rij af gebracht. Daarover is en wordt zeer verschillend geoordeeld. De een bepleit het nut er van en de ander heeft er veel bedenkingen tegen; de een vindt het bespottelijk, als zulk een bezoek hem gebracht wordt, en de ander vindt het schandelijk, als het hem niet wordt gebracht. Wat zullen wij zeggen?

Dat hangt er van af. Denken we aan een dorp of een klein stadje, dan is er veel voor te zeggen, wat er niet of lang niet in die mate, voor te zeggen is in betrekking tot een groote stad. Al dadelijk is er op een dorp of in een klein stedeke dit voor, dat de bezoeker daar allen kent, in hun maatschappelijken staat en hun zedelijken toestand, in de omstandigheden, die hen drukken of verblijden, die hen doen hopen of vreezen, — zoodat daar vele gansch natuurlijke aansluitingspunten aanwezig zijn voor samenspreking, ook voor ernstige of gemoedelijke samenspreking, — samenspreking, waarbij niet alleen de mond klanken vorint, maar ook 't hart aan het woord is. In een groote stad daarentegen komt de bezoeker bij personen, die hij voor het meerendeel niet kent, van wier behoeften en belangen hij niets weet, zoodat dan het gesprek

zich haast onvermijdelijk in eene ondiepe algemeenheid beweegt. En al wil ik nu daarmee de zaak niet onbepaald afkeuren, toch acht ik veel meer vruchtbelovend een bezoek, dat eene meer gepreciseerde aanleiding heeft. De gewoonte bestaat hier, aan de predikanten opgaaf te doen van wie, van buiten gekomen, in hunne wijk zich hebben gevestigd; opgaaf ook van toegedienden Doop en ingezegend huwelijk. Welnu, bezoek den vreemdeling, die pas inwoner is geworden, de jonge moeder, die pas haar kind ten Doop heeft geheven, de jeugdige echtelingen, die pas hun huishouden opgezet hebben; bezoek ook den kranke, al lang aan zijn leger gebonden; den stervende, straks uit het land der levenden uittredend; de familie, haren doode, die zoo goed was, beschreiend; — en van zelf zal daar een gesprek zich ontspinnen, dat goed doet en dat juist door alle kunstmatige regeling en alle vastgestelde vormen te missen, de harten raakt, in 't leven grijpt.

Intusschen, wat de beoordeeling van de zaak voor onze groote steden betreft, daarbij is een belangrijk verschil in aanmerking te nemen tusschen de meer voorname buurt en de volksbuurt. De menschen in de volksbuurt leggen al spoedig hunne toestanden bloot, maar in de meer voorname buurten houden zich veel meer de harten gesloten; in de volksbuurt ligt de stof voor raadgevingen, waarschuwingen, besturingen vlak voor de hand, die in hooger stand zeker ook niet overbodig zouden zijn, maar daar geven de uitwendige, zichtbare vormen er niet zoo rechtstreeks aanleiding toe. En met het oog op de uitvoerbaarheid der zaak zijn er nog twee gewichtige punten van verschil; vooreerst, dat men in de volksbuurt niet aan bepaalde uren van den

dag is gebonden, en, ten andere, dat men daar alle deuren open vindt. In andere wijken is 't allicht: „mijnheer is naar de Beurs, en mevrouw heeft juist familie over,” of: „de kamer is vol dames en mevrouw schenkt thee, of eigenlijk tie, ziet u? — 's morgens thee, maar 's middags tie, as 't mevrouw der „sjoer” is, of: „op dit uur mot u nooit komen, want altijd op dit uur rust mevrouw,” en zoo meer. Tusschen twee haakjes, er zijn tegenwoordig ontzettend veel mevrouwen, die op zekere daguren rusten, ook velen, van wie 't niet gemakkelijk te vatten is, waar ze eigenlijk moê van zijn. Maar laat mij eens een enkel geval wat nader omschrijven, als proeve, welke remtoestellen veelal bij 't bezoek in andere buurten, dan de volksbuurt, voorkomen. — Ik trok aan den schelleknop van een huis, dat in een veilingsbiljet, een heerenhuis zou heeten. Ik wacht; ik wacht lang; zoo lang, dat ik 't niet laten kan nog eens te schellen. De deur gaat eindelijk open. „Wel, meisje!” zeg ik tot de verschijnende dienstbode, „wat laat je lang wachten; ik heb al tweemaal gescheld.” „Gunst! wat zegt u? Ja, ik was net boven; 'k heb 't maar eenmaal gehoord.” Ik vraag: „Is meneer t'huis?” De meid kijkt mij aan met twee oogen, waarin ik lees, dat ze mij voor een waanzinnige houdt. „Meneer? wel nee! meneer is op dit uur nooit t'huis.” „Is mevrouw dan even te spreken?” — „'k Zal 't eens vragen; wacht uwe maar effentjes; maar ik mot u op de mat laten staan, dat wil mevrouw hebben, omdat er zooveel raar volk komt; ook, al zien ze er, zoo als uwe, vrij fasoendelijk uit; maar wie kan ik zeggen, dat er is?” Ik zeg, wie en wat ik ben en haar antwoord is: „o! dat wist ik niet, want ik ben Roomsch, ziet u? maar ga u dan maar

hier in 't spreekkamertje; neem me niet kwalijk; maar, zoo als ik zei, er komt zooveel raar volk; nou, daarom." De meid af. Of liever de meid op. Ik wacht en kijk in 't kamertje rond; maar veel is er niet te zien; niets, dan een tafeltje, een kastje en een paar stoelen; en, aan één wand, een plaat, voorstellende een grooten hond, die bezig is, een klein jongeheertje uit het water te halen, en aan den anderen wand een plaat, voorstellende de weduwe, die gereed staat, om haar penning in de tempelbus te storten. Ik bekijk den hond en 't jongeheertje een poos; ik loop om het tafeltje heen en bekijk de weduwe een poos; ik doe nog eens dien omgang en bekijk weér dien hond en weér die weduwe; maar ofschoon ik beiden edelaardig vind, gaan ze mij toch vervelen; dat jongeheertje komt maar niet uit het water en die penning komt maar niet in de bus en die meid komt maar niet naar beneden, — — maar, ja, gelukkig, daar is 'ze. „Compelement van mevrouw, en of u niet eens weeroim kan komme, of anders, of u maar opschrijven wou, wat u zeggen wou, want mevrouw kan u onmogelijk spreken; want mevrouw wordt gepast." — „Wat wordt mevrouw gedaan?" — „Mevrouw wordt gepast, — door de naaister, weet u? voor een japon." „Zoo? en duurt dat lang?" „Ja, natuurlijk, dat duurt heel lang." Uit den zwaren klemtoon, op tuur gelegd en op heel, maak ik op, dat mijne vraag, of het lang duurde, naar het oordeel der meid, weér een bijzonder domme vraag was. Nu, ik zeg: „dag, meisje!" en ik ga heen. Nog een oogenblik blijft het woord: „mevrouw wordt gepast" in mij in 't geheugen hangen en wekt de gedachte in mij op, dat er iets vreemds in die uitdrukking ligt, daar immers bij bedoelde handeling het oogmerk niet is, mevrouw

te passen, om te zien, of zij goed voor de japon is, maar, de japon te passen, om te zien, of die goed voor mevrouw is. Ondertusschen raadpleeg ik mijn horloge en ik zie, dat er tusschen mijn eerste aanschellen en nu vier en twintig minuten zijn verloopen en — verloren.

Heel anders gaat dat in de achterbuurt. Zoo als gezegd is, daar zijn alle uren goed en alle deuren open, zoodat men er kan opschieten, zonder belemmering. Het eenige, wat dáár oponthoud kan geven, en meer, dan in betere buurten, is het zoeken naar een bepaald persoon, van wien men niet het huisnummer heeft. — Ik vraag aan een vischvrouw, die bij haar wagen staat: „Vrouw, weet jij ook, waar hier in de straat eene Willem Bongers woont?” Tweemaal mompelt zij: „Bongers, Bongers,” maar vraagt mij dan: „wat mot ie doen?” Die vraag, — en onnatuurlijk is 't niet, — hebt gij daar bij navorsching altijd te wachten. Maar ook altijd die vraag. Nooit: „wat doet ie?” maar altijd: „wat mot ie doen?” „Ja,” zeg ik, „dat weet ik niet, maar hij heeft gevaren en moet zoowat een week of zes terug zijn.” — Nu ontdek ik, dat mijn vraag- en antwoordspel met de vischvrouw de belangstelling der buurt heeft gewekt, want allengs hebben zich vier vrouwen, ieder met een kind op den arm, zeven vrouwen zonder kind, drie opgeschoten jongens en vijf kleine meisjes om ons verzameld. „Wat mot die meheir?” vraagt een' van de vrouwen. „Hij zoekt eene Willem Bongers; ken jij die?” „Bongers, Bongers, Bongers, — nooit hier hoore noeme: wat mot ie doen?” „Ja,” zeg ik, „dat weet ik niet, maar hij heeft gevaren en mot zoowat een week of zes terug zijn.” „O!” valt er nu een uit, „dan meint meheir zeker die commesaal van Trui

Mulder; maar die hiet Van der Straten." „Van der Straten?" zegt nu eene andere, „nou, jij bint ook een mooie, je lijkt wel in je hersens geprikt; Van der Straten! — en die meheir zoekt, hiet Bongers; zeit uwe niet Bongers?" „Ja," „zeg ik, „Bongers." Maar nu komt er eene andere stem uit den kring en die zegt: „weet je wat? dan bedoelt meheir vast Rooje Pim; maar, gunst alevel, hiet die Bongers? dat heb ik nooit geweten; maar dan is 't Rooje Pim, hoor! dan moet uwe weize, laat 'k eens zien, een, twee, drie, vier, — het zevende huis hier van daan, naast het pandjeshuis, boven den bakker." Ik bedank en ga door. De kring van vier vrouwen, ieder met een kind op den arm, zeven vrouwen zonder kind, drie opgeschoten jongens en vijf kleine meisjes ontbindt zich. — Ziet gij, in zoo'n bijzonder geval kunt gij oponthoud hebben, maar anders gaat in die buurten alles geleidelijk en vlot.

En wat het bezoek in die buurten ook nog aanbeveelt, is dit, dat het daar, over 't algemeen, gewaardeerd wordt. Zoo komt men daar al gauw, soms aanstonds, in 't vertrouwen. Een zeer gewone uiting van dat vertrouwen is het woord: „nou zal ik uwe eens als een vader in men arme nemen." 't Is waar, dat dit ook wel eens gezegd wordt door een vrouwmensch, zoo groezelig van huid en zoo warrelig van haar, dat men op die toezegging van „in de arme nemen" onwillekeurig een stap achteruit gaat, — maar goed, dat woord blijft eene uiting toch van waardeering van uwe komst en vertrouwen in uw persoon. Reeds uwe verschijning doet goed, als blijk, dat er toch hooger zijn, die voor lagere iets gevoelen, die deelnemen in hunne toestanden en belangen, die met een vriendelijk woord, ook wel met

een vriendelijke daad, bewijzen, dat ze gedachtig zijn aan de behoeften van hun lijf en hun ziel. Ziet! daarin ligt een tegenwicht, een tegenkracht, tegenover het even noodlottige, als laaghartige streven van vele volksmenners, om 't onheilig en gevaarlijk vuur van klassenhaat aan te stoken en iederen lagere jegens iederen hoogere in de bittere stemming te brengen van nijd en van wrok; eene stemming, die eens een kerel, mij voorbijgaand, deed zeggen: „vuile kapitalist!” Maar daar ik mij bewust was, noch vuil, noch kapitalist te zijn, trok ik me dat niet sterk aan.

Doch al mag ik blijven zeggen, dat in de volksbuurt een bezoek gewaardeerd wordt, in 't algemeen, er komen ook wel gevallen voor, waarin het met waardeering zoo heel gunstig niet staat.

Ik weet nog wel, dat ik eens een buurvrouw tot eene vrouw, die ik pas had bezocht, hoorde zeggen: „Bet! wat most die meheir?” En Bet zei: „die kwam huisbezoeking doen.” „Huisbezoeking?” vroeg de eerste weër, „en heit ie je wat gegeven?” „Nee, niks.” „Niks? nou da 's ook een kale sieremonie; dan hoeft ie bij mijn niet te komme.”

Ja, dat is eene ervaring, die vaak op te doen is, — trouwens in alle buurten en standen, — dat men stoffelijk voordeel het hoogste vindt. Maar in die buurten wordt dat veelal met zooveel openheid te kennen gegeven. „Uwe heb me hartelijk toegesproken,” zei eens een vrouw tot mij, „maar, nog een woordje, assieblief; me zoon zit zoo sjofel in de kleeren; as uwe eens een oud jassie voor em hadt, zou ie 't op uwes gezondheid verder afdrage.” En ik herinner mij eene andere, die zei, met de oogen vromelijk omhoog gericht: „och ja, de kerk is me lust en me leve; maar ik dacht al zoo, as uwe

eens zooveel as een mooi, zoo'n beetje andoienelijk dikkelara-toor voor mij opstelde, dat me man natuurlijk kleermaker was, maar dat ie tot heden overleden is; daar kon ik dan bij de rijkdom meê rondgaan." Ik deed eens de kamerdeur open bij een alleenwonend man, die vrij barsch mij vroeg: „wat is er?" Ik maakte mij bekend. „Zoo?" zei hij, „ga dan maar bij een ander; ik heb je niet geroepen en ik heb je niet noodig; je kunt mij ook niets vertellen; want wat jullie weet na jaren lang blokken, dat weet ik van nature." En toen tikte hij op zijn voorhoofd, waarachter zijne wijsheid en wetenschap zat. „Dus je hebt liever dat ik weg ga?" „As je blijft." „Nu dan ga ik, maar ik zal nog lang moeten blokken, eer ik vat, hoe een mensch zoo onbeleefd kan wezen, als jij toont te zijn."

Nog ééne ontmoeting. Ik kom in 't vertrek van eene ongeveer vijftig-jarige vrouw. Bij de eerste aanschouwing reeds heb ik een onaangename indruk. Want zij heeft een onvriendelijke tronie, met een spitsen neus en een spitse kin, — veelal twee bedenkelijke *voorteekens*. Op mijn mededeeling wie ik ben, geeft zij met minachtende onverschilligheid mij ten antwoord: „Zoo? ik ken je niet," terwijl zij die minachting bevestigt door voort te gaan met het aardappelschillen, waaraan ze bezig was, toen ik inkwam. Ik blijf nog zwijgend staan, afwachgend, of zij niet nog iets zou zeggen. Zij zegt niets, maar een geschilde aardappel, dien zij in een einmertje met water werpt, zegt: plons! Een tweede aardappel gaat er in en zegt ook plons! maar harder; een derde nog, en die zegt ook plons! maar weêr harder. Dat steeds hardere plons! bewijst natuurlijk, dat zij steeds harder den aardappel gooit, en dit bewijst weêr,

dat zij meer en meer, al zwiĳgend, zich opwindt. Maar dat kan ze straks niet meer uithouden, zij zet met een smak den bak met nog ongeschilde aardappelen op tafel, staat driftig op en stelt zich voor me met boozen blik en zij voegt me toe, met een snelle en allengs zich versnellende uitspraak: „Ik zeg, ik ken je niet; en hoe zou ik je kennen? die dominees laten de menschen maar zitten, en ik zeg maar, dat de herders de schapen motte zoeken, maar de schapen de herders niet; volstrekt niet, in 't geheel niet; 't is effatief een schande; en je wordt er toch voor betaald, zou ik denken; is 't waar of niet? wordt je er voor betaald? of wordt je er niet voor betaald?” — Gelukkig moest ze nu adem halen en van die korte pauze maakte ik gebruik, door te zeggen: „vrouw! dat laatste, daar had ik niet aan gedacht, maar, ja, je hebt gelijk, wij worden er voor betaald; en dat geeft me nu op eens een inval: ik heb voor mijne rekening zoowat zes duizend zielen; als ik nu mijn traktement in aanmerking neem, dan is dat veertig centen per ziel, in een jaar: nu zal ik jou veertig centen geven, en dat hoop ik jaarlijks te doen; dan ben ik van jou af, en dat zal mij aangenaam zijn; want jij bevalt me in 't geheel niet; en bij iemand, zoo boos en bits, als jij, zou ik toch ook niets goeds kunnen stichten.” — Schijnbaar maakten die woorden haar nog driftiger, maar ik merkte toch wel, dat die schijnbare toeneming van drift niets anders was, dan het sissen van het gloeiend metaal, waarop een koude waterstraal valt; al sissend wordt het minder heet. En zij kwam waarlijk zoover, dat ze zei: „nou, maar, zoo had ik het niet bedoeld; ik wou eigenlijk maar zeggen, as dat....” en zoo voorts. En wat ik toen nog, en bij meer dan één later

bezoek, met haar besprak, wischte inderdaad veel en al meer van den ongunstigen indruk uit, dien ik uit haar spitsen neus, haar spitse kin en haar spitse taal had gekregen.

Maar onheusche ontvangst behoort in de volksbuurt tot de uitzonderingen. Doorgaans treft men er vriendelijkheid, en bepaald veel hulpvaardigheid, aan. Daar hebt gij al het bewijs van gezien, toen ik nog aan 't zoeken was naar Willem Bongers; eene hulpvaardigheid, die zelfs, als zij u niet bij „eene Bongers” brengen kan, de vraag doet, of ze u misschien niet met „eene Van der Straten” kan dienen. — Ik herinner me hier nog een ander geval. 'k Had een kwartiertje bij een goedig oud vrouwtje gezeten, zij woonde twee hoog; maar 't huis was drie hoog. Daarom vroeg ik, opstaande: „wonen op de kamer hierboven ook Protestanten?” Die vraag vindt gij begrijpelijk, als gij bedenkt, dat trappen klimmen in de achterbuurten niet zonder bezwaar is; dat men veelal staat voor de keus tusschen trap en touw, — een trap, zoo uitgesleten, dat het raadzaam is, het daar langs loopend touw te vatten, maar dat touw, zoo vies glad, dat het raadzaam schijnen kan, het niet te vatten en de opstijging maar te wagen zonder die vettige hulp. Geen wonder dus, dat men dat klimmen niet gaarne noodeloos doet. Daarom vroeg ik: „wonen op de kamer hierboven ook Protestanten?” En 't oudje zei: „Potterestanten? Dat weet ik heusch niet; het eenige, wat ik zeggen kan, is, dat het knappe menschen zijn en dat de man al jaren aan de brandspuit is.” Natuurlijk gaf mij dat omtrent de kerkelijke gezindte der bovenburen geen licht, maar alles, wat het oude mensch me geven kon, dat had ze gegeven. 't Was dan ook een goedig bestje. Dat stond op haar gelaat te lezen. Maar meer dan

goedigheid gaf dat gelaat te zien: een lichtschijn, om zoo te zeggen, van stille, eenvoudige vroomheid, waarin met het avondrood van vreedzame herinneringen het uchtend-rood samenvloeide van blijmoedige hoop, — zoo'n zomer-avond-hemel met de profetie er in: „het zal een schoone morgen zijn.” Ik bezocht haar nog menigmaal. En het schoonst lag die vriendelijke glans op haar wezen, als zij over haar ouden Bijbel zich boog. In het boekje, waarin ik bij bezoek deze en die bijzonderheid opteckende, schreef ik dan ook onder haren naam deze regels:

Zij leest met vromen eenvoud
In de oude Bijbelblaân.
Reeds in haar jonge jaren
Trok 't oude Boek haar aan.
Nu is zij oud geworden,
Maar 't Boek is meêgegaan;
't Heeft vaak bij leed en vreeze
Haar 't harte goed gedaan;
't Heeft rozen haar doen vinden
Ook op haar distelpaân;
't Heeft waarheid haar doen krijgen
Voor ijdelheid en waan;
Het heeft haar menig raadsel
Van 't leven doen verstaan;
't Heeft zin gebracht en klimming
In heel haar levensbaan;
En — liet het haar nog reizen
Als in den schijn der maan,
't Zal eens haar 't oog, als 't dichtvalt,
In zonlicht op doen slaan.

Typische figuren komen voor onder de lieden, met wie we nu bezig zijn in de verbeelding. Soms ook met een komische tint. Ik ga er u een paar voorstellen, Jan Zwart en vrouw Spek.

Jan Zwart was een schoenlapper, een weduwnaar met één zoon, van ongeveer 17-jarigen leeftijd. Hij had in zijn spreken zekere wijsgeerigheid van gemakkelijken vorm. Daarom ging ik menigmaal, als ik een reeks van bezoeken had afgelegd, die wat heel gelijkslachtig waren en daardoor vervelend, pour la bonne bouche nog eens aan bij Jan Zwart. En dan sprak hij bij voorkeur over zijn zoon, zich beklagende over diens onverschilligheid en onleerzaamheid. — „Wel, Zwart! hoe gaat het met je jongen tegenwoordig?” — „Miserabel, — da's het ware woord; ik zou hem zoo graag 's Zondags naar de kerk boegseeren, maar 't lukt niet; en as ik dan zeg: „„maar, Janus! heb je daar dan nou nies geen senie in?”” dan zeit ie: „„senie? 'k zal niet zegge senie, 'k zal ook niet zeggen geen senie;”” nou begrijpt u wel, dat je op die manier geen halven steek vooruit avanceert.” Maar bij een later bezoek volgde er op mijne vraag naar zijn jongen een iets gunstiger antwoord, namelijk dit: „nou, ik zou nou wel zeggen, dat er een kriezeltje licht kwam; 'k heb er nou ten minste de tien geboje in gekregen; met zware dwingelandaassie, dat spreekt natuurlijk; maar, allo! ze zitten der in; en toen ik zoo ver was, toen zei ik: „„kom, Janus! nou nam ik er de twalef artikele bij;”” dus, daar gaan we nou aan; ik pressemeer, dat het een karweitje van drie maanden zal wezen; want met meer as vier artikelen in een maand zou ik me niet durven flatteeren. Maar 't zij zoo. Meer as het goeje hem voorhoue, kan ik niet doen. Daar net nog, daar leit ie een schoen, die hij halvezolen most, neer en hij zeit, „„vader! ik ga eens effen een slokkie pakke,”” — „„best, jongen!”” zeg ik, „„maar niet meer as één, hoor! en, denk er om, wat ik je eens voor al heb ge-

zeid: as er soms ruzie komt, want dat weet nog al eens te gebeure, daar is er zoo licht een, die een kwajen dronkheit, bemoei je met niks en ga weg. Ik ben altijd skrupeljeus geweest voor ruzie en as ik wel eens in een herberg zat en er kwam oneenigheid op, dan was 't altijd, of me zoo gezeid werd: „Jan Zwart! drink je glaassie uit en maak, dat je weg komt!” — De man scheen aan den een of anderen beschermengel te gelooven, die hem buiten ongenoegen en gevaren hield, maar tevens zorg droeg, dat hij uit zijn „glaassie” alles kreeg, wat er in was. Ik behoef u niet te zeggen intusschen, dat ik hem op dat „best, jongen!” aanviel en hem ernstig onder 't oog bracht, dat die goedkeuring, ja, aanmoediging van herbergbezoek in 't geheel niet paste bij wat hij genoemd had zijn „voorgaan in 't goede.” — „Ja, nou u 't zegt,” was zijn antwoord, „'t kan wel weze, dat ik me daarin een ziertje verabbuzeug heb.” Maar voelende, dat hij op dit punt zwak stond, had hij de slimheid, om gauw tot een ander punt over te gaan, en hij zei: „wat nou zijn werk anbelangt, zijn handbestemming, weet uwe? daar gaat het wel meê vooruit; daar zou die zijn kost al wel meê kunne winne; da's te zegge, dat mot u nou wel verstaan: voor zijn eigen; voor vrouw en kinderen, zou er meer komme kijken, daar zou die nog niet compabel voor zijn; dat zij verre, — zoo as de Apostel Pauwelus zou zeggen; en daarom hoop ik maar, dat vooreerst de liefdezee geen beroering in zijn boezem mag brengen.” Nu kent gij Jan Zwart.

En nu vrouw Spek. Vrouw Spek was een braaf mensch, een vrome ziel zelfs, maar zeer bekrompen van verstand. Omdat zij zwak en dikwijls lang sukkelend was, bezocht ik

haar nog al veel en daar was zij altijd dankbaar voor. Eens, toen ik weër bij haar binnentrad, zei ze: „wel, wat ben ik blij, dat u komt; want nou heb ik u wat te vertellen, waar u van zal opkijken; ik ben met me man naar den Bosch geweest; wat zegt u dáárvan?” Natuurlijk moest ik zeggen, en zei ik dan ook, op een toon van verwondering: „wat? naar den Bosch?” — „Ja, naar den Bosch; daar had me man een neef en een nicht, die we in geen twintig jaar gezien hadden, en die drongen gedurig, dat we eens over moste komen; affijn, me zenuwe ware nog al passabel, en we besloten er toe; maar, ik keek mijn oogen uit; u weet, ik ben anders nooit de stad uit geweest, en nu zoo ver weg; ik zei gedurig: „„Spek! Spek! wat is die wereld toch groot!”” „Nou,” zei Spek, „of die groot is. En zoo, van Amsterdam na den Bosch, zie je er op lange na de helft nog niet van.” Nou, we kwamen dan in den Bosch. Toen we van huis gingen, hadden de burens ons gezeid, dat we, as we dit of dat niet wisten, 't altijd maar aan een diender moste vrage, — dus, we vroegen aan een diender, waar we wezen moste, en die zei 't ons: eerst links en dan rechts, maar dan moste we niet doorloopen, want dan liepen we dood tegen den burgemeester; en dat mosten we niet doen; maar dan links, de mart over en dan — maar toen zei ik: „„Spek! daar is mijn hoofd te zwak voor, maar onthou jij het nou goed.”” En 't kwam best uit. Affijn, neef en nicht vonden 't aardig; maar, o wee! U begrijpt, het gesprek kwam al heel gauw op Job.” — „Op wat?” vroeg ik. „Op Job,” was 't antwoord. Ik wilde 't mensch niet teleurstellen door te zeggen, dat ik niet goed begreep, hoe ze, aangekomen bij een neef en een nicht, die ze in geen

twintig jaar hadden gezien, 't zoo gauw over Job hadden. „Maar, dominé!” zoo ging ze voort, „daar zeit me neef: „ik weet eigenlijk niet secuur, of die Job wel ooit bestaan heit. U kan denken, hoe ik was; ik voelde, dat ik zoo wit als een doek werd en 't was, of er een straal ijskoud water in het kuiltje van me hals werd gegoten en zoo van boven naar beneden liep, langes me rug, en ik zei: „Spek!”” zei ik, „hoor je dat? laten we heengaan, Spek! ik hou 't hier niet uit.”” Maar toen zei neef, dat het toch wel weze kon, dat Job had bestaan, daar wou die niks van zegge, zei die; maar ondertusschen, hij had het gezegd. Nou, we bleven dan maar dien dag; maar ons plezier was weg; of, 'k mot liever zeggen, met Spek zijn plezier schikte 't nog al; want 't was net kermis; dat hadden we niet geweten; en zoo ging Spek met neef naar een tent, waar een dikke dame en een paar an mekaar gegrooide tweelingen te zien was. Maar mijn plezier was weg.”

Nu kent ge vrouw Spek.

Zeker, zulke typische figuren zijn weinigen, maar toch is de meerderheid in onze volksbuurt in gedachtengang, wereldbeschouwing, geloofsbegrip aan dezulken gelijk. Daarom juich ik het toe, als er heeren en dames zijn, die daar wat meer licht zoeken te brengen door toespraak, door 't verschaffen van onderricht, door 't uitreiken van gezonde lectuur, en zoo meer. — Maar daarentegen komt het mij voor, een klucht, en wel, een zeer zotte klucht te zijn, als er heeren en dames zijn, die voor zulke personen een vertoog houden over het nut der Statistiek of de schoonheden van den Hamlet uitéén willen zetten.

Wat ik nu zoo in mijn praatje te berde bracht, heeft,

dunkt mij, kunnen bevestigen, wat ik in den aanvang al zei, dat huisbezoek, 't zij dan ambtelijk of niet, in ruime mate gezicht geeft op onze maatschappelijke toestanden en op de taal, de begrippen en de manieren van ons volk. Maar er is meer. Dat huisbezoek brengt in kennis met veel en stuitende zonden, die zich als booze distelen op het veld des levens vertoonen, maar ook met veel stille deugd, die, als een vriendelijk bloempje in de schaduw, in rustige verborgenheid bloeit. En gelegenheid geeft het gestadig, om een dwalende te waarschuwen, een bedroefde te troosten, een bekommerde met moed te gorden, dreigende veeten te verhoeden, vijandige harten tot verzoening te brengen, — kortom, licht te doen stralen in donkere hoeken, bange zuchten op te lossen in dankbare zangen en rozen te vlechten om 't wereldsche kruis.

't Is een gunstig teeken van onzen tijd, dat een opgewekt gemeenschapsgevoel daar zoo velen toe drijft. Er zijn in onzen tijd zoo ontzaglijk veel ongunstige teekens, zwarte vlekken en vlekken van bloedkleur, dat het ons goed moet doen, op de lichtstrepen te zien, die blinken daar tusschen, goed moet doen dan ook, dat de hartelooze Kain'svraag: „ben ik mijns broeders hoeder?" uit duizend harten en monden het beschamend, het veroordeelend antwoord krijgt: „ja!" — In dat „ja" ligt ook een kort, maar bondig protest tegen de twee zoo vaak gebezigde en toch zoo innig leelijke spreekwoorden der Franschen: „Charité bien ordonnée commence par soi-même," en „Chacun pour soi et Dieu pour tous." Van het eerste moeten we zeggen, dat het eene aanprijzing is van het berekenend egoïsme en daardoor eene afwijzing van zelfverloochening en opoffering, juist de twee

kostelijkste en schoonste paarden in den diadeem der liefde.
En het andere nu? — Wel zeker!

„Ieder voor zich en God voor allen,”
Dat zal wel velen best bevallen:
Want, dan doet God voor hen ook iets,
En zij doen voor een ander niets.

Als gij iemand kent, die deze stelregels volgt, doe huisbezoek, — 't zij alweer, ambtelijk of niet, — doe huisbezoek bij dien mensch, en beproef, of gij den steen uit zijn borst kunt krijgen en een hart er in. 't Welk doende, zult gij wèl doen.

DRIE EEUWEN EN EEN VIERDEDEEL. ¹⁾

Drie eeuwen en een vierdedeel! —
Hoe menig woord gesproken!
Hoe menigmaal in nacht'lijk zwart
Weér de outerlamp ontstoken!

Hoe vaak, bij twijfel en bij twist,
In 's Heeren huis gezondigd!
Maar ook, hoe vaak toch telkens weér
Gods vredewoord verkondigd!

Hoe menigmaal om hulp gesmeekt,
Bij druk van angst en lijden!
Maar ook, hoe menigmaal gejuicht
Na zegevierend strijden! —

Zoo reisden die zijn voorgegaan
Langs bange en blijde wegen;
Maar 't zij God bloem of distel gaf,
In beiden gaf Hij zegen.

1) Uitgesproken 16 September 1903, in de Koepelkerk, bij de herdenking van 't 325-jarig bestaan der Classis Amsterdam.

En dezen zegen erfdén wij:
Wij staan in hunne treden,
Wij zingen hunne zangen na
En bidden hunne beden.

Doen wij 't met ootmoed en met dank,
Doen wij 't met blij vertrouwen;
Legt één geslacht den troffel neér,
Een volgend gaat weér bouwen.

Dies roemen wij, vereend van zin,
En dicht aanééngeschouderd,
In Christus, die dezelfde blijft,
In God, die niet veroudert.

Dies bidden wij voor Jezus' Kerk,
Die nog Zijn geest bewaarde:
„Heer! kome door haar meer en meer
Uw Koninkrijk op aarde!”

K E R K L I E D.

(BIJ DE INWIJDING VAN DE ORANJEKERK, TE AMSTERDAM). 1)

Vader! de naam van dit Huis, U geheiligd,
Roept ons Uw macht en Uw gunst voor den geest;
Gij hebt het licht hier voor uitgaan beveiligd,
Gij zijt de God onzer vaad'ren geweest.

Tegen het donkere Spanje

Wapende Uw hand een Oranje.

Waarheid en Vrijheid was leus van zijn schild,
Gij hebt zijn zege, — ons ten zegen, — gewild;
't Blijve onze zang, door geen eeuwen gestild:
„Neêrland, met God en Oranje!”

Neem dezen Tempel, o God! in Uw hoede;
Geef hier den boet'ling vertrouwen en vreê,
Deel hier verkwikking en rust aan den moede,
Deel hier geloof aan den twijflende meê.

Stroome hier allen de zegen

Van 't Evangeliewoord tegen;

Ja, richt van allen den weiflenden voet
Christus, den Heiland en Heer, te gemoet,
Die Zijne volg'lingen wandelen doet,
U en Uw Vaderhuis tegen.

1) Gezongen door een Koor 11 September 1908

Laat van Uw' Geest hier de duivenwiek ruischen;
Zweve de klank van Uw Woord hier in 't rond;
Laat van Uw Geest hier den Pinksterstroom bruisen;
Groei' hier Geloof, Hoop en Liefde in verbond! —

Vader! Uw naam zij geprezen,
Hoogste, die is of zal wezen! —

Kerk van Oranje is een titel vol eer,
Maar toch, een andere naam zegt veel meer;
Geef, dat die naam immer waar zij, o Heer!
Bethel, Huis Gods, moog' zij wezen!

HET DRAMATISCHE IN DEN EEREDIENST DER CHRISTELIJKE KERK.

Als men iemand wil leeren en stichten, is het natuurlijke middel het woord. Maar, zal het woord in die richting invloed hebben en vruchtbaar zijn, dan moet het worden aangepast aan het peil van de ontwikkeling der hoorders. Gaat het dat peil te boven, dan gaat het over de hoofden heen en over de harten heen, waar het moest ingaan. En nu kan een gehoor wel zóó laag staan, dat zelfs het eenvoudigste woord nog te hoog gaat, zoodat het dient vervangen te worden door, of althans vergezeld moet zijn van dit of dat aanschouwelijk beeld.

In deze opmerking almede ligt de verklaring van wat in den titel van deze regelen aangeduid wordt.

In de middeleeuwen stond de groote menigte nog zeer laag. Bekend is het, dat zelfs lezen eene kunst was, waar zij niet aan deed. Zoo is het zeer begrijpelijk, dat de Kerk, die tot het volk wilde spreken, veelal in tastbare beelden en zichtbare voorstellingen sprak. Te meer, wijl de door de Kerk gewilde overstap van Germanen, Hunnen, Gothen, Vandalen, en zoo meer, in het Christendom, te wijd en te

steil zou zijn geweest, indien niet tegemoet werd gekomen aan het zinnelijke karakter van het heidensch geloof en de heidensche plechtigheden dier onderscheidene stammen.

Van de wijze, waarop dit werd toegepast, gaan wij ons nu een en ander herinneren.

Het voornaamste Christenfeest, — ook het oudste, — was het Paaschfeest. Eene voorbereiding tot de viering er van was in de viering van den Palmzondag gelegen. Dan begon de dienst hiermede, dat een priester de bekende woorden zong: „Hosanna, den Zoon Davids! gezegend hij, die komt in den naam des Heeren! Hosanna in de hoogste hemelen!” ¹⁾ Op het altaar lagen palmtakken in menigte, die door den priester met wijwater werden besproeid en daarna rondgedeeld. Vervolgens gingen allen, ieder met zijn tak in de hand, in processie rondom de Kerk. Voorop de drager van het rookende wierookvat; achter hem een geestelijke met het crucifix, voortschrijdend tusschen twee kerkdienaren, ieder met een brandende kaars; en voorts, al de leden der priesterschap en de gansche gemeente, wuivend met hunne palmen en lofliederen zingend. Na den omgang werd, met het crucifix, op de inmiddels geslotene kerkdeur geklopt; die deur ontsloot zich en zoo ging de stoet weêr naar binnen en de Mis werd gevierd. Soms leidde men in die processie een ezel meê, met een beeld er op, dat Jezus voorstellen moest, natuurlijk; — terugslag op het Evangelisch verhaal van Jezus' intocht in Jeruzalem. Die ezel heette de Palm-ezel, en had in die hoedanigheid in de schatting des volks iets heiligs, — waartoe trouwens al meê-

1) Matth. XXI : 9.

werkte het volksgeloof, dat het zwarte kruis, op den ezelsrug zichtbaar, dagteekent van dien intocht en dat de haren van dat zwarte kruis, op een wond gelegd, genezing bevorderen.

Op Goeden Vrijdag stelde men de graflegging voor. Men richtte, namelijk, eene zijkapel van de kerk op zulk eene wijze in, dat zij een grot geleeke en legde het crucifix daarin neder, dat op den Paaschmorgen onder het gejuich der gemeente er weer uitgehaald werd. Onder 't volk had zich ongevoelig de meening verbreid, dat wie goed en duidelijk het crucifix uit de grot had zien nemen, in dat jaar niet sterven zou. Deze meening had, niet onbegrijpelijk, ten gevolge, dat er altijd bij die gelegenheid een ontzettend gedrang was, weshalve, een Concilie van 1316 bepaalde, dat het crucifix uit de grot moest genomen worden voordat de kerkdeuren voor de gemeente waren geopend. Maar die gemeente, dan binnengelaten, vond nog genoeg te zien. In het grafhol zit een engel; twee priesters, als Oostersche vrouwen verkleed, treden toe en de engel vraagt: „Wien zoekt gij?” Het antwoord is: „Jezus van Nazareth, die gekruisigd is.” — „Die is hier niet,” zegt de engel; „Hij is opgestaan, gelijk hij voorzien heeft.” Daarop gaan de twee verkleede priesters naar de plaats, waar de andere geestelijken gezeten zijn, en zeggen: „Wij kwamen treurend aan het graf, maar wij zagen een engel en die berichtte ons, dat JEZUS opgestaan is.” En nu zingen allen samen: „Te Deum!”

Deze voorstelling van de Paaschgeschiedenis was echter nog de meest eenvoudige. Later maakte men het schouwspel meer samengesteld, door er ook JOHANNES en PETRUS in op te nemen, alsmede de ontmoeting van MARIA MAGDALENA met JEZUS.

Op soortgelijke wijze werd in den Kerstnacht tooneelmatig voorgesteld de boodschap van den engel en de hulde, door de herders, en door de heilige Drie Koningen, CASPAR, BALTHASAR en MELCHIOR, ¹⁾ aan den Zoon van MARIA gebracht. En de gewoonte was, aan MELCHIOR een blanke, aan CASPAR een bruine, en aan BALTHASAR een zwarte huidkleur te geven.

Meer en meer werden dit geregelde tooneelvoorstellingen, die allengs zóó werden uitgebreid, dat ze niet meer in de kerkgebouwen konden worden gegeven, maar het kerkhof of eene andere vlakte er voor gebruikt worden moest. Zoo werd, in de 14de eeuw, te Eisenach, op groote schaal eens de gelijkenis van de vijf wijze en de vijf dwaze maagden vertoond.

Ook werd somtijds het geheele openbare leven van JEZUS voorgesteld. Daarbij zag men dan achtereenvolgens meestal negen bedrijven.

- I. De bruiloft te Cana, JOHANNES de Dooper, de verzoeking in de woestijn, de aanstelling van ANDREAS en PETRUS tot Apostelen en het huisgezin te Bethanië.
- II. De overspelige vrouw in den Tempel, het gastmaal bij SIMON den Farizeër, en de boetende MAGDALENA.
- III. De genezing van den blindgeborene en de opwekking van LAZARUS.
- IV. De beraadslaging der Priesters en Schriftgeleerden, om JEZUS te dooden, en de Paaschmaaltijd.
- V. De instelling van het Avondmaal, de ontmaskering van JUDAS, JEZUS in Gethsemane en de gevangenneming.

1) Of wel MAGALATH, GALGALATH of SARACIA; of ook ATOR, SATOR en PERATOR.

- VI. MARIA weeklagend, JEZUS voor den Hoogepriester, PETRUS' verloochening en het uiteinde van JUDAS.
- VII. JEZUS voor PILATUS, de geeseling en JEZUS voor HERODES.
- VIII. JEZUS wederom voor PILATUS, de vrouw van PILATUS en de veroordeeling van JEZUS ter dood.
- IX. De kruisiging, de begrafenis, door JOZEF van Arimathæa en NICODEMUS, de wachters bij het graf, het schimmenrijk en de opstanding.

Wat dat voorlaatste tooneel, — het schimmenrijk, — betreft, daar zag men JEZUS, slaande met een stuk van zijn kruis op de hellepoort en roepend: „Doet open, hellevorsten! Ik eisch de mijnen op” Dan ging de poort open en eene groote menigte kwam er uit, met ADAM voorop, en allen begroetten JEZUS, zingende: „Lang hebben we U gewacht, o Heere! ja, U gewacht met vele tranen, — Goddank! dat Gij verlossing brengt!” En daarop nam Jezus dan ADAM bij de hand en sprak tot hem en heel de schare: „Komt, gij, gezegenden mijns Vaders!” en ging met hen in 't Paradijs.

Zulke voorstellingen werden mysteriën genoemd. Ze werden door, of althans onder toezicht en met medewerking der priesters gegeven. Ze bleven echter niet uitsluitend bij de Evangelieverhalen. Men voerde weldra ook de daden en lotgevallen van MARIA en de Heiligen voor het volk ten tooneele. Zoo was er in Frankrijk een beroemd geestelijk schouwspel, getiteld: Het leven en de wonderen der Maagd Maria. Ook een: Het leven en de wonderen van den Heiligen Andreas, — een stuk, waar 86 personen in optraden.

De meeste mysteriën waren zóó ingericht, dat de opvoering verscheidene dagen duurde, en, — zonderlinge,

maar aanstootelijke gril, — om het volk wat te ontspannen en te vermaken, gaf in de tusschenpoozen een nar of potsenmaker allerlei kluchten en snakerijen te hooren en te zien.

Aan de mysteriën verwant waren de zoogenaamde zedespelen, — voorstellingen, waarin geen historische personen, maar deugden en ondeugden verpersoonlijkt werden ten tooneele gebracht, of allegoriën de historie vervingen. Zoo had Engeland, in de middeneeuwen, een vermaard zedespel, waarvan de titel was: Every man, — Iedereen. Daarin is Iedereen een persoon, die in 't algemeen de menschheid vertegenwoordigt. Hij wordt voor God gedagvaard en dat vervult hem van angst. Hij wendt zich met zijn vrees tot drie andere personen om bijstand. Zij heeten Vriendschap, Familie en Rijkdom. Maar die zeggen, dat zij hem niet kunnen helpen. Dan richt hij zich tot een ander, die Deugd heet. Deze brengt hem naar eene vriendin, wier naam is Zelfkennis, en die, op hare beurt, hem weêr naar een ander geleidt, die Boete heet en hem het Sacrament toedient. En terwijl langzamerhand zijne vroegere gezellinnen, Sterkte, Schoonheid en zoo meer, hem verlaten, blijft alleen Deugd hem bij, totdat hij sterft. Dan daalt er een engel neêr, die voor hem het Requiem, zijn lijkzang, zingt. En ten slotte komt een persoon, met den Doctorshoed der wijsheid op het hoofd, ten tooneele en legt voor de toeschouwers nog eens uit, wat zij hebben gezien.

Wilt gij nog eens een ander zedespel aanschouwen? Er is zulk een stuk, uit Frankrijk afkomstig, waarin de hoofdpersoon Feestmaal heet. Bij hem komen eenige

anderen, genaamd Lekkerbekkerij, Weelde, Overdaad, en zoo verder, te gast. Een troep personen verzamelt zich op de straat en kijkt door de ramen naar binnen. Zij heeten Beroerte, Jicht, Koliek, en zoo voorts. De gastheer roept ook deze lieden in zijn vertrek. Maar wat doen ze? Zij vallen de aanzittenden op 't lijf en vermoorden hen allen.

Dat dit alles eene veroordeeling van, en eene waarschuwing tegen onmatigheid is, begrijpt iedereen, ook zonder uitlegger met den Doctorshoed der wijsheid op 't hoofd.

Maar, als wij nu weer ons wenden naar 't meer bepaald kerkelijk gebied, dan ontmoeten wij het zoogenaamde Narrenfeest. Als de Christenen Kerstmis vierden, vierden de heidenen in 't oude Rome hun Saturnus-feesten. Dat waren opgewonden feesten, ter herinnering van de gulden vrijheid en gelijkheid, die, volgens hen, gebloed hadden onder de heerschappij van den god Saturnus. En in verband daarmede werden gedurende die feestdagen de slaven door hunne meesters bediend en de minderen hadden het recht, om hunne meerderen te plagen en te bespotten. Iets dergelijks drong ook door in de Kerstvreugde. Een narrenbischop werd gewijd en met een potsierlijke kleeding omhangen; hij bootste op lachverwekkende wijze de ceremoniën na, gaf liederen te zingen, die meestal ver van zedelijk waren, en deelde aan het volk zijn zegen toe in platte en zotte termen. Dit alles geschiedde vooral op 26 December, den STEFANUSdag en 28 December, den Onnoozelekinderendag. — Wel hebben Pausen en Kerkvergaderingen zich tegen deze misbruiken ernstig verzet, maar de lagere geestelijkheid en het volk hadden er zooveel behagen in, dat alle pogingen

tot afschaffing er van lang vruchteloos bleven. In Frankrijk hebben de Narrenfeesten stand gehouden tot in de helft der 16de eeuw.

En na het Narrenfeest kan het Ezelsfeest worden vermeld. Een ezel, met een koorkleed om, werd in processie door de straten geleid en daarna naar de kerk gebracht. Vóór de kerkdeur hield men stil en zong men een lied, waaryan de hoofdinhoud was, dat alle bezorgdheid en zwaar-moedigheid moest worden verbannen en dat het iederen mensch betaamde, van tijd tot tijd eens recht vroolijk te zijn. Vervolgens werd de ezel in de kerk gebracht en een schertsende lofzang op heel het ezelengeslacht aangeheven. Het volk gaf intusschen zich over aan allerlei moedwil en spot. Er werd gegeten en gedronken en gedobbeld, stukken leër of lappen werden in het wierooksvuur geworpen en de kerkbezoekers deden het balken van een ezel gezamenlijk na. Waarschijnlijk moest het Ezelsfeest eene herinnering beduiden van de vlucht van Jozef en Maria, met het Kind, naar Egypte.

In het aangehaalde komt veel voor, waarin zich openbaart het spottend karakter, dat, in 't algemeen, aan de middeleeuwen is eigen geweest. Datzelfde element van spot en satire vertoonde zich ook in vele versierselen der middeleeuwsche bouwkunst, in vele caricatuur-teekeningen en spotprenten, in de Doodendansen, en meer van dien aard.

En bepaaldelijk de vermelding van die Doodendansen is hier op hare plaats, wijl die weder iets tooneelmatigs te zien geven. Niet alleen toch werden die in schets of schilderij te zien gegeven, — (vermaard is daaronder de

Doodendans van Holbein) — maar ze werden ook wel door levende personen uitgevoerd. En hoe? Een lange rij van menschen, paar aan paar, vormt een stoet, die den Dood, eene fluit bespelend, tot aanvoerder heeft. Zij, die hem volgen, vertoonen personen van allerlei stand, ook van de hoogste rangen in Staat en Kerk, en hunne gelaatstrekken en hunne houding doen blijken, dat zij den Dood niet dan met grooten weerzin volgen, maar dat ze moeten. — Alzoo, een humoristisch Memento mori, waarin lag: „wie gij moogt zijn, ook gij moet meê!”

Ofschoon nu al in den aanvang van dit opstel erkend is, dat de invoering van zulke dramatische voorstellingen in den eeredienst niet onbegrijpelijk is, en tot op zekere hoogte verschoonbaar, pijnlijk stuitend is de ontaarding, waardoor in menigen vorm het onwaardigste zich met het heiligste verbond. Gelukkig behoort dat tot een ver achter ons liggend verleden. De menschheid gaat toch vooruit.

Intusschen leeft iets van de dingen, in deze regelen vermeld, nog tot in onzen tijd voort, in de Carnavalsfeesten en in de Passiespelen. Maar tusschen die twee is groot verschil. De Carnavalsfeesten zijn laffe en lage gekkernijen, onheilige verbinding van grove hansworsterij met het diep tragisch: „Ecce homo!” — Maar de Passiespelen bewaren den heiligen ernst, die bij het heilige voegt.

De menschheid gaat vooruit. Zij ga verder!

Want zij moet nog heel ver; — heel ver moet zij nog!

CIRKELGANG?

Zou 't waar zijn, dat de loop der menschheid
Niets anders is, dan cirkelgang,
Steeds weêr naar 't zelfde punt zich keerend, —
Niets, dan een kringloop, levenslang?

Ja, 't schijnt soms, dat gij puur historie
In de eeuwenoude spreuke leest:
„Wat reeds geweest is, zal weêr komen;
Wat kwam, dat was er al geweest.”

Doch, wat die oude spreuk verkondigt,
Zij iets, toch is er meer, dan dat;
De volle waarheid heeft een sprake,
Die niet zoo moed'loos klinkt en mat. —

Ziet gij dat pad daar, op dien heuvel? —
't Gaat niet op eens van grond tot top,
Maar 't slingert zich rondom de helling
En, immer *omgaand*, gaat het *op*.

'k Betreed dat pad; één volle wending,
Nog een, en weêr een, loop ik rond,
En 'k sta weêr telkens aan die zijde,
Waar 'k, toen mijn klimmen aanving, stond.

En, ja, zoo zie ik telkens 't landschap,
Dat 'k meer dan eens al aanzag, weêr,
Maar wat hetzelfde mij kan schijnen,
Is niet in alles 't zelfde meer.

De mulder heeft de molenwieken,
Die 'k heb zien draaien, stil doen staan;
De kind'ren, die ik ginds zag spelen,
Zijn links en rechts uitéén gegaan.

De huifkar, die ik zag en hoorde,
Neem 'k op den landweg niet meer waar,
En 't vee, dat 'k hier in 't dal zag grazen,
Ligt nu herkauwend neder dáár.

De windvaan, die 'k naar 't west zag wijzen,
Is nu naar 't zuiden heen gericht,
En anders werden alle tinten,
Want anders werd de val van 't licht. —

Zoo gaat de menschheid, ja, in 't ronde,
Maar opwaarts; en terwijl zij stijgt,
Ziet ze, als zij goed ziet, dat de wereld
Gestaág een ander aanzien krijgt.

Ook reikt haar blik steeds verder, verder;
't Een wordt ál kleiner en verdwijnt,
Terwijl het ander, eerst onzichtbaar,
Aan haren horizon verschijnt.

En schoon zij niet in al dat and're
Op ieder punt iets beters ziet,
Zij twijfelt niet aan Gods regeering
En aan haar eigen toekomst niet.

't Geloof aan God laat aan den Twijfel
Zijn somb're, troostelooze taal
Van doelloos draaien in een cirkel,
't Geloof aan God ziet een spiraal.

En 't ziet langs de ommegaande lijnen,
Van die aéloude slingerbaan,
Als Profetie uit de Historie,
„Excelsior!” geschreven staan.

EEN FLORA'S-KLOK.

De slaap, waarin wij, menschen, rusten,
Heeft niet bij elk denzelfden duur;
Zoo is in 't leven van de bloemen
Voor 't opengaan verschil van uur.

't Vernuft, op dat verschijnsel lettend,
Wist haar te schikken in een kring,
Waarin naast een, het eerst ontsloten,
Een tweede later openging.

Daarna een, die de gloed van 't zonlicht
Nog weér iets later open trok;
Totdat de gansche rij van allen
Als uurwerk vormde Flora's klok.

Er is een Fee, weldadig, vriend'lijk,
Die 'k straks bij haren naam u noem,
Die ieder dag-uur van ons leven
Weet saam te binden met een bloem.

Dank heet er een, en Vreugd een tweede,
Een derde: Vrede, een vierde: Hoop,
En zoo al meer, — een reeks van bloemen,
Verbonden met der uren loop.

En van die Fee, die, wonder-lieflijk,
Ons zooveel schoons en goeds bereidt,
Door de urencijfers te bebloemen,
Noem 'k thans den naam:

TEVREDENHEID.

STUDENT GEWEEST. ¹⁾

Student geweest, al lang geleden,
Maar toch niet al de blijheid kwijt,
Die diep en hoog het hart doortrilde
In 's levens frisschen lentetijd.

Student geweest, maar toch, schoon jaren
Al na dien tijd zijn heengegaan,
Nog iets bewaard in ziel en leven
Van 't toen zoo ongeveinsd bestaan.

Student geweest, en oud geworden,
Sinds 't feest van den promotiedag,
Maar steeds nog vrijheid van gedachte,
Geen blind'lings bukken voor gezag.

Student geweest, maar steeds de kendorst,
Nog onverpoosd en onverkort, — —
Zoo kan op 't grijze haar nog rusten
Een jong'lingskrans, die niet verdort.

1) Opgenomen in 't Studentenblad Minerva. Feestnummer van 18 Juni 1900.

SPRAAK EN TAAL. ¹⁾

't Is een zeer gewoon verschijnsel, dat dingen, die ons zeer gewoon zijn, veelal juist daardoor buiten onze opzettelijke beschouwing komen te liggen. En zoo komt dan ook het merkwaardigste en wonderlijkste, als 't iets gewoons is, ons niet meer als merkwaardig of wonderlijk voor.

Dit geldt ook van de taal, het taalgebruik, het spreken. Wij denken er veelal in 't geheel niet aan, dat die verrichting zoo wonderbaar samengesteld is, — dat is één, — en dat die zoo wonderbaar samengestelde verrichting ons afgaat, zoo glad, zoo vlot, zoo grif, alsof er niets aan is, — dat is twee.

Eene waarneming, door een of meer onzer zinnen gedaan, meldt zich aan in onze hersenen en maakt daar eene gedachte of eene gewaarwording wakker; die gedachte of die gewaarwording willen wij bekend maken, overdoen; daarvoor hebben wij woorden noodig, en, zie! wij laten, zonder bepaald te overleggen of ons te bezinnen, keel en tong en gebit en lippen hun werk doen, en — de woorden komen, vloeien, stroomen, als van zelf, met merkwaardige

1) Uitgesproken in hoofdzaak op het Taal- en Letterkundig Congres te Nijmegen, 28 Augustus 1901.

snelheid en vlugheid en zetten zich oogenblikkelijk ieder op zijne plaats. Althans, dat is regel. 't Is waar, wij kunnen ons wel eens verspreken, zoo als men 't noemt, op de manier van den redenaar, die eerst via sporen-buitigheid en spuitenborigheid op 't vereischte buitensporigheid kwam, en toen ter vergoelijking zei: „ik zeg het wel goed, maar ik meen het verkeerd,” en toen, om toch eindelijk eens uit de war te komen, besloot met te zeggen: „genoeg, ik zal maar zwijgen, naar 't ware spreekwoord: spreken is zwijgen en zilver is goud,” — maar, nog eens, in den regel zetten zich onze woorden, in den behoorlijken vorm, terstond ieder op zijne plaats, in hoe groot getal ze ook zijn en met hoe groote snelheid ze komen. Volgens Gibbon gebruikt een vlug spreker 120 woorden in ééne minuut. En dit cijfer is ver van overdreven. Immers, bij verscheidene sprekers is opgemerkt, dat zij per minuut 150 woorden gebruiken. En ik zelf heb wel eens sprekers, — maar vooral spreeksters, — gehoord, die 't nog verder brachten, en mij deden denken aan zoo'n blaadje van een spoorgids, dat na de opgaaf van 't vertrek-uur vooreerst niets meer te lezen geeft, dan door, door, door.

't Is alles waarlijk wonderbaar. En even wonderbaar, als het is, dat men in zoo weinig tijd zoo veel woorden kan zeggen, is ook dit, dat men soms in zoo veel woorden toch maar zoo weinig zegt.

En alweêr is wonderbaar samengesteld het gebruik van de zichtbare taal, — van het schrift. En dat gaat weêr even glad, als het hoorbare spreken. En wederom zijn het vooral de dames, die daar treffende proeven van geven, die immers, als zij aan den voet van pagina 4 van haren brief zijn ge-

komen, nog haar vaart niet kunnen staken en dan met ongeremden spoed aan de kruisregels gaan.

Maar, zoo als de taal gedachten uitbrengt, brengt zij ook aandoeningen, gewaarwordingen van binnen naar buiten. Zoowel wat omgaat in het hart, als wat omgaat in 't hoofd, wordt omgezet in klanken of teekens, — klanken of teekens, die dan weêr in andere hoofden en harten gaan werken en den lach van úwen mond om de monden van anderen plooiën, den traan van úw oog in de oogen van anderen doen zwellen, — alles alweêr wonderbaar.

Taal, — wat is, wat beteekent zij veel! Zij is een der glanzigste kenmerken van onzen menschenrang, een der schitterendste parelen in onze menschenkroon; zij is een der machtigste hefboomen, waarmee de menschheid vooruit is te zetten; en zij is een der hechtste banden, waardoor de leden eener natie worden samengehouden; — als de talen uitéengaan, gaan de menschen uitéén, en de oude geschiedenis van Babels-metselaars wordt dan weêr nieuwe geschiedenis, — de torenbouw gaat niet door.

Hoog te waardeeren is dan die zoo kostelijke gave der taal. En ernstig te vermijden is dan ook al, wat haar ontwijdt en ontsiert. Dat moeten wij allen, vooral alle sprekers en schrijvers, bedenken. Daar zijn er, die blijken te meenen, dat 't gebied der schoone letteren en 't gebied der vuile dingen één zijn, terwijl het twee terreinen zijn, waar eene afscheiding van prikkeldraad tusschen door loopen moet.

Maar ook van minder ernstige ontwijding en ontsiering van de taal behoort men zich te onthouden. Ik denk aan het feit, dat veelal zonder eenigen redelijken grond op het eenvoudige, maar schoone kleed der Taal uitheemsche lappen

worden gezet, die haar ten deele leelijk en ten deele bespottelijk maken, — iets, wat zeker ook moet gezegd worden van het macaronisch gebruik der taal, dat in honderd opschriften, als deze, vertoond wordt: Lingeries, tricots en boezelaars, — Echte Groningerkoek en gros en en détail, en zoo meer.

Maar ik ga eindigen, in hoofdzaak de uitgesproken gedachten herhalend, — welke herhaling, — hoop ik, niet als het schieten van Soranus zal wezen, die den eerst afgeschoten pijl, door hem een tweeden na te zenden, verbrak.

Taal, — wondergave Gods, met klankfiguren toov'rend,
Gevormd in 't mondgewelf, door tong en tand en lip,
Of sprekend klankeloos, maar dan in zichtb're vormen,
Geteekend op het blad, in haak en lijn en stip.

Gij brengt in 't licht den stroom der golvende gedachten,
Die door den duist'ren weg der hersengangen liep,
En gij bewaart daarbij gedachten van geslachten,
Waarvan sinds eeuwen reeds het laatste lid ontsliep.

Zoo draagt ge als voertuig voort den schat van alle weten, —
Een oude vracht, en staag vermeêrd met nieuwen last; —
Doemt weêr een eiland op in d' oceaan der kennis,
Gij hecht een nieuwen naam aan 't nieuw ontdekte vast.

Vertolking brengt gij uit, in hooge of doffe tonen,
Van wat daar bruist of suist in 't diep van 't menschenhart, —
Het stormen van den moed, het lispjen van de minne,
Het zingen van de vreugd, het zuchten van de smart.

En, waar gij zijt één taal, dezelfde in dienst van velen,
Daar weeft ge een fulpen band om aller zielen heen;
Die band is bond, — een bond der geesten en der harten, —
Uw toovermacht, o Taal! houdt gansch een volk bij één.

VADERLAND EN VORSTENHUIS.

Voor 't Vaderland ons harte gloeit,
Bij welvaart en in nooden;
't Land, waar zoo veel de ziel aan boeit,
Waar onze kindsheid heeft gebloeid,
Waar, om ons heen, een nakroost groeit,
En rusten onze dooden.

Ons Vorstenhuis beminnen wij;
't Bracht roem in 's Lands historie,
't Leed met ons meê en 't vocht ons vrij,
Het vocht ons vrij van dwing'landij,
En steeds nog is en immer zij
De vrijheid onze glorie.

Met liefde en dank zien we onze Vlag
Hoog in de lucht geheven, —
De vlag, die alle zeeën zag,
Op meen'gen held als doodkleed lag,
Maar heden en na dezen dag,
Nog lang getuig' van leven.

~~~~~

Ons ligt aan 't harte Neêrlands Taal, —
Rijk erfstuk van 't verleden, —
Die taal vol kracht, die taal vol staal,
Maar als muziek ook menigmaal
In moeders liedeke en verhaal
En onze vroegste beden. —

Die Taal draagt thans tot God de beê,
Die nimmer 't volk verleere:
„Houd vrijheid in ons Land en vreê,
Deel 't Vorstenhuis Uw' zegen meê
En zij van 't lage land aan zee
De Vlag steeds hoog in eere!”

—————

IN HET LEVEN EN OP HET GRAF.

In uw leven spreekt men vaak
Over uw gebreken,
Maar liefst zal men op uw graf
Niet van feilen spreken.

In uw leven wordt verkleind,
Wat u eer kan geven,
Maar de lof wordt op uw graf
Licht te hoog verheven.

In uw leven wordt vergroot,
Wat verkleint uw waarde,
Maar 't zachtmoedigst oordeel klinkt
Langs de kerkhofuarde.

In uw leven worden vaak
Dist'len ingeweven,
Maar daarna wordt aan uw graf
Bloem en krans gegeven.

Wat er kwaads is in dit al,
Moest men u besparen,
En niet, wat er goeds in ligt,
Tot uw' dood bewaren.

Neen! laat, wie nog met u leeft,
Niet het goede derven,
Maar laat wangunst, haat en nijd
Vóór zijn sterven sterven.

EEN AKELIGE DROOM.

't Was nacht. Ik droomde. En wat ik droomde was akelig, heel akelig.

Uit een donkeren hoek, tegenover mij, naderden mij, achter elkander, zes gedaanten, de eene al meer schrikwekkend, dan de andere. En zij stelden zich, toen zij dicht bij mij waren, in de breedte vóór mij op, in een rij.

De eerste was eene vrouw. Maar welk eene vrouw! Zij was kleurig opgeschikt, maar ontzettend leelijk. Onnatuur was haar blos en haar blik onbeschaamdheid. Met den lach, waartoe zij haar dikke lippen plooiden, poogde zij lief-talligheid uit te drukken, maar het werd laagheid. En als zij sprak, was hare stem heesch en hare taal gemeen. Ook vloekte zij, — lachend en schertsend vloekte zij, — vreeselijk.

De tweede was een mansgedaante. De kleeren van dien man, hoewel in schijn nog iets waard, waren toch, wèl beschouwd, zeer kaal en vaal. De hand, die uit een groezelige mouw kwam, deed alle moeite, om een klein pakje onder zijn kleed weg te stoppen, zoo, dat er uitwendig niets van zichtbaar bleef, en daarbij rolden zijn loensche oogen rond, met zulk eene bange voorzichtigheid, met zulk een sluwen

argwaan, dat ik een zeer pijnlijk gevoel van angst er door kreeg.

De derde was weêr een vrouwengestalte. Kleederen had zij eigenlijk niet aan, maar om haar voorovergebogen lichaam hingen lompen; en tusschen die lompen door was hier en daar iets van een huid te zien, die rimpelig was en onrein. De kaken staken hoekig uit en de oogen stonden dof en hol en hadden beurtelings eene uitdrukking van jammer en van wrok in hun sombere diepte.

De vierde, een man, was almede eene verschijning, om van te gruwen. Van onder de pikzwarte, sluike en verward over het voorhoofd hangende haren glommen twee oogen vol wraakzucht en dreiging. Krampachtig omkleemde zijn vuist het gevest van een ponjaard, waar bloed aan zat, en uit zijn mond gromde telkens een helsch gebed, eene inroeping van Gods verdoemenis.

De vijfde, weêr, was een vrouw. Rood waren hare oogranden en loodkleurig haar vermagerde wangen. Blijkbaar ontzonk haar meer en meer de kracht, om zich staande te houden, bevend was iedere beweging der handen, en over de droge lippen, die tusschen twee zwarte mondhoeken trilden, kwamen gestadig kermende en kreunende zuchten, waar een wereld van wee en ellende in lag.

De zesde, eindelijk, weder een man, had iets onbeschrijfelijk verwilderds in zijn gelaatstrekken. Nu eens bewoog zich dat gelaat met woeste hartstochtelijkheid, dan weêr nam het de weerzinwekkende uitdrukking aan van de meest domme redeloosheid en de meest dierlijke stomphheid. Zijn spreken was onzin, — vaak zeer onheilige onzin, — zijn lachen was grinniken en zijn schreien was brullen.

Angstig zag ik die stuitende bonte rij van verschijningen aan. En sidderend vroeg ik: „Wie zijt gij?” Toen noemden zij alle zes hunne namen: Ontucht, Diefstal, Armoede, Moord, Krankte, Waanzin.

En toen ik daarop even angstig vroeg: „Van waar komt gij?” wezen alle zes mij naarden donkeren hoek tegenover mij. En ik wendde mijn blik daarheen en tuurde, en tuurde, en — ik ontdekte een drankflesch. Toen riepen zij allen, met een geluid, dat mij als een sneê door de ziel ging: „Daar komen wij uit!” En op een niet minder huiveringwekkenden toon van spot vroegen zij: „Wist gij dat niet?” En zij lachten met een lach, die alles in zich vereenigde, wat afschuwelijk is. —

Vindt gij dat niet een akeligen, een zeer akeligen droom? — Natuurlijk. Maar weet gij, wat ik bij mijn ontwaken het allerakeligste vond in dien droom? — —

Dat het geen droom was.

VEEL EN EEN.

Bonte en eindelooze veelheid
Van verschijns'len om ons heen! —
Toch vertoont die veelheid eenheid,
Samenhang van groot en klein.
En de verste en naaste lijnen
Hechten zich gestaâg aanéén.

Geen verschil in maat of vormen
Breekt het wondervolle lint,
Dat aan 't alleroudst verleden
't Allerjongste heden bindt,
En met onverslijtbaar knoopsel
Aarde en hemel saâm omwindt.

't Woud, dat hier voor eeuwen ruischte,
Maar verzonk in 't diep der aard,
En door de eeuwen, als versteening,
In haar holen werd bewaard,
Levert, wat gij straks ziet vlammen
En hoort knappen in uw haard.

't Grind, uw tuinpad overdekkend,
Rustte eens op der bergen top;
Van den stroom, hier zeewaarts golvend,
Trilde in de Alpen de eerste drop;
Stof uit alle werelddeelen
Veegt ge in ééne kamer op.

't Bloemenleven hier hangt samen
Met het wolkgevaarte omhoog;
Kleur en tint krijgt uwe omgeving
Van den lichten hemelboog;
Op den zonnebol berekend,
Schiep God d' appel van uw oog.

Zoo vormt veelheid telkens eenheid,
Over tijd en afstand heen,
Zoo blijkt steeds verband te liggen
Tusschen 't geen gescheiden scheen;
En veelstemmig klinkt één lofstem:
„God doet alles! God is één!”

EEN TRANENDOEK.¹⁾

Daar staat voor 't echaltaar, bewogen,
De feest'lijk uitgedoste bruid,
Terwijl de hand van haren bruigom
Met zachten druk haar hand omsluit.

Bewogen is ze, bij 't bedenken,
Dat zij het ouderhuis verliet,
En ja, wel blijft het kind 'der harten,
Maar kind des huizes langer niet.

En met den doek, dien bij haar uitgang
Haar moeder, met een kus, haar gaf,
Wischt zij, ontroerd door stillen weemoed,
Den traan, die in haar oog welt, af.

Die tranendoek zal, — na den trouwdag
Bewaard steeds in haar linnenschrijn,
Gedachtenis der sluitingsure
Van haar gebloemden bruidstijd zijn.

---

1). Dit dichtje doelt op wat mij eens werd meêgedeeld, als in gebruik zijnde, of geweest zijnde, in een deel van Tirol.

En, doet eenmaal van haar een dochter,
Als bruid, den kerkgang, dien zij deé,
Een doek, als toen haar werd gegeven,
Geeft zij dan aan haar dochter meê.

Doch haar doek blijft op 't plaatsje rusten,
Waar ze eens hem weglegde in haar kast,
En hoe die kast verschikt moog' worden,
Die doek wordt niet meer aangetast.

Niet meer? Ja, ééns. Ter laatster ure
Droogt deze doek haar laatsten traan,
En zal, 't gesloten oog bedekkend,
Straks met haar in haar doodkist gaan.

Een doek alzoo, die in heel 't leven
Slechts dienst doet, ééns en nog één keer:
Bij het van huis gaan, de eerste reize,
En bij 't naar huis gaan, nog eens weêr.

DE HERBERGTAFEL.

Toen 'k onlangs in een herberg zat,
Zag 'k in het eiken tafelblad
Een tal van namen ingegrift,
In onderscheiden letterschrift.

De een had, met trekken, breed en stout,
Zijn naam gesneden in het hout.
Daar lag voor mij 't vermoeden in:
„Die dacht vast van zichzelf niet min.”

Een ander had zijn naam gezet
In kleine letters, dun en net,
En 'k dacht: „dat is een man geweest,
Eenvoudig en van stillen geest.”

Veel namen stonden zoo dooréén;
Glad of met krullen er om heen;
Hier schuin of in een kromme lijn,
Daar recht geschreven, juist en fijn.

„Werd nu eens ied're naam zijn man!”
Zoo dacht ik toen: „wat kwam daarvan?
Licht vlogen zij elkander aan,
Die nu zoo vredig samen staan.”

Gelukkig, dat het rustig blijft,
Terwijl er steeds weér een op schrijft
Zijn naam, en veelal nog daarbij
Den naam van 't liefjen aan zijn zij.

Maar ieder, die deez' namen leest,
Denkt: „wie is die en die geweest?”
En vraagt ook wel als ernstig man:
„Wat werd er al of wordt er van?”

Eens strijkt de schaaf die namen glad,
En effen is weér 't tafelblad;
Voor goed, voor immer uitgedaan
Is alles, wat daar heeft gestaan.

Geen cijfer blijft, geen naam, geen kring,
En zelfs ook geen herinnering
Van wie, bij 't vol en schuimend glas,
Eens lustig daar gezeten was.

Vrij naar GUSTAAF PFIZER.

GEKUNSTELDE POËZIE.

Natuurlijk en gekunsteld. Deze twee woorden brengen u aanstonds eene tegenstelling in de gedachte. Het natuurlijke is een vrije uiting van 't wezen; 't gekunstelde is de vrucht van een angstvallig passen en schikken; 't natuurlijke is een groei; 't gekunstelde is een fabrikaat; of wel, 't natuurlijke, ook als het niet gegroeid, maar gemaakt is, blijft aan de natuur en hare regelen getrouw; 't gekunstelde is eene verloochening van de natuur en haar wetten. Natuurlijk is die eik, waaraan bijl noch snoeimes geraakt heeft, en die als een indrukwekkende woudreus daar staat, zoo als hem God heeft gemaakt, een schoone boom, een boom des Heeren! Maar gekunsteld is het geschoren hegje, zóó geknipt en besneden, dat het hier de figuur van een zwaantje te zien geeft en daar de gedaante van een springhaasje toont. Zoo iets kunt ge nog hier en daar op vele dorpen zien. Maar het is, hoe netjes ook uitgevoerd, wansmaak. „Hé!” zei eens iemand, die mij zoo hoorde oordeelen, „hé, vindt gij dat zoo leelijk? Ik vind het nog al aardig dat men zoo eens laat zien, wat men met de natuur wel kan doen.” „Mijnheer,” zei ik, „zet uw Brammetje, dat

een half jaar oud is, een driekanten hoed op van hout, bind zijn rechterhandje aan zijn linkervoetje vast en laat dat een jaartje zoo zitten, en het kind zal een vorm aan-nemen, waarbij gij wellicht weêr zult zeggen: 't is toch aardig, om te zien, wat men met de natuur wel kan doen, maar waarbij ik de vrijheid nemen zal, om te zeggen: „mijnheer, neem me niet kwalijk, maar uw Brammetje is leelijk!” Natuurlijk is het eenvoudig en gevoelvol orgelspel bij 't gezang der gemeente, maar gekunsteld is de verbinding van den orgeltoon met het gerommel van blazen vol erwten en boonen, om na te bootsen 't gekletter van een hagelslag of 't gedruisch van een onweêr. Natuurlijk is een laarsje met een hak aan het achtereind, maar gekunsteld is een laarsje met een hak in het midden. Natuurlijk zijn de haarkrullen, die onderling zoo gelijk en tevens zoo ongelijk zijn, als de bladeren van een boom; maar gekunsteld zijn de twee volkomen gelijkvormige en tegen de slapen geplakte fijne krulletjes, en ook de als een schoorsteenvalletje over 't voorhoofd hangende afgeknipte haartjes, waar sommige vrouwen en meisjes schoonheid in vinden of hebben gevonden.

Maar genoeg, om van verschillende zijden licht te zien vallen op die tegenstelling: natuurlijk en gekunsteld.

Welnu, er bestaat óók een natuurlijke en eene gekunstelde poëzie. De eerste is vrije ontboezeming, de tweede is pas- en meetwerk; de eerste zegt volkomen naar waarheid: ik moet nu eenmaal zingen, de tweede vraagt: is er ook iets te lijmen of te krammen? de eerste heeft de morgenster op haar voorhoofd, de tweede draagt een cornetje; de eerste laat haar vingers over de snaren der cithar gaan, waaraan zij treffende en roerende tonen ont-

lokt, de tweede staat, met een boezelaartje voor, in de keuken en bakt evenveeltjes.

„Ja, maar,” zegt iemand, „dan is die tweede ook eigenlijk geen poëzie.” — Geheel en al ongelijk hebt gij niet; maar laat ons niet twisten over 't woord of den naam; laat ons, korthedshalve, ook die tweede maar poëzie blijven noemen, al is 't dan in veel lagere beteekenis; zij is toch nog een soort van nicht van die eerste, ofschoon dan een zeer verre nicht.

Ik heb mij voorgenomen, u met deze nicht der poëzie, deze gekunstelde poëzie, eens nader kennis te doen maken. „Wat?” hoor ik vragen, „waarom juist met deze? Waarom niet met die?” Dat zal ik u zeggen. Van de ware, de echte poëzie weet ik u weinig of niets te vertellen, wat gij niet reeds lang hebt geweten; maar, — vergeeft me, als ik u te laag of mijzelven te hoog aansla, — van die gekunstelde poëzie meen ik u nog wel een en ander te kunnen meêdeelen, wat u niet zoo bekend is, wat ook nu en dan ons waarlijk curieuse dingen voor de oogen zal houden, en wat in allen gevalle eene niet onbelangrijke bijdrage is tot de kennis van hetgeen er op onze planeet door menschen zoo al verzonnen en gedacht en gedaan is, eene bijdrage, die ons zeker doet zeggen: zulke vreemde dingen kunt ge haast niet bedenken, of de menschengest is er al meê bezig geweest. Bovendien, noemt die gekunstelde poëzie eene poëzie van de derde of vijfde of zevende orde, — het zij zoo, — maar dat neemt niet weg, dat ook groote dichters, gelijk wij zien zullen, het toch niet beneden zich hebben geacht, om zich van tijd tot tijd met haar af te geven.

Maar wat bedoel ik dan eigenlijk met die gekunstelde

poëzie? Hoort. Wat ik, figuurlijk sprekende, evenveeltjes heb genoemd, daarmee bedoelde ik die onderscheidene dichtvormen en dichtsoorten, die de vrucht zijn van een zeker geknutsel, een zeker gekunsteld en afgemeten spelen met letter of maat.

Al zulke dichtvormen en dichtsoorten te behandelen, dat zou me wat veel zijn. Maar laat mij een en ander u noemen, en staat mij toe, dat ik dat doe in den lossen vorm van een praatje.

En dan denk ik in de eerste plaats aan de ABC's, dat wil zeggen aan die verzen, waarin de opvolgende regels, of ook wel de opvolgende strofen, met de opvolgende letters van het alphabeth aanvangen. Het maken van alphabethische verzen is al oud. Ik heb u slechts te herinneren, dat verscheidene onzer Psalmen, namelijk in 't Hebreeuwsch, alphabethische verzen zijn ¹⁾. 't Is zonde, — ja, — toen ik een kleine jongen was, heb ik eens heel boos en verdrietig die ontdekking gedaan. Gij weet, onze Statenvertalers hebben bij die Psalmen, die in den grondtekst alphabethisch zijn, de letters bijgeschreven van het Hebreeuwsche alphabeth. Nu zat ik eens in een namiddagkerk. We hadden er vroeg voor gegeten. Dat deden we trouwens op Zondag altijd. In mijne jeugd zeiden de menschen: we zullen vroeg eten, dan kunnen we naar de kerk. Maar tegenwoordig zeggen we: wij kunnen niet naar de kerk, want dat komt niet uit met het eten. Nu, ik zat dan in een middagkerk. Maar in plaats van naar den dominé te hooren, hoorde ik naar een jongen, die naast me zat, en die, den 25sten Psalm

---

1) XXV. XXXIV. XXXVII. CXI. CXII. CXIX. CXLV.

opslaande, zei: „kijk eens, wat koddige woorden: beth, teth, jod, mem!” En, zoo zijn kinderen, hij en ik, wij proestten het uit, zoo grappig als we dat vonden. Maar een heer, die achter ons zat, stond eventjes op en bromde ons toe: „kwājongens!” en gaf mijn buurman en mij een stomp op het oor. Ik voelde pijn en schaamte. En toen ik, t’huis gekomen, vroeg, wat die vreemde woorden beduiden, en daarop vernam wat de beteekenis was, toen liet ik, gedachtig aan dien stomp, de verzuchting me ontglippen: „’k wou dat die David nooit zulke kunstige gedichten gemaakt had.” — Maar we behoeven niet in de Hebreeuwsche oudheid te blijven; ook in onze taal zijn ABC’s van allerlei soort, van die eenvoudige af: A is een aapje, dat eet uit zijn poot, en meer zulke kinderrijmpjes, — tot op een tamelijk hoogen trap van ernst en verhevenheid toe. — A is een aapje, dat eet uit zijn poot; — een kennis van me had een zoontje, dat altijd zei: A is een bakker, die eet uit zijn poot, met volslagen onjuiste dooreenmenging van den eersten en den tweeden regel; — nu, groote menschen halen de verschillende regels hunner boeken, met name Bijbel en Wetboek, ook nog wel eens raar dooreen. Maar de ABC’s dan, die heeft men van allerlei soort; men heeft ze van goud en van zilver, men heeft ze deftig en luimig; gij hebt maar te kiezen. Maar meestal ontbreekt er iets aan, doordien enkele letters niet meê willen doen, of, als ze meêdoen, dan toch slechts gedwongen. Spelbrekers vindt gij overal in de wereld, zelfs onder de letters van ’t alphabeth. Als in de Vermakelijke Spraakkunst geschreven staat:

A is Apollo, die Python verwon,

B staat voor Bacchus, te paard op zijn ton,

en zoo verder, dan gaat dat heel goed; maar, later, o wee! de W doet niet meê; ten minste niet meêdoen moet het worden genoemd als we lezen:

W — och, ik weet niet; het is wat men wil.

In het gouden ABC van Claudius ¹⁾ blijft de letter X ongebruikt, en in zijn zilveren dito geeft hij Xerxes op X, maar van de Y zegt hij daar:

Ygreck ein böser Buchstab' ist;
Bei ihm hilft nicht Gewalt noch List:

Ook in het schoone ABC van onzen Tollens: ²⁾

Arbeidt aan de taak blijmoedig, die u God heeft toevertrouwd;
Broeders, laat Hem 't ov'rige over, die uw lot in handen houdt,

en zoo voorts, zijn de regels van Q, X en Y de meest gekunstelde en de zwakste.

Op q: Quintius, de Heiden, leert u, Christnen! wat den wijze past.

Op x: Xerxes met zijn legerbenden schokt hem of verschrikt
[hem niet.

Op y: Yzop zij het, honig zij het, wat hem 't lot onthoudt of geeft.

Ik verzeker u, als het vers niet een ABC had moeten zijn, Tollens zou Quintius noch Xerxes uit het graf gehaald hebben, en hij zou de yzop aan den wand hebben laten groeien, ³⁾ zonder er een hand aan te slaan. — Van alle

1) Werke. Perthes, 1844. VII 74—77.

2) Gezamenlijke Dichtwerken. Suringar 1871. Bl. 610, 611.

3) 1 Kon. IV: 33.

ABC's, die ik, in onze taal, ken, trekt het meeste dat van vader Cats mij aan: ¹⁾

<i>A</i> — Adem mijner ziel,	<i>B</i> — Bloem van onze steden,
<i>C</i> — Ciersel van het Rijk,	<i>D</i> — Dal van zoetigheden,

en zoo voorts, — niet, omdat het schooner of kunstiger is dan alle andere ABC's, (tusschen twee haakjes, vader Cats heeft geen raad geweten met X, en dus maar gedaan, of die er niet was,) maar dit ABC trekt in bijzondere mate mij aan, omdat het liefelijke herinneringen der jeugd in mij opwekt. Ik had, toen ik klein was, een zeer beminnelijke oude tante. Oude tantes zijn niet altijd beminnelijk, maar, als ze 't zijn, zijn ze 't erg. Nu, mijne tante, een erg lief en goedig mensch, kon dat ABC van Cats zoo mooi opzeggen, zoo gevoelvol, dat het op mij een nog durenden indruk gemaakt heeft. Later heb ik hooren vertellen, dat zij eens, — jaren vroeger, natuurlijk, — op trouwen had gestaan, maar dat hij, met wien zij gehoopt had in den echt verbonden te worden, uit het leven was uitgetreden, voordat die hoop tot vervulling had kunnen komen, en toen ben ik gaan gissen, dat die door haar beminde minnaar haar wel eens met dat: *A* — Adem mijner ziel, *B* — Bloem van onze steden — zal hebben toegesproken, en dat er daárom, als ze dat opzei, een zoo ongewone gloed in hare oude oogen kwam. En die gloed had iets verhevens. Lief vond ik haar, als zij moppen voor mij kocht, op de wandeling; lief vond ik haar, als zij een bedreigde straf van mij afweerde; maar grootsch vond ik haar, als zij dat ABC opzei.

---

1) Bl. 364, der uitgave van Campagne, te Tiel.

Haar stem trilde dan, hare oude gestalte verhief zich en haar statige neepjesmuts nam voor mij den vorm en de glinstering van een stralenkrans aan.

Maar laat mij niet week worden; want de herinneringen der jeugd maken week. Laat mij overgaan tot iets anders. En dan wijs ik u op het AKROSTICHON. Gij weet, zoo noemt men een vers, 't welk aldus ineengezet is, dat een bepaald woord of een bepaalde naam door de beginletters der regels of der strofen gevormd wordt. Zoo geven de beginletters der strofen van het oude Geuzenlied den naam van Willem van Nassou. En als ik zeg:

And'ren mogen al hun leven
Naar het onbereikb're streven,
Niets ontbreekt aan mijn geluk;
Als ik u in de armen druk,

dan hoort gij terstond, dat de beginletters van dit rijmpje den naam Anna opleveren. 't Is dus gemaakt voor of door iemand, die de gelukkigste der stervelingen zou zijn, als hij een zekere door hem bedoelde Anna machtig kon worden. De gelukkigste der stervelingen, dat is de formule, niet waar? En naardien er in onze wereld wel altijd op ieder uur verscheidene meisjes te gelijk zullen zijn, die het jawoord geven, zijn er ook altijd verscheidene jongelingen te gelijk, waarvan ieder de gelukkigste der stervelingen is; het moge lastig zijn, om uit te rekenen, hoe dat mogelijk is, maar 't is zoo. — Kunstiger wordt het akrostichon, als niet alleen de beginletters, maar ook de eindletters te zamen iets zeggen. Zoo maakte Joannes Arserius een akrostichon op Cats, waarvan de beginletters Jacobus geven

en de eindletters Catsius. En nog kunstiger wordt het, als, behalve de begin- en eindletters, ook de middelste letters der regels een woord vormen, samen. Zoo kreeg ik eens een Latijnsch versje van vijf regels onder de oogen, waarin òn de beginletters, òn de middenletters, òn de eindletters het woord IESVS geven. ¹⁾ — Eenigermate met de akrostichons verwant zijn de TAUTOGRAMMATISCHE VERZEN, dat wil zeggen, verzen, waarin alle woorden dezelfde beginletter hebben. ²⁾ Als ik b v. zei:

Lina-lief! laat Leendert loopen!

of: Kaatje, Kee kan koffie koken,
of: Spoorweg-speculatie, spijtvol, splintrig spel,

of zoo iets, dan drukte ik in tautogrammatische regels mij uit.

Slechts ten deele zijn tot deze soort de verzen te rekenen, waarvan niet ieder woord, maar iedere regel dezelfde beginletter heeft. Zoo schreef de monnik Hugbald een aan Karel den Kale toegewijd gedicht van 136 regels, allen aanvangende met de letter C, en bevattende een lofzang op de kalen, — tegenwoordig zou men zeggen op D. en H. kaalhoofdigen, dat is Dames en Heeren kaalhoof-

---

1)	<i>Inter cuncta micans</i>	<i>Igniti sidera coel</i>	<i>I</i>
	<i>Expellit tenebras</i>	<i>E toto Phoebus ut orb</i>	<i>E</i>
	<i>Sic caccas removet Ie</i>	<i>Sus caliginis umbra</i>	<i>S</i>
	<i>Usificansque simul</i>	<i>Vero praecordia mot</i>	<i>U</i>
	<i>Solem iustitiae se</i>	<i>Se probat esse beati</i>	<i>S</i>

Zie Navorscher. I. 174.

²⁾ Eene bekende proeve daarvan is de *Pugna Porcorum* van Leo Placentius, — waaruit b. v. dit is genomen:

Plaudite porcelli; porcorum pigra propago
Progreditur, plures porci pinguedine pleni
Pugnantes pergunt, — cet.

digen; althans onder dit opschrift beveelt men in onze couranten tegenwoordig haarolie aan.

't Spreekt van zelf, dat men ook tautogrammatisch proza kan schrijven. De Carmeliet Guilielmus Heris, gaf, onder den naam van Herinanus a sancta Barba, lofredenen uit op Heiligen zijner Orde, welke lofredenen aldus saâmgesteld zijn, dat ieder woord begint met de eerste letter des naams van den Heilige, wiens lof wordt verkondigd ¹⁾. Dat is eene van de vele bijzonderheden, waaruit zich verklaren laat, hoe 't woord monnikenwerk in de wereld is gekomen. Hetzelfde geldt van de LEIPOGRAMMATISCHE VERZEN. Men heeft, namelijk, wel eens den inval gehad, om een vers te schrijven, waarvan het eerste couplet geen A bevat, het tweede geen B, het derde geen C, en zoo verder. Welnu, zulke verzen heeten leipogrammatisch. Nestor, die onder de regeering van keizer Severus leefde, maakte een Ilias, waarvan elk der 24 zangen, op die manier, ééne letter miste, en Tryphiodorus (tegen de 5de eeuw) deed het zelfde met de Odyssea. Die heeren zeiden dus tot al de letters, één voor één: „wat verbeeldt gij je wel? ik heb jou niet noodig!” net zooals een mensch, die boos is, soms zegt tot een anderen mensch: „jou kan ik wel missen.” Een vervaardiger van zulk een leipogrammatisch vers, die met zijn eigen werk nog al ingenomen was, vroeg het oordeel van een vriend over zijn zoo kunstig gewrocht. „Ik vind het heel aardig,” antwoordde deze, „dat gij zoo uit ieder couplet ééne letter hebt weggelaten; maar nòg aardiger zou

1) Carmelus triumphans. Lov. 1688. Zoo begint, b.v., de lofrede op St. Ludovicus aldus:

Lacrymalem luctum lugite; ligatur Ludovicus, etc.

ik het gevonden hebben, als gij al de letters hadt wegge-
laten van al de coupletten." Daar kon de vrager op zijn
beurt alweêr nederig bij blijven.

Op het gebied der gekunstelde poëzie behooren ook de
EINDRIJMEN t'huis. Bij de eindrijmen of bouts rimés
worden de laatste woorden, de rijmwoorden, vastgezet, en
daar moeten dan regels worden vóórgeplaatst, zóó, dat men
een goeden zin verkrijgt. Alzoo zijn de bouts rimés in
openbaren opstand tegen den regel van Boileau:

La rime est une esclave et ne doit qu'obéir.

Men verhaalt, dat zeker Fransch dichter, Dulot, in de
17de eeuw, zich heftig, in het bijzijn zijner vrienden, be-
klaagde, omdat hem, zóó als hij zei, driehonderd sonnetten
ontstolen waren. En toen zijne vrienden zich over dat groot
getal verwonderden, sprak de dichter: „Ja, maar, ze waren
nog niet af; 't waren de rijmwoorden voor driehonderd
sonnetten, want ik schrijf altijd de rijmwoorden 't eerst.”
Dit nu vonden de vrienden zoo aardig en merkwaardig, dat
zij besloten, daarop zich ook eens toe te leggen, en zoo
kwamen de bouts rimés in de mode. Gij kent er zeker
onderscheidene voorbeelden van. Maar laat mij toch een
paar u noemen. Zekere Piet had wel behagen in zekere
Keetje, en toen nu deze hem eens als eindrijmen opgaf
de woorden beetje, Piet, Keetje, niet, toen vulde hij
die aldus aan:

Apollo, help me toch een beetje,
Ontferm u over d'armen Piet;
Want met uw hulp verkrijgt hij Keetje,
Maar zonder die krijgt hij haar niet.

Wybo Fynje, te Zwolle geboren in 1750, en in 1809 overleden te Amsterdam, waar hij, onder Lodewijk Bonaparte, Directeur was der Staats- en Koninklijke Courant, — zat eens naast eene jonge dame, die hem gansch niet onverschillig was, en toen men hem verzocht, een versje te maken op de eindrijmen: gewis, is, spreken, geef, breken, bleef, wendde hij zich, na een oogenblik slechts van bedenken, tot zijne buurvrouw en sprak:

Het stelsel der natuur leert zeker en gewis

Dat elke stof tot in 't oneindig deelbaar is;

Dit is een wet, die 'k niet durf tegenspreken.

Maar zoo ge uw hart mij gaaft, gelijk ik 't mijne u geef,

Dan wenschte ik, dat natuur haar eigen wet mocht breken,

En dat uw hart ondeelbaar bleef.

Onder de vernuftig gevondene versjes van deze soort reken ik altijd ook het volgende. Iemand werd uitgenoodigd, om iets te zeggen over de letterkunde, en wel, in vier regels, die uitgaan moesten in de woorden: m e l o e n , d o m m e r , p o m p o e n , k o m k o m m e r . En aanstonds kwam dit versje klaar:

De vrucht der letterkunde is zoeter, dan m e l o e n ,

En langer van genot. Die dit ontkent, is d o m m e r ,

Dan die de perzik stelt beneden den p o m p o e n ,

Of sappen zoekt in k u r k en d r o o g t e in de k o m k o m m e r .

Ik onthoud mij van 't bijbrengen van meer voorbeelden, want het veld is wijd. Ook hebben wij nog op andere dingen te letten. Daar hebt gij, om weër iets anders te noemen, de ECHOVERZEN. Ik herinner er mij zoo een, van Panard, dat den plumet, den gepluimden jonker, bespot, aldus:

Pour nous plaire, un plumet
Met
Tout en usage;
Mais on trouve souvent
Vent
Dans son langage.

En met het oog op Parijs schreef dezelfde dichter aldus:

On y voit des commis,
Mis
Comme des Princes,
Après être venus
Nuds
De leurs provinces.

Van zelf denkt gij hierbij aan Vondels Gesprek tusschen den wandelaar en den galm der hofkerk.

Wie luistren in 't gewelf, om naar mijn klacht te hooren?

Ooren?

En verder op:

Wat moet men doen die met den prins te zamen zweren?

Weren.

En, nog eens, verder op:

Wat wordt de dwingeland, die 't recht te machtig was?

Asch.

't Is bekend, dat ook Victor Hugo een echo-vers heeft geleverd, van wel 200 regels, namelijk La Chasse du Burgrave. Ik zelf heb mij ook eens aan een echo-dicht gewaagd. 't Is het volgende morgenliedje: ¹⁾

---

1) Uit de Papierentasch, 2de dr. 151.

Sta op, mijn vriendin! daar glimt purper in 't oost;
 De koornaren blinken, de druiventros bloost,
 En dauwdruppels schitt'ren aan bloemkelk en knop,
 Een prachtige parel is iedere drop. — Op!

Kom, laat ons genieten, geveugeld is 't uur,
 Kortstondig de dag. En het schoon der natuur
 Wordt eerlang den sloopenden herfsttijd ten buit;
 Dan zuchten de winden met droevig geluid: Uit!

Kom, reik naar 't gebloemte, terwijl het er is,
 Zoo ras wordt genot achtervolgd door gemis,
 En spoedig vaak komt er een donkere dag,
 Nadat men een hemel vol zonneshijn zag; Ach!

Maar trekke onze ziel uit het vluchtig genot
 Bestendige blijdschap: de blijdschap in God.
 Zij is 't, die een duurzamen looverkrans vlecht,
 Zij blijft, wat rondom ons ook worde geslecht, Echt!

Verheug u in God bij der vogelen lied,
 Verheug u in God, als gij bloemekens ziet!
 En, merkt ge eens geen zangen of bloemekens meer,
 Zing toch in uw hart nog tot lof van den Heer! Eer!

Eenigermate, doch slechts van ter zijde, behoort tot deze
 soort een dicht als de Speelstrijd van Apollo en Pan,
 van Vondel: ¹⁾

De God Apollo werd,
 De God Apollo werd,
                     Heel hard,
 Om tegens Pan te zingen,
 Tin, tin, tin, tin, tin, tin,
 Getergd en uitgetart.

1) II, 106, 107. Uitgave van Dr. van Vloten.

van Theodosius II, Bijbelsche historiën met zinnen van Homerus, ¹⁾ en Proba Falconia ²⁾ met zinnen van Virgilius; Ausonius († 394) gaf in Virgiliaansche verzen de beschrijving van eene huwelijksplechtigheid (Cento nuptialis), en, om ook van de nieuweren eens iemand te noemen, Matthias Claudius schreef zijn Morgenlied eines Bauersmanns geheel met woorden, aan antieke schrijvers ontleend. ³⁾ Alzoo, bij deze dichtsoort mist het vers en zijn vervaardiger alle oorspronkelijkheid; — maar dat gebeurt bij andere dichtsoorten ook wel. De Cento's zijn niet de eenige verzen, waarin de gedachten van anderen worden gebruikt, maar bij de cento's wordt het door den maker gezegd, en in andere gevallen wordt het door den maker verzwegen.

In bijzondere mate is de naam van kunstel- en knutselwerk toepasselijk op de FIGUURVERZEN. Weet gij, wat een figuurvers is? De dichter gevoelt zich door hooge bezieling in 't hart gegrepen; in zenuwachtige spanning zegt hij tot zijn vrouw: „voor niemand t'huis!” snelt naar zijn kamer, grijpt papier en pen en schrijft een vers, maar maakt de onderscheidene regels zóó lang en zóó kort, dat ze, als 't vers af is, gezamenlijk den vorm van 't bezongen voorwerp vertoonen. Ziedaar het figuurvers. Die aardigheid is al oud. Men kent figuurverzen, in 't Grieksch, van Simmias Rhodius, ⁴⁾ die den vorm hebben, het eene van een vleugel, het andere van een bijl, het derde van een ei. (Het περιγιν, de πέλεκυς, het ὠον.) Aan Theocritus wordt een figuurvers toegeschreven, dat de gedaante

1) "Ομηροκέντρωρε;

2) Einde der 4e eeuw. — Cento Virgilianus.

3) III. 1 en volgg.

4) In de 3e eeuw v. C.

heeft van een rietfluit (σὺγγε) en Dosiades gaf in dicht de figuur te zien van een altaar (βωμός). Rabelais maakte een vers op de flesch, in den vorm van een flesch, — Panard deed hetzelfde, en maakte bovendien een figuurvers op het drinkglas. Hieronymus Sweerts gaf er een in den vorm van een zandlooper, en een zeker Engelsch versje, getiteld: The old Fiddle, heeft den vorm van een viool. Natuurlijk leenen alle onderwerpen er zich niet even goed toe, om in een figuurvers bezongen te worden. Op een flesch, of een hart, dat gaat goed, maar, b. v., op een overleden hazewindhondje, of op een jeugdig miskend lierdichter, dat zou moeilijker zijn; — dat gevoelt gij; — intusschen, als gij lust hebt, gij kunt het beproeven. — In allen gevalle zou u die proefneming nog iets minder hoofdbreken kosten, dan de poging, om een KREEFTVERS te maken. Ook zonder mijne aanwijzing gevoelt gij, dat het kreeftvers aldus is genoemd naar de kreeft. De kreeften behooren tot de tienpootige schaaldieren, maar liggen onder de ongunstige faam, dat zij met die tien pooten niets doen dan achteruit loopen. Ondertusschen, een vriend van mij, die veel van kreeften houdt, heeft mij meer dan eens plechtig verzekerd, dat dit lage laster is en vuige eerroof. En hij heeft zeker gelijk, geloof ik. Hij heeft althans Cuvier op zijne zijde. Toen eens iemand, die een woordenboek schreef, bij het woord kreeft had gezet: „een rood insect, dat achteruitloopt,” — en het oordeel van Cuvier daarop vroeg, toen antwoordde deze: „’t Is heel goed zoo; ik heb slechts een paar aanmerkingen: een kreeft is geen insect, een kreeft is niet rood en een kreeft loopt niet achteruit.” Nu, mijn vriend,

dan, omdat hij veel van kreeften houdt, neemt iedere gelegenheid waar, om ze van die blaam te zuiveren; en omdat hij veel van kreeften houdt, eet hij ze ook dikwijls. Dan worden de arme beesten in een pot met koud water, dat langzamerhand tot het kookpunt wordt gebracht, te vuur gezet. 't Zou zeker voor de kreeften wel zoo wenschelijk zijn, als mijn vriend wat minder wreed in zijn liefde was, al liet hij dan des noods hare eer onverdedigd. Genoeg, — ten gevolge van die algemeen gangbare meening, dat de kreeften achteruit loopen, heeft men den naam van kreeft-verzen ¹⁾ gegeven aan die verzen, die men, hetzij naar de letters, hetzij naar de woorden, even goed van achteren naar voren, als van voren naar achteren kan lezen, en die, van achteren naar voren gelezen, òf denzelfden zin opleveren, dien de gewone lezing geeft, òf een tegengestelden zin. Een voorbeeld is de bekende Latijnsche regel:

Otto tenet mappam, madidam mappam tenet Otto, —

zoo als gij, ook zonder Latijn te kennen, wel merken kunt, want Otto, tenet, mappam, enz. zijn altermaal woorden, die onveranderd blijven, in welke richting ze worden gelezen. Meer proeven breng ik maar niet bij, vooral niet, omdat al de proeven, die ik weet, tot de oude talen behooren ²⁾. Maar de zaak is u toch, denk ik, al duidelijk genoeg, en

1) *Καρκίνος, ἀντιστρέφων, παλινδρομος*, *recurrens, reciprocus, carcinus*.

2) Zoo ook:

Roma! tibi subito motibus ibit amor.

En: Signa te! signa! temere me tangis et angis.

Zoo vind ik verhaald, dat op een doopvont, te Constantinopel, zou gestaan hebben:

νίψον ανομῆμα μὴ μονὰν οὖνιν. D. i. wasch uwe zonde, niet alleen uw aangezicht.

ik voeg er tot toelichting, ten overvloede, nog bij, dat, als ik, bij voorbeeld, zei:

Vreugd maakt het leven
Aantrekk'lijk, maar evel
Wordt door te veel vreugd
Leven tot nevel.

dat dan de laatste regel een kreeftregel zou zijn, want leven tot nevel blijft wat het is, 't zij gij het leest van links naar rechts, of van rechts naar links. —

En nu stappen we van de kreeftverzen af, om onze aandacht een oogenblik aan de TIJDVERZEN of CHRONOGRAMMEN te wijden. 't Is bekend, dat men alzo die verzen noemt, waarvan de letters, die als Romeinsche cijfers in gebruik zijn, te zamen een jaartal geven, in betrekking tot den persoon of het feit, waar het vers over spreekt. Zoo geeft, om iets te noemen, het door Brandt geschreven grafschrift op Vondel: 1)

Hier rVst Van VonDeL, hoog beJaard,
ApoLLo en zIn zangberg VVaard,

het cijfer van Vondels' sterfjaar, 1679. Bijzonder kunstig is een chronogram van Jacobus Moons, kanunnik der Premonstratensen, uit de Abtdij van Sint Michiel, te Antwerpen, en pastoor te Ronsbeek, in de 17de eeuw, — welk chronogram 28 regels bevat, waarvan elke regel het jaarcijfer 1682 geeft. 2) Ja! wat nog meer zegt, in 1688 kwam, te Mechelen, in 't licht, een geheel tooneelspel, enkel uit jaartellende verzen bestaande, getiteld: Tonneel

1) 't Is eene vertaling der regels van Johan Six:
Vlr Phoebō et MUsIs gratVs
VonDeLIVs hIC est.

2) Nav. XVI. 267.

der ongebreidelde liefde, en vervaardigd door zekeren Jan Elinx. — 't Zou ook kunnen heeten: Tonneel van den ongebreidelde knutselgeest. — In den gevel van het Leidsche Stadhuis staat het volgende Tijdvers op 't beleg van Leiden:

Na sUarte hUngersnoot
GhebraCht hadde te doot
BI naest ses dUisent MensChen,
ALst Godt den Heer Verdroot,
Gaf hI Uns UUeder broot,
Soo VeeL UUI CUnsten UUensChen.

Welnu, deze regels bevatten de dubbele kunstigheid, vooreerst, dat de aldaar met een bijzondere kleur geschilderde letters te zamen het jaarcijfer 1574 geven, en, ten tweede, dat al de letters met elkander het getal van 129 belooopen, zijnde het getal dagen, gedurende welke de stad Leiden is belegerd geweest, — namelijk van 26 Mei tot 2 October. —

Ik zeg maar, doet dat eens na. Maar misschien zou het u toch wel gelukken. Sommige menschen hebben voor het maken van chronogrammen een eigenaardig talent en eene bijzondere vlugheid. Dat was 't geval met den beroemden Lipsius, van wien men verhaalt, dat hij nog op zijn sterfbed zoo maar op eens een chronogram maakte.¹⁾ 't Was in 1606. Lipsius lag ziek, te Leuven. En toen hem iemand kwam meedeelen, dat de toren der St. Pieterskerk, aldaar, ingestort was, maakte hij terstond, als het ware, eene aanteekening van die gebeurtenis en dat jaar, door te zeggen: OMnIa CaDUnt, alles stort in. In het woord

---

1) Een aardige wisseling van extempore's tusschen Lipsius en Dousa vindt men Nav. II. 121.

omnia staat de M en de I, dat is dus: duizend en een, en in 't woord cadunt staat de C, de D en de U, dat is honderd en vijfhonderd en vijf, of: zeshonderd vijf, en $1001 + 605 = 1606$. — Eenige oogenblikken later overleed de ongewoon beroemde geleerde. Omnia cadunt, alles stort in! — Een van den gewonen vorm afwijkend chronogram, als ik daarvan nog dien naam mag gebruiken, ligt in 't volgende rijmpje: 1)

Een gesp van een tasch,
 Vier ooren van een flasch,
 Een stijl van een huis,
 Ende dardehalff Andriescruis,
 Doen lach Hartogen Kaerl voor Nuis.
 Stelt twe 1 daerbij.
 Doen bleff hi voer Nancye.

Een gesp beduidt de M, vier ooren van een flesch zijn vier C's, een stijl van een huis is de L, en derdehalf Andrieskruis is tweemaal X en dan V; dit, opgeteld, geeft 1475. Door daar nu, naar den eisch van 't vers, tweemaal 1 bij te voegen, bekomt men 1477, het jaar, waarin Karel de Stoute, bij Nancy, sneuvelde. In eens maar 1477 te zeggen, is zeker minder omslachtig, maar, dit is óók weér waar: als ieder, wat hij te zeggen heeft, op de kortste wijze uitdrukte, dan sprak men veel te weinig, op den preekstoel, in de Tweede Kamer, en overal. — Eindelijk deel ik, als een curiositeit op dit gebied, nog het volgende mede. 't Jaar 1568 was het sterfjaar van Don Carlos, zoon van Filips II, van Spanje. En nu is er een versregel van Ovidius, die door Hooft aldus is wedergegeven:

1) Nav. XVI. 362.

De zoon UIt LUst tot hoogh gezagh,
Haakt naa zIIns VaaDers sterrefDagh, —

in welken regel, zoowel als in die overzetting van Hooft, en de beweerde misdaad van Don Carlos ligt, en het jaar zijns doods, 1568.¹⁾ — Overigens kan ik u nog zeggen, hoewel gij daar niet bijzonder veel aan hebt, dat ik bij den aanblik van een tijdvers of chronogram altijd onwillekeurig denk: beeld van ieder gezelschap, van iedere vergadering, ja, van de gansche samenleving: eenige weinige individuen steken boven alle anderen uit, loopen meer dan alle anderen in 't oog, en zijn eigenlijk de ziel van de zaak; en de rest bungelt er maar zoo wat bij; — intusschen, overbodig is die rest toch ook niet; een troost voor ieder, die geen groote letter, maar een kleintje is, in Gods chronogram; Gods chronogram is de wereldgeschiedenis, waarin òók telkens enkele vooruitspringende figuren worden gezien, die de onderscheidene jaarcijfers in gedachtenis houden.

Een bijzondere soort van gekunstelde poëzie is er nog, die men aanduidt met den naam van dubbelzinnige verzen. Er zijn vele dubbelzinnige verzen, die ik thans niet bedoel. Ik bedoel natuurlijk hier niet de gewrochten van zulke dichters, die de poëzie verlagen door haar aan den onheiligen lust te verkoopen, en de dubbele beteekenis van een woord of gezegde misbruiken tot het opwekken van lage gedachten. Die bedoel ik hier niet, en liever dan met deze fraaie vernuften, heb ik dan nog maar met die eerzame rijmers te doen, al is er iets beunhaasachtigs in hun bedrijf, die dubbelzinnige verzen maken in den zin,

1) De bedoelde regel van Ovidius is Metam. I. 48

FILIUS ante DIEM patris InQUIrit In annos.

waarin ik daar thans van wil spreken, in den zin, van vers brisés, zooals de Franschen ze noemen. Ik heb, namelijk, het oog op die verzen, die, op tweeërlei wijze geschikt, eene geheel andere strekking hebben, wanneer ze in de eene, dan wanneer ze in de andere schikking en volgorde worden gelezen. Tot voorbeeld hiervan kan dienen een bekend gedichtje voor en tegen het Protestantisme. Moet het voor het Protestantisme zijn, dan is de vereischte lezing deze:

Ik zweer volkomen af die houdt de Roomsche wet;
De Bijbel tot het graf staat in mijn hart gezet, enz.

Moet het tegen het Protestantisme pleiten, dan moet aldus gelezen worden:

Ik zweer volkomen af
Den Bijbel tot het graf;
Die houdt de Roomsche wet,
Staat in mijn hart gezet, enz.

Niet minder bekend is het rijmpje, dat zoowel tot lof, als tot smaad van het huwelijk kan worden gebruikt. Wil men er den lof van het huwelijk meê vermelden, dan gebruikt men deze verbinding:

Een wijze ontwijkt met recht de sombere eenzaamheid;
De banden van den echt verkiest men met beleid, enz.

maar wil men er het huwelijk meê veroordeelen, dan leest men eerst de linksche halve regels af en daarna begint men pas aan de rechtsche, en alsdan heeft men dit:

Een wijze ontwijkt met recht
De banden van den echt;
De sombere eenzaamheid
Verkiest men met beleid, enz.

In dit verband is ook te vermelden het versje, dat door ik weet niet welken Franschman gemaakt is, toen Napoleon III nog aan de regeering was, en dat, naar gelang van de richting, waarin men het leest, zich verklaart voor Napoleon en tegen Chambord, of tegen Napoleon en voor Chambord. Op de eene manier gelezen, geeft het dit:

Vive à jamais
La famille royale!
Oublions désormais
La race impériale.
Soyons donc le soutien
Du comte de Chambord;
C'est à lui, qu'appartient
L'honneur du plus fort.
L'Empereur des Français
Est indigne de vivre,
La race des Capets
Doit seule lui survivre.
De ce Napoleon
Chassons l'âme maudite;
Cette punition
A son juste mérite.

Maar, leest men het op de andere manier, dan wordt het zóó:

Vive à jamais l'Empereur des Français!
La famille royale est indigne de vivre.
Oublions désormais la race des Capets;
La race impériale doit seule lui survivre.
Soyons donc le soutien de ce Napoléon;
Du comte de Chambord chassons l'âme maudite.
C'est à lui, qu'appartient cette punition;
L'honneur du plus fort a son juste mérite.

Toen was het dus nog: wien wilt gij, Napoleon of Chambord? Wat zal het later wezen? Onder het keizerschap

staan al lang de woorden: niet meer. En onder het koningschap staan nog steeds de woorden: nog niet. — Een gansch bijzonder proefje van een dubbelzinnig vers is een zekere Nieuwejaarswensch, die aldus begint: ¹⁾

Ik wensch u thans een jaar
Met weinig blijde dagen;
Nooit wensch ik u een jaar,
Voorspoedig, naar behagen.

En zoo gaat dat voort. Maar al de liefdeloosheid, die aldus in die coupletten ligt, gaat er uit, als men van elk couplet leest eerst regel 1, dan regel 4, dan regel 3, en eindelijk regel 2. Op die wijze wordt b.v. dat eerste couplet:

Ik wensch u thans een jaar,
Voorspoedig, naar behagen,
Nooit wensch ik u een jaar
Met weinig blijde dagen.

Zie zoo, -- van die dubbelzinnige verzen hebben we nu voorloopig ook al weér genoeg. Maar staat mij toe, de opmerking er nog bij uit te spreken, dat dubbelzinnige verzen mij, ook als ze niet mooi zijn, altijd heel wat aangenamer zijn, dan dubbelzinnig proza. De dubbelzinnige verzen zijn niet anders dan een vrij onschuldig spelletje, eene vrij onschadelijke aardigheid. Maar het dubbelzinnig proza, ziet ge? daar ben ik bang voor. Maar wat meent gij dan met dubbelzinnig proza? zoo hoor ik iemand zeggen. Vraagt gij dat? Gelukkig mensch! hebt gij dan nooit personen ontmoet, die, listig en sluw, gewoon zijn, zich zoo uit te drukken, dat ze, al naarmate het in hun kraam te pas komt, hunne woorden weten uit te leggen als ja of

1) Nav. 1854. Bijbl. CVI.

als neen? Dan ben ik zoo gelukkig niet, als gij, want ik heb ze wel ontmoet, op straten en in huizen, ja, tot op 't gebied der kerke Christi toe, — geestelijke draaiers, in majorem Dei gloriam hunne woorden naar gelang der omstandigheden op verschillende wijzen groepeerend, en zoo voor ieder geval een achterdeurtje openhoudend. Nu, door een open achterdeurtje van die soort krijgt ge een kijkje in de wereld der duivelen. Maar laten we ons niet boos maken; — zoo even heb ik gezegd: laten we ons niet week maken; thans zeg ik: laten we ons niet boos maken; want het is voor ons plezier, dat wij onze letterkundige wandeling doen.

Welnu, we gaan dan over tot de beschouwing van nog eene soort van gekunstelde poëzie; — maar daar zullen we dan ook maar meê besluiten. — Gij weet wat macaroni is, niet waar? 't Is het bekende mengsel van tarwemeel, eieren en kaas, waarop de Italianen, en in 't bijzonder de Napolitanen, zoo verzot zijn. Saphir zegt, dat een Napolitaan zich geen hooger geluk op deze aarde kan voorstellen, dan: altijd-door honger te hebben en daarbij altijd weêr macaroni. Naar die macaroni nu is eene zekere soort van gekunstelde poëzie benoemd geworden, denkelijk om haar gemengd karakter aan te duiden. Macaronische verzen heeten, in 't algemeen, die verzen, waarin onderscheidene talen dooréengewerkt zijn. Sontijds zijn ze zóó ingericht, dat eenvoudig versregels, in verschillende talen geschreven, elkander afwisselen, of in denzelfden versregel een gedeelte, dat tot ééne taal behoort, naast een gedeelte staat, dat behoort tot eene andere taal; somtijds is bovendien aan de woorden der eene taal eene verbuiging en vervoeging gegeven, alsof het rededeelen waren der andere taal, —

zoodat men bij voorbeeld aan Hollandsche woorden vormen en uitgangen geeft van Latijnsche. Daar zijn er, die den naam van macaronische poëzie uitsluitend op deze laatste soort willen toegepast zien, en die andere soort, waar eenvoudig twee of meer talen naast elkaar worden gezet, poësia pedantesca noemen op het voetspoor van Lessing. Wilt gij die onderscheiding aannemen? 't Is mij wel. En dan is om iets te noemen poësia pedantesca de Olla podrida ¹⁾ van onzen Huygens, waarin men eerst heeft Fransch en Hollandsch:

Je n'ayme pas
Het lang relaes
De votre escrit, enz.

dan evenzoo Italiaansch en Hollandsch; voorts Spaansch en Hollandsch; Latijn en Hollandsch, Duitsch en Hollandsch, Engelsch en Hollandsch en Grieksch en Hollandsch, terwijl het slotcouplet al die talen nog eens weër door elkaar haalt. Dan is ook tot de poësia pedantesca te brengen het versje van Bilderdijk: Engelsche eindrijmklanken ²⁾, waarvan ik één couplet u, ten voorbeelde, meêdeel:

Of is er in den kring van 't honest English people
Een enkle, die uw vreugd, uw feestvreugd wraken kan?
Die iets te zeggen heeft op leeraar of discipel? —
Voorzeker, brave Twee! geen sterv'ling! neen, not one!

En dan behoort, om nog één proefje te geven, tot diezelfde poësia pedantesca een vers, dat ik eens in de Amsterdamsche Courant heb gevonden, en dat ik heden u bekend maken of herinneren wil. Gij kunt weten, dat in 1864 te Am-

¹⁾ II. 120—122. Leiden, Herdingh. 1824.

²⁾ XIII. 155. Uitgave van A. C. Kruseman.

terdam gehouden is een Congres van de Association pour le progrès des sciences sociales. Ja, ge weet het zeker, want na dat Congres is hier te lande alles beter geworden dan 't was; dat spreekt van zelf. Want het was een samentreffen en samenspreken van ontzaglijk veel geleerden en wijzen, en zoo iets geeft licht, en zulk licht geeft weer leven en bloei; dat is alles zeer duidelijk. Maar, iets eigenaardigs van zoo'n Congres is, dat het niet alleen over de plaats, waar het gehouden wordt, een levenwekkend en vruchtbaarmakend licht doet verrijzen, maar dat het bovendien een nieuw licht brengt in alle andere deelen der wereld. Immers, de Congresleden gaan, als ze de aanhangige vraagstukken opgelost hebben, — en eerder ook niet, — weer huiswaarts, ieder naar zijn eigene stad, en ieder brengt dan in zijne omgeving iets over van hetgeen door hem opgedaan is. Zoo is een der Fransche leden van dat Congres in zijn land gaan vertellen, dat tot de merkwaardigheden onzer hoofdstad behoort het Burgerweeshuis, fondé par l'illustre van Speyk! In betrekking daarop kwam kort daarna in de Amsterdamsche Courant het volgende vers; ik meen te weten, dat het van Burlage was:

Aan Amstels orphelin, qui joua rouge et noir,
 Qui, mourant voor zijn land, — quod dicitur Patrie,
     Zijn vorst proubeerde dat sa vie
     Hem minder gold, dan son devoir;
 Aan hein, qui, — c'est fameux! — als kind zijn educatie
 In 't zelfde hospice kreeg, door zijne hand gesticht;
 Dus Haesjen Claes, — quel nom! — een beentje heeft gelicht,
     Als fondateur-élève in de eigenste fundatie;
 Den held *κατ'ἑξοχὴν*, wiens Schelde-demonstratie,
 Wiens noble never mind und Treue selbst im Todt,
 Hem tot inventor schiep van 't zwart und van het Roth;

Den held, che per l'onore en pour Oud Ollands gloire
Een zekeren volontair Gregoire
Zoo seffen-sülle op slag, Begot! tot pulver schoot!
(Voilà comme on écrit l'histoire!)

Maar eigenlijk- en echt-macaronisch zijn die verzen, waarin de woorden der eene taal worden verbogen en vervoegd naar het taaleigen der andere, gelijk in de 3me intermède van Molière's *le malade imaginaire*, als ook in de *Floia*, van de *Nugae venales*, en het aan Burman toegeschreven dicht over het pijp-rooken, de *tabacatio pipalis* 1), welk gedicht vóór mijn tijd op alle, en in mijn tijd nog op vele studentenkamers aan den muur placht te hangen — en waar men een studentenvers op het Bossche bier nog bij kan voegen, dat aldus begint:

Vos onbekrompo bieros qui zwelgitis haustu,
Et drogis nunquam willitis esse keelis,

dat is, zeer vrij vertaald:

Gij, die liefde voor het bier hebt,
En hekel aan een droge keel.

Gij merkt, het is een vers van den ouden tijd; want zulke lieden zijn er tegenwoordig niet meer; — vroeger had men meer dat zwelglustige en dat ruwe; dat is allengs geweken, ten deele door de uitbreiding van het onderwijs, maar inzonderheid door de betere gesteldheid van het kerkelijk leven, mitsgaders den beschavenden invloed der pleiziertrainen. — De naam van macaronische poëzie is in zwang gebracht door den Benedictijner Teofilo de Folenghi, die om-

---

1) *Meditatio seria super tabacatione pipali.*

streeks 1500 bloeide en een ijverig beoefenaar van de bedoelde dichtsoort was ¹⁾. In Frankrijk volgde Antoine de la Sable (Antonius de Arena) hem na, en in Engeland John Skelton. Evenwel, de dichtsoort zelve was al bekend, voordat die naam in gebruik kwam. Lorenzo de Medici had er al aan gedaan en we hebben van Dante een Canzone, uit Italiaansche, Provençaalsche en Latijnsche woorden bestaande. 't Verdient opmerking, dat een zeker macaronisch beginsel, eene zekere neiging, om verschillende talen door elkaar te gebruiken, in bijna alle zielen aanwezig is, ook in die zielen, die nooit eene aanvechting gevoelen, om verzen te maken. Mijn vriend de advocaat sprak mij nog onlangs over een alternatieve verbintenis en een executoriaal beslag; ook kwam er in zijne verdere uiteenzetting iets van repudieeren en van subrogatie; voor straf zei hij poene en meermalen gebruikte hij 't woordeke exceptie; — advocaten houden veel van excepties. Zoo ontmoet ik zelden mijn vriend den notaris, of er komt een olographisch testament in 't gesprek, ook wel somwijlen een acte van superscriptie; benefice van inventaris heeft hij veel in den mond, en vaak spreekt hij van een stuk in originalien van zijn minuten; — notarissen doen veel in minuten; maar als iemand daaruit opmaakte, dat bij notarissen alle zaken gauw afloopen, zou hij toonen het woord niet heel goed te verstaan. Als mijn vriend de theologant me bezoekt, hoor ik veel van authenticiteit en van codices, alsmede van de prioriteit van Marcus, de apocalyptische

---

1) Hij gaf uit, met vervanging van zijn naam door een pseudoniem Merlini Coccaii poëtae Mantuani macaronices libri XVII.

literatuur, het Paulinisch universalisme en de verouderde harmonistiek; want, ziet gij? de harmonistiek is verouderd, maar harmonie was er onder de theologanten altijd, en dat blijft zoo, natuurlijk. Mijn vriend de geneesheer onthaalt me op inflammatie en op febrile toestanden; ook verhaalt hij mij van het cerebrosпинаaal-systeem en van narcotische middelen, alsook van auscultatie en percussie, als in vele gevallen onmisbaar voor de diagnose; — en hij hecht, dat spreekt van zelf, groot gewicht aan de diagnose, de herkenning der ziekte; daar hecht ieder geneesheer gewicht aan; alleen loopen de beschouwingen van twee of meer deskundigen somtijds een weinig uitéén. Ook heb ik onder mijne kennissen een edelman, en die onderhoudt me menigmaal over zijn enorme terres in Gelderland, of hij zegt me, dat hij in de Kamer tot de antirevolutionaire fractie behoort, en dus in 't kerkelijke veel houdt van een positieve confessie; hij lacht ook wel eens om den parvenu, die naast hem woont, een would be gentleman zegt hij, die zich een bespottelijk air geeft; nu, een edelman geeft zich ook nooit een bespottelijk air. Zijn dochter heeft een hondje, waarvan ze zegt, dat het haar beauty is en haar treasure; zij vindt de environs van de sessies van haar papa ravissant; noemt een kamer, waarin een sigaar gerookt is, een tabagie, insupportable, — jousseerde bijzonder op het laatste baal, maar vond dien avond Emma X. of Y. al heel ridicuul; — gij moet denken, zij is nooit ridicuul. — En als gij nu meenen mocht, want ik leidde in een nog al deftig gezelschap u in, dat alleen in beschaafde kringen zich die maca-

ronische neiging doet gelden, dan zoudt gij het glad mis hebben, — neemt me niet kwalijk! — Onze bakker zegt, dat door die miserabele broodfabrieken zijn winkelzaak allengs achteruit retireert; onze tuinman zegt, dat hij deze of die weersverandering als dikwijls heeft opgeselveerd; onze schoenlapper zegt, dat hij mijn zoon alle dagen zijn pothuis voorbij ziet passeeren; onze schoonmaakster zegt, dat ze kazeweelig twee werkhuizen te gelijk heeft gekregen, en onze baker zegt, dat ze niet schameleus is, om fooien aan te nemen, maar dat ze schrikkeljeus zou zijn, om begeerte naar een fooi te doen blijken. — Maar genoeg; misschien reeds te veel; ik zou haast vergeten, dat ik over gekunstelde poëzie had te spreken; nu, maar ik heb u voorzegd, het zou zoo maar een praatje zijn; en in zoo'n praatje is een enkele zijstap vergeeflijk. — Ten slotte de opmerking, dat ik niet ieder uitheemsch woord met kleingeestige angstvalligheid vermeden wil zien, — dat heb ik zelf in dit opstel ook niet gedaan; 't is maar de vraag, of sommige menschen misschien niet gevaar loopen, wat al te veel macaronisch te worden. — Ieder keere met die vraag tot zich zelven in, en wie daarbij reden vindt, om schuld te belijden, die legge met plechtigheid zijne hand op de Woordenlijst der Nederlandsche Taal van de heeren De Vries en Te Winkel, en belove beterschap aan de achtbare Muze der Taal. —

En nu eindig ik, met een wensch:

Ik wensch, dat, als men u zal vragen,
Wat indruk u dit stukje gaf,
Uw antwoord moge zijn, in 't Hollandsch:
„Hij bracht het taam'lijk wèl er af.”

*

Maar niet het macaronisch antwoord:
„'t Was niet passabel, niet zoo, zoo,
't Was naritas, kan ik je zeggen,
't Was naritas in folio.”

Ziedaar een wensch, waarin gij allen
't Hart van een mensch herkennen kunt,
Die op zijn moedertaal gesteld is,
Maar ook iets goeds zich zelven gunt ¹⁾.

---

1) Wie van het in deze Verhandeling besproken onderwerp meer wil weten, kan raadplegen: Disraëli. *Curiosities of Literature*. London. Routledge, Warne and Routledge, 1863, — en: *Bibliothèque de Poche. Curiosités littéraires*. Paris. Paulin. 1845.

AAN 'T STRAND.

I.

't Geeft zoo veel ons te denken, dat zandige strand,
Waar, schier meer, dan op eenige plaats van het land,

De contrasten elkander ontmoeten;

Waar het smaakvolle schoeisel van glad marokijn,
Zoo bevallig van vorm, en van maaksel zoo fijn,

In het spoor treedt van schoenlooze voeten.

Waar de kind'ren der weelde, in het glanzige kleed,
Zich vermeien in lach en in lust zonder leed,

In genot, zonder zorgen of werken,

Maar de armoedigen zwoegen met anker en kar,

Om hun leven, — als 't kustzand, zoo schraal en zoo bar, —

Met een schamele bete te sterken.

Waar de dart'lende jeugd springt en duikelt en holt,
En het stoeiende paar van de duinhelling rolt,

Onder 't schaat'ren van vreemden en vrinden; —

Maar de uit krankte verreez'ne, nog loom van gevoel,
Is gezeten in zorgzaam omkoepelden stoel,

Om herstelling van krachten te vinden.

Waar de minnenden, ver van de woelige schaar,
In een naad'rend verschiet, ruim en zonnig en klaar,

De verrukk'lijkste beelden zien zweven: —

Maar de weduw den dag zich herinnert vol wee,

Toen het lijk van haar man door de buld'rende zee

Naar het dreunende strand werd gedreven.

II.

Wiss'lend, als het spel der luchten,
Boven 't zeevlak en het strand,
Is het deel en lot des levens
In het bonte menschenland:
Held're plekken, donk're boordsels,
Blinkend goud naast somber grijs,
Groen, in grijs en zwart verloopend,
Zwart, verdund door vloeibaar blauw,

III.

't Geeft te denken, dat strand; —
Één begrenzende rand
Van een vlak; waarom voor de oogen,
In wat richtingen bewogen,
Nergens meer een grens zich spant.

't Geeft te denken, al meer,
Door dat steeds op en neêr
Van een vlak, zóó reeds voor de oogen
Van heel 't voorgeslacht bewogen,
Rust'loos nadering en keer.

Die gedachten zijn wijd;
Ze gaan buiten den tijd;
En ze stuiten op geen perken,
Lettende op dat eeuwig werken
Van een werktuig, dat niet slijt.

IV.

Maar dat denken gaat ook 't diep in
Van die steeds bewogen zee;
't Vindt er krochten, bergen, dalen,
't Raapt er schelpen op en schalen,
't Loopt langs wieren en koralen,
't Gaat met slakjens op dien bodem
en met leviathans meê.

't Is een duikertocht des geestes,
 Die in 't hart bewond'ring wekt,
 Voor al 't werken, woelen, streven,
 't Zwenmen, zwerven, zwenken, zweven
 Van dat duizendvoudig leven,
 Door de onmetelijke plooiën
 van de golvensprei gedekt.

V.

Maar ook geldt dat denken
 Den moedigen mensch,
 Die zwalkt op die baren, zoo dreigend en machtig
 En trekt uit die diepten het doel van zijn wensch.

Die kloek steeds weêr afvaart,
 Met wapp'rende vaan,
 Al zag hij zoo velen, die vóór hem, het waagden
 Bij 't krijgslied, bij 't graflied, der stormen vergaan. —

Maar ook geldt dat denken
 Den mensch'lijken geest,
 Die kent de gelaatskleur van winden en waat'ren
 En die in de wolken voorspellingen leest.

Die in 't onbegrensde
 Zijn reismwegen weet,
 En hemel en aarde betreft in zijn streven,
 Door bijstand te vergen van ster en magneet.

VI.

En al dat denken vloeit zachtken saâm,
 Tot spraak'loos loflied op énen Naam,
 Tot zwijgend wiss'len van dank en beê
 Aan Hem, die alles, — stof en geesten, — nit Zijne volheid
 [worden deê, —
 Den God der heem'len,
 den God der aarde,
 den God der zee.

Iets van

EENE NIJVERHEIDS-TENTOONSTELLING.

Toen ik eens eene groote Nijverheids-Tentoonstelling had bezocht, kreeg ik lust, om iets neêr te schrijven over den indruk, of liever, de indrukken, bij de aanschouwing van zooveel merkwaardige zaken, daar door mij ontvangen. En 't is een gevolg van dien lust, mijn lezer! dat gij deze regelen onder de oogen krijgt.

'k Heb menschen, die van die Tentoonstelling het hek met mij uitgingen, hooren zeggen, dat het wel mooi was en dat er veel aardigs ook was, maar dat er zoo veel was, eigenlijk te veel, om te bezien, en dat je er zoo moê wordt, van dat drentelen en van al dat rumoer en al die woeling om je heen.

Nu, recht of reden, om dit een en ander tegen te spreken, heb ik niet, maar toch wel reden en recht, om te zeggen, dat ik daar ook nog wel andere indrukken kreeg, dan die werden uitgesproken in de aangehaalde woorden.

En welke dan? — Allereerst, en gedurig weder, bracht de aanschouwing van zooveel belangrijks en schoons en groots mij die gedachte van Victor Hugo voor den geest, en bijna op de lippen:

Onze eeuw is groot en sterk; haar stiert een nobel streven;
De Idee volbrengt heur taak, op steeds verbreed gebied;
En 't went'lend arbeidsrad, door menschegeest gedreven,
Mengt zijn beziel gesnor in 't Godd'lijk scheppingslied. ¹⁾

Met hooggaande belangstelling en bewondering staarde ik op zoovele gewrochten van 't vernuftigste denken, het kunstvaardigste handelen, het verhevenste gevoelen en streven. Ik dacht er over, hoe veel gepeins er door de hoofden had moeten gaan, hoe veel oefening er in de handen had moeten komen, hoe veel hindernissen hadden moeten worden verwijderd, hoeveel raadselschrift had moeten worden ontcijferd, met hoeveel onverdroten volharding er eeuwen lang door het menschengeslacht had moeten worden gewerkt en gezwoegd en geworsteld, om te kunnen geraken tot zulke triomfen, om zich te kunnen opzetten een zóó schitterende kroon.

En wie weet, zoo dacht ik daarbij, hoeveel leed en lijden er onder die triomfen verscholen ligt? Wie weet, wat deze en die geniale denker, wiens werken wij nu met diepen eerbied bewonderen, heeft moeten ondervinden, — hoeveel tegenstand, hoeveel afgunst en bespottung misschien, voordat hij gerechtvaardigd, ja! verheerlijkt, in 't licht treden kon? — „Daar snelt,” zoo zegt DE LAMARTINE, maar schooner, dan mijne vertaling van zijne woorden kan zeggen, —

Daar snelt, door eed'len gloed bewogen,
De renner door 't Olympisch veld;
Maar ros en kar zijn 't oog ontogen
Door 't stof, dat ze in hun loop verzelt.

1) Ce siècle est grand et fort; un noble instinct le mène;
Partout on voit marcher l'Idée en mission;
Et le bruit du travail, plein de parole humaine,
Se mêle au bruit divin de la création.

Aldus wordt vaak in 't heilig streven,
 't Genie door 't zwarte stof omgeven,
 Dat nijd en spot omhoog doen gaan;
 Maar 't zal, hoe lang en fel bestreden,
 Eens, uit de stofwolk uitgetreden,
 Gekroond voor aller oogen staan. ¹⁾

Toen ik, van deze en dergelijke gedachten vervuld, nog wat rondliep, ontmoette ik een neef van me. Maar die ontmoeting gaf mij niet veel genoeg. Want die neef, van nature naargeestig, en niet zelden in een bittere stemming, vond goed een emmertje koud water over de geestdrift te storten, waarmede ik van de daar aanwezige merkwaardigheden tot hem sprak.

„Jawel,” zei hij, „zoo moet je maar voortgaan; wel zeker! de menschheid in de hoogte steken, — waarom niet? — haar bewierooken, haar vergoden, en zoo nog wat voedsel geven aan haar toch al zoo sterken kippenaard, die haar bij ieder ei, dat ze gelegd heeft, met geweldige drukte doet kakelen, en . . .” „Lieve neef,” was mijn hem in de rede vallend antwoord, — trouwens, niet met den klemtoon op lieve, wijl het veel meer waar was, dat hij mijn neef was, dan dat hij lief was, — ik merk dat gij de menschheid vergelijkt met de kip, aan welke CLAUDIUS, de woorden in den bek legt:

1)

Vois tu, dans la carrière antique,
 Autour des coursiers et des chars
 Jaillir la poussière Olympique.
 Qui les dérobe à nos regards? —
 Dans sa course ainsi le génie
 Par les nuages de l'envie
 Marche longtemps environné;
 Mais au terme de la carrière
 Des flots de l'indigne poussière
 Il sort vainqueur et couronné.

Erst leg' ich meine Eier,
Denn recensir' ich sie.

Nu, als dat recensieren in kakelen bestaat, dan kan het ook mij niet behagen. Maar dat ons geslacht wel reden heeft, om — met alle bescheidenheid dus, doch niet zonder flerheid toch, — zich op al hetgeen 't al ontdekte en uitvond en wrocht te beroemen, dit staat zoo vast, dat gij 't onmogelijk omver praten kunt. Overigens, ik wil u gaarne toonen, dat ik voor den mensch en zijne werken ook nog wel iets anders dan lof heb. Ik zie in de verzameling van die werken der menschen ook wapenen, — fraai moordtuig, maar moordtuig; ik zie er zelfs vergiftigde wapenen, wel niet uit de beschaafde wereld, maar toch uit de menschenwereld; ook zie ik er hoogopgaande jenever-piramiden, en die rezen op uit den bodem der beschaafde wereld, — dat zou men niet geraden hebben, als men het niet had geweten. Nu, zulke zaken brengen mij de weemoedige gedachte in hoofd en hart, dat de menschheid, die zoo ontzaglijk veel moois te aanschouwen kan geven, evenzeer tot het voortbrengen en tentoonstellen van zoo ontzettend veel leelijks in staat is. En ik vraag mij zelven af, waarom toch haar hoofd zoo vooruitsteekt, dat haar hart achteraan komt, waarom zij niet gelijkelijk met haar hoofd en haar hart voorwaarts gaat, dat wil zeggen, waarom het goed-zijn niet gelijken tred houdt met het knap-zijn."

„Juist!" riep neef, zegevierend, „nu redeneert gij toch eens recht verstandig." Hij scheen te bedoelen, dat mij dit niet dikwijls overkwam. „Wat geef ik," zoo vervolgde hij, — „wat geef ik om al dien hooggeroemden vooruitgang, als we er

toch niet beter op worden? We loopen in vooruitgaande richting, ja wel, maar op een schip, dat achteruit gaat; we klimmen hooger en hooger, ja, maar op de sporten van een ladder, die meer en meer in de modder zakt."

"Neef!" zei ik, "neen! zóó is het niet; ook op 't gebied van het zedelijk leven is vooruitgang te zien, en veel vooruitgang ook, als men deze onze eeuw vergelijkt met tijden en toestanden, die nu verscheidene eeuwen al achter ons liggen. En ik blijf, wát gij er tegen inbrengen moogt, vastelijk gelooven, dat ook de strooming der zedelijke ontwikkeling niet zal verzanden, al beweegt zich de strooming van kennis en kunst met snellere vaart."

Neef ging van mij af met een niet bijzonder hartelijk: „nou, aju!"

Maar ik had de woorden kennis en kunst geuit, en daardoor kwam ik weér op het terrein, dat gedurig bij vernieuwing er mij toe bracht, het kleine en toch zoo groote, het zwakke en toch zoo machtige kind der vrouw te bewonderen.

Maar zoo vaak ik dat deed, greep ook deze gedachte mij aan: waar gaat het heen, al dat vorschen en vinden, al dat vermoeden en ontdekken, al dat pogen en streven en wonderen doen? Jean Paul heeft gezegd: „Ieder geslacht tooit zich met de parelen, waarnaar een vroeger geslacht heeft gevischt, maar duikt zelf ook weér in de diepte en haalt weér parelen op, waarmee een volgend geslacht zich den tulband zal sieren." Juist gedacht en schoon gezegd. Maar, nog eens: hoe lang zal dat zoo duren? En waar gaat het heen? Zeker is nog lang niet de laatste parel opgebracht uit de wijde en diepe zee der waarheid, zeker zal de

vooruitgang aanhouden door de nog niet geboren eeuwen heen, en als wij eens....

Daar breekt op eens de aanblik van drie vreemde mannen mijn gedachtengang af, en al mijne aandacht valt op die drie, die zoozeer in 't oog loopen door hun ruw voorkomen, en hun sobere, kunstelooze kleeding, — haast geen kleeding, — maar vooral ook door hunne onbegrensde verbazing, die ze in de meest ondubbelzinnige uitroepen en gebaren vertolken.

'k Moet toch eens vragen, wie ze zijn. Zoo gedacht, zoo gedaan.

„Ik ben Jabal,” zegt de een, „de zoon van Lamech en Ada. „Ik ben Jubal,” zegt de tweede, „broeder van dezen.” — „En ik,” zegt de derde, „ben halfbroeder van deze twee; ook zoon van Lamech, maar mijne moeder was Zilla; ik heet Tubalkaïn.” ¹⁾ — „Zoo?” zeg ik, „dan heb ik van u wel gelezen; — van u, dat gij de eerste zijt geweest, die tenten heeft gebouwd en die uitgedacht heeft en ontwikkeld, wat ten bate kwam der veehoederij.” Jabal knikt. „En van u, dat gij de eerste zijt geweest, die muziekinstrumenten heeft gemaakt, sommige, om in te blazen, en andere, met snaren er op.” Jubal knikt ook. „En van u, dat gij de eerste zijt geweest van alle metaalwerkers, van alle werkers in koper en ijzer, en dat uw vader Lamech opgewonden den lof van uwe vinding bezong, toen gij het eerste zwaard hadt gesmeed; hij riep toen immers, vol vreugde over zijn verhoogde weerbaarheid, zijn vrouwen Ada en Zilla toe:

---

1) Gen. IV:19-24.

'k Wreek met een bloedwond nu een stoot,
En wie een buil mij toe durft brengen,
Ontvangt uit mijne hand den dood!

Zoo iets zong uw vader toen." — Tubalkaïn stemt eveneens toe met een knik. „Nu," zeg ik, „lieve vrienden! ik begrijp uwe verbazing volkomen; gij, die de zóó oude vertegenwoordigers zijt van nijverheid en wetenschap en kunst, gij moet wel onuitsprekelijk getroffen zijn door de aanschouwing van al deze dingen; zelfs op ons, kinderen van dezen tijd, maken ze een geweldigen indruk, en zoo gevoelen wij klaar, wat gij wel moet gevoelen bij het opkomen van de vergelijkende gedachte: „Wat konden wij? En wat kan men nu? Wat wisten wij? En wat weet men nu?"

Ik nam daarop afscheid van de drie gebroeders, teruggekomen uit een zoo heel ver verleden. Maar vanzelf dacht ik ook: als wij, levende in de 20ste eeuw, eens terugkwamen in de 30ste, 40ste of nog later, en dan eene nijverheidstentoonstelling bezochten, dan zouden wij zeker even verbaasd staan, als die Jabal, Jubal en Tubalkaïn daar vóór ons stonden, en wij zouden op onze beurt krachtig worden aangegrepen door die gedachte: „Wat konden wij? En wat kan men nu? Wat wisten wij? En wat weet men nu?"

En nu, nog eens, waar gaat dat heen? Waar staat de eindpaal op dien weg? En wanneer zal men gekomen zijn op den top van dien berg?

Ik geloof, er is geen eindpaal, er is geen top. Voort en voort en weder voort gaat de menschheid; zij blijft klimmen, steeds hoger, en haar steeds hoger klimmen is een steeds weér meer ontdekken. Of als ik haar tocht onder 't beeld van eene zeereis mij voorstel, dan denk ik aldus er over: telkens

weêr zal zij een Kaap vinden, waarvan het omzeilen veel lasten en nooden zal opleveren, maar zij zal er omheen komen; op menig blad van haar dagboek, — in dit geval een jaren, een eeuwenboek, — zal zij dikwijls een Kaap der stormen, maar ook weêr dikwijls een Kaap der goede hope vermelden, telkens weêr een nieuw stuk wereld vinden, een nieuw stuk waarheid, een nieuw stuk Godsopenbaring. Zoo zal het voortgaan, en die aan boord zijn van het groote schip, dat den adem Gods in zijn zeilen heeft, mogen met blijdschap op de richting zien, die wordt aangewezen door vlaggen en wimpels, en mogen met blijdschap het lied zingen des geloofs en der hope:

Gij ziet voor uw volmaking blinken
Een eindeloos verschiet! ¹⁾

Maar die volmaking, mede zichtbaar in 't beheerschen van de stof, en door 't beheerschen van de stof almede bevorderd, ligt toch hooger, dan de stof. De wetenschap is, jawel, — om met woorden van Schiller te spreken, — eine tüchtige Kuh, die boter levert op ons dagelijksch brood, maar zij is evenzeer die hohe himmlische Göttin, wijzende naar een ideaal, dat ver boven de stof gaat, en noodende tot een genot, dat heel wat anders en heel wat meer dan stof-eten is.

En wat wil dan nu het „voorwaarts,” dat in de roeping der menschheid gelegen is, zeggen? 't Wil zeggen: àl meer kennen en àl meer kunnen; maar tevens àl meer lieven, wat waar is, àl meer eeren, wat rein is, àl meer zoeken, wat schoon is, àl meer willen, wat goed is, en, zoo gesteld

---

1) Evang. Gezang XXXI: 1.

en gestemd, een leven leiden, dat steeds voller van inhoud wordt, steeds dieper van zin, steeds edeler van strekking, steeds hoger van vlucht, steeds rijker aan zegen.

Intusschen, alzoo denkende over den aanleg en de bestemming van den mensch en de menschheid, mogen en moeten wij bewonderen, ja, wat wij van dien aanleg tot hiertoe al ontwikkeld, van die bestemming tot hiertoe al verwerkelijk zien, maar wij mogen vooral daarbij de Hoo- gere Macht niet vergeten, die dezen aanleg haar inschiep en deze bestemming haar voorhoudt. En, als we ons zelve mochten vinden op weg om den Schepper en God der mensch- heid te vergeten en haar te vergoden, dan is er haast bij, om ons zelve tot de orde te roepen en tot ons zelve te zeggen:

Ik zing den menschegeest, — zijn licht, zijn moed, zijn krachten,

Ik zing zijn toovermacht, — — maar neen!

Waar voert de went'ling der gedachten,

Waar voert het zwellend hart mij heen?

Ik zwijg; — 'k bedenk: daar is er Een,

Uit wien die wondergeest des menschen is geboren;

Hij is de groote Geest, wien lof en lied behooren,

't Slot van mijn zang geldt God alleen!

SISERA. ¹⁾

I.

Tusschen Bethel in en Rama
Staat een palmboom, dik en dicht,
En van onder 't groen der waaiers
Komt een woonstede in 't gezicht; —
't Is de woning van DEBORA,
Die, na EHUD, Israël richt.

Richteres en profetesse,
Die met toornigheid en smart
Denkt aan 't stamhoofd koning JABIN,
Door wien Israël wreed en hard,
Nu al jaren, — twintig jaren! —
Wordt beleedigd en getart.

En zij roept, die smaadheid moede,
BARAK op, den Naftaliet,
Om verwijtend hem te vragen:
„BARAK! ziet gij, voelt gij niet,
Dat die nabuur moet vernietigd
En zóó 's Heeren wil geschiedt?”

„Op dan, zoon van ABINOAM!
Roep uw stamvolk op tot wraak;
Dat ook ZEBULON zijn mannen
Achter u slagvaardig maak'.
Gij zult winnen; winnen zult gij,
Want gij kampt voor 's Heeren zaak.”

---

1) Richt. IV.

„Ik zal trekken,” antwoordt BARAK,
 „Mits gij met mij gaat in 't veld;
 Want Gods gunst zal mij verzellen,
 Als DEBORA mij verzelt.” —
 „Aangenomen!” spreekt de vrouwe,
 Die het hart heeft van een held.

II.

Een twaalfal dagen voer na die verbint'nis heen;
 Toen was een ander paar in onderhoud bijeen:
 De veldheer SISERA, man van roemruchten naam,
 Aan JABIN's dienst verknocht, is met zijn moeder saâm.

„Gij weet,” zoo is zijn woord, „heel Naftali rukt aan
 En Zebulon almeê ontplooid de oorlogsvaan.
 Maar wie, — hoe sterk de macht des vijands zich vertoon', —
 Hem wacht en weren zal, dat, moeder! is uw zoon.”

„Ga heen,” is haar bescheid, „trouw aan uw Vorst en Heer!
 Vergeet niet uwen naam, verloochen niet uwe eer.
 Maar houd uw heete drift van roek'loos wagen vrij;
 Denk om uw moeder ook; mijn zoon! denk ook om mij.”

„O, wees maar zonder vrees; weldra ziet gij mij weêr,
 Opnieuw als held gesierd met lauweren der eer.
 Geloof me, 't duurt niet lang, of 't zwaard zoekt weêr de scheê,
 En, — 'k breng een kostb'ren buit voor mijne moeder meê.”

III.

't Is nu toch de vijfde dag reeds, sinds haar zoon zoo afscheid nam;
 Vreemd, dat hij nog zelf niet keerde, noch ook van hem
 [tijding kwam.
 De oude moeder is in onrust en ziet staág door 't venster uit,
 Turend in de verste verte, luisterend naar elk geluid.

„Zou daar ginds...?” Neen, dat is hij niet; rust'loos
 [kwelt haar dieper pijn;
 „Hoor ik daar...?” Maar neen, dat kan niet wielslag van
 [zijn wagen zijn. —

Ach! zoo vaak hoopt nog de vreeze,
 Waar gevaar dreigt of gemis,
 Dat licht niet de slag zal vallen, — —
 Slag, die reeds gevallen is. —

VI.

Maar DEBORA zong haar loflied
 Op wat JAËL had volbracht: 1)
 „JAËL boven alle vrouwen
 Van heel Israëls geslacht!”
 „Zegen over 't hoofd van JAËL,
 Die den vijand laaf'nis bood, —
 Ha! 't was, om hem *meer* te geven:
 Na de lafenis den dood!” —

VII.

Doch wij vragen: „Was 't geen gruwel,
 Die DEBORA's lof verwierf?
 Of werd schanddaad daad van eere,
 Wyl 't een vijand was, die stierf?”
 Neen, maar aak'lig krast haar zingen,
 Lof op onrecht was haar lied.

— — — — —
 — — — — —
 Waarom was DEBORA's lofzang
 't Laatste lied op onrecht niet?

---

1) Richt. V. Vooral vs. 24 en verv.

W A A R O M?

Wáárom? — Woord van wijde strekking; —

Reeds gewone vraag van 't kind,
Maar waartoe ge in 't gansche leven
Telkens grond en aandrang vindt.

't Zijn en doen der menschenwereld,
Heel de schepping in het rond,
Geeft u raads'len op te lossen,
Legt u 't wáárom? in den mond.

Maar die vraag is bron van kennis,
En zoo lichtbron op uw pad;
Was ons 't wáárom? niet zoo eigen,
Armoë was dan ons omdat.

Hoe veel zegels zijn verbroken
En mysteriën ontdekt,
Wijl door 't rustelooze wáárom?
't Rust'loos zoeken werd gewekt!

Toch, nog blijven duizend feiten,
In hun oorsprong, doel en aard,
Na al 't vorschen der geslachten
Onbegrepen, onverklaard.

Daarom, bij wat werd ontsluiterd
Voegt de roem niet van den trots;
Wel de dank, dat we iets ontdekten
Iets van de geheimen Gods.

Daarom òòk, bij 't nog omhulde
Voegt de twijfel niet, die muit,
En met vloeken voor de deur staat,
Die Gods raad tot heden sluit.

Maar berusting, in 't geloove,
Dat, waar Hij geen antwoord geeft,
Toch de Alwijze voor elk wáárom?
Zeker wel Zijn dáárom heeft.

WAT IS DE TAAL?

Ze is geen bleek, éénkleurig laken,
Maar een weefsel, rijk bestikt,
Vol van beelden en figuren,
Sierlijk door elkaar gestrikt.

Beelden, die u klank doen hooren,
Klanken, waar een beeld in blinkt;
Ze is muziek, gemaald in vormen,
Vormen, waar muziek in klinkt.

Maar geen toon van d' alpenhoren,
Door zijn éénheid dof en mat, —
Neen een orgel, dat registers
In zijn samenstel bevat,

Die aan 't paukegebom verbinden
't Schel gekletter der klaroen,
Of viool en vox humana
Zacht versmeltend trillen doen. —

Klanken heeft zij voor alles:
Voor 't beekjen, dat ruischt,
Voor 't lisp'len der blâren,
Waar 't windjen in suist.

Maar ook voor het loeien
Van storm over 't land
En 't buld'ren der baren
Op 't dreunende strand.

Klanken heeft zij voor alles:
Voor blijdschap en smart,
Voor de angstige ziele
En 't hopende hart;
Voor 't kinderlijk liedje
Der juichende pret
En 't vrome gefluister
Van 't innig gebed.

Rijk is 't leven der natuur,
Rijk is 't menschenstreven;
Rijk is der gedachten tal,
Die den geest doorzweven;
Rijk de meng'ling van gevoel
In het zieleleven;
En aan al dien rijkdom saâm
Worden vorm en beeld en naam
Door de Taal gegeven. —

Waardeert uw taal, zoo ruim, zoo rijk
Aan vormen en aan klanken.
En duldt niet, wat den boom verarmt
In bladeren en ranken;
Gedoogt niet, wat de schilderij
Haar licht en bruin doet derven,
En met eentonig vaal bedekt,
Wat speling had van verven.
Maar neemt niet als verrijking aan
Wat tal van grilligheden
Op haar paneel te zamen brengt
Door geen begrip te ontleden.
Doch bovenal, blijft door uw taal
Steeds alle taal bestrijden,
Die 't vuile en lage werk verricht
Van schenden en ontwijden.

Voelt, dat de Taal 't welsprekendst spreekt
En draagt haar hoogste krone,
Waar ze optreedt in haar hoogsten rang:
Als Priesteres van 't Schoone,
En voelt, dat uit haar woordenschat
De reinste tonen vloeien,
Waar voor de waarheid en voor 't recht
Zij zielen doet ontgloeien;
Waar zij gemoed'ren opwaarts voert,
God en den hemel tegen,
Of harten tot beminnen drijft
En handen dringt tot zegen;
Waar hare spraak, bezielde, gewijde,
Tot psalmtoon wordt verheven
En — heel een volk een bedezang
Doet opgaan voor één Leven. ¹⁾

---

1) Door mij voorgedragen in de laatste vergadering van het Taal- en Letterkundig Congres, te Deventer, op 1 September 1904, in tegenwoordigheid van H. M. de Koningin en Z. K. H. den Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg. De twee slotregels doelen op den voorgaanden dag, 31 Augustus, verjaardag der Vorstin.

MIJN BOEKJE VAN SINT SYLVESTER.

't Was 31 December. En tegen den avond van dien dag zat ik in mijn studeerkamer, — alleen, — om straks naar 't gezin, in de huiskamer, over te gaan.

Er werd geklopt. En toen, bij mijn: „Binnen!” de deur openging, zag ik tot mijne verbazing een grijsaard intreden met een mijter op 't hoofd en een kromstaf in de hand; — een Bisschop dus.

„Hé! Sint Nic....” zei ik verwonderd; maar eer ik aan dat Nic het olaas had kunnen toevoegen, dat er bij behoorde, antwoordde mijn onverwachte gast: „Neen, die ben ik niet; maar uwe vergissing is begrijpelijk; Sint NICOLAAS, die pas onlangs uit uw land vertrok, is nog niet vertrokken uit uwe gedachte.”

„Maar wie zijt gij dan?”

„Mijn naam leest gij in den almanak, bij 31 December; want die datum was het cijfer van mijn sterfdag; die dag ligt nu al in een zeer oud verleden; men schreef toen 335; ik ben Sint SYLVESTER.”

„Ah, zoo! Dus ik zie dan toch een gewezen tijdgenoot van Sint NICOLAAS vóór me.”

7. Ik ben zeer bedrukt geweest. PSALM CXVI : 10b.	8. Gij hebt mij verblijd, Heer! met Uwe daden. PSALM XCII : 5a.
9. Ik gedenk heden aan mijne zonden. GEN. XLI : 9b.	10. Maar, Heer! bij U is vergeving. PSALM CXXX : 4a.
11. Maak beschikking voor uw huis, want gij zult sterven. II Kon. XX : 1b.	12. Zalig de dooden, die in den Heer sterven; zij rusten van hun arbeid en hunne werken volgen hen. OPENB. XIV : 13.

Alzoo, twaalf woorden. 't Was, of SYLVESTER bedoeld had: „Zoo hebt gij bij iederen klokslag, die te middernacht over 't land dreunen zal, een gedachte.” En, waarlijk, die twaalf woorden gaven mij veel te denken en te gevoelen, — eerst mij alleen, daarna ons allen samen, toen ik het boekje in de huiskamer had ter tafel gebracht.

Wij dachten samen aan de vluchtigheid en de veranderlijkheid der wereldsche dingen en kwamen daartegenover onder den diepen indruk der gedachte aan één eeuwigblijvend en nimmer verouderend of veranderend Bestaan. Wij dachten aan onze ervaringen, opgedaan in 't verleden, het verder-af en naderbij gelegen verleden, en weêr kwamen ons tranen in de oogen, bij de herdenking van leed en verlies, en weêr kwamen ons psalmen in 't hart, bij het terugzien op genotvolle, zalige uren. Schaamte beklemdde ons, vertrouwen verruimde ons. We zagen in het donkere graf, we zagen in den lichten hemel.

Ja! veel en velerlei beweegt zich in het hoofd en raakt het hart van een mensch in den loop van een Oudejaars-

avond. En als dan te middernacht uit den hoogen kerk-
toren een bronzen stem in de stilte weergalmt, en ons
meldt en herhaalt, dat het jaar uit is en weg is, — weg,
voor immer, voor eeuwig, met alles, wat het bracht, met
alles, wat het was, dan vloeien al die gedachten en aan-
doeningen als tot een mengsel inéén, dat zich niet goed
meer in zijn samenstellende deelen laat scheiden.

Als de klok van middernacht
Roept: „Het jaar verdwenen!”
Loopt een wonderbaar gevoel
Ons door 't harte henen.

Vraagt gij, welk gevoel dat is? —
't Is niet goed te zeggen,
En althans door éénen naam
Is 't niet uit te leggen.

Want er is van alles in:
Danken is 't en rouwen,
Zucht en lofzang te gelijk,
Weemoed en vertrouwen.

Tijd en eeuwigheid dooréén,
Aarde en hemel beiden;
Zoet genot van 't samenzijn,
Diepe smart om 't scheiden.

Kerkhoflucht, — en bloemengeur
Uit het hemelsch Eden;
Lichtfiguren in 't verschiet,
Schimmen van 't verleden.

Vrees voor 't lot en vreugd in God,
Durven en versagen:
Treurmuziek en feestgezag,
Zon en donderslagen. — —

Als de klok van middernacht
't Ernstig woord doet klinken:
„Ieder jaar, met leed en lust,
Rijst, om te verzinken,”

Ja, dan komt een vreemd gevoel
Ons de ziel doordringen,
Dat in schreien zich niet uit,
Ook niet goed in zingen;

Dat geen and're taal behoeft,
Dan drie, vier akkoorden,
En waarvan nog 't beste lied
't Lied is zonder woorden.

En nu, — mijn boekje van Sint SYLVESTER, — dat be-
waar ik zorgvuldig. Het kan mij nog wel eens te pas
komen, bij leven en welzijn.

Ja, en ook bij leven en niet wèl zijn.

Ja, en ook bij leven en sterven.

A A N T A F E L !

Denk, bij 't aanzien van uw' disch,
Wie der gaven Gever is,
En als lust in 't geen gij ziet
Eer gij 't neemt genot reeds biedt,
Zij dan, als ge u nederzet,
Dit uw hart'lijk dankgebed:

„De een heeft spijs wel, maar geen trek,
De ander trek wel, maar gebrek;
Ik heb trek en spijs saâm, — —
Heer! geprezen zij Uw naam!”¹⁾

---

1) Gebed van CROMWELL.

MIJN BUURMAN HELM EN ZIJN LINDEBOOM.

De timmerman hierover ving heden-morgen aan
Van zijn ontblaaarde linde de takken af te slaan.
Ik zag 't en 'k zef: „Mijn buurman! weet wel, wat gij begint;
Die boom beschut uw woning voor zonnebrand en wind.” —
Hij staarde me aan met kalmte, maar toch iets droefs in 't oog,
En richtte toen zijn blikken langs d' ouden stam omhoog,
En, leunende op den bijlsteel, de handen in elkaâr,
Sprak hij mij toe met weemoed: „Die linde plantte daar
Mijn vader, vol verheuging, toen ik in 't leven trad;
Reeds meer dan zestig malen verwisselde haar blad.” —

„Mijn bruid, met frissche wangen, — een kleur, als melk en bloed, —
Stak van diezelfde linde me een pronktak op den hoed.
We ontvingen tal van vrienden; — ze konden binnen niet,
Maar onder deze linde klonk 't feest'lijk tafellied.” —

„Ons werd een zoon geboren; — veel vreugde, dat hij kwam!
Ik sneed met diepe letters zijn naam in dezen stam.”

„De knaap, tot man ontwikkeld, moest met het leger meê;
Ik zag hem gaan met fierheid, maar toch niet zonder wee.
En in het kleine kerkboek, dat meêging in zijn zak,
Legde ik, ontroerd, een takje, dat 'k van de linde brak.”

„Helaas! 't vaarwel dier ure was onze laatste groet:
Zijn bloed stroomde op het slagveld, — zijn bloed, mijn eigen bloed!
Nu draagt ons kerkje ginder een steenplaat in den wand,
Waarop: „FRANS HELM, gestorven voor Vorst en Vaderland.”
Mijn vrouw en ik, wij weenden om onzen goeden FRANS,
En vlochten om die steenplaat een grooten lindekrans.”

„Maar, ach! een wond lag open, die steeds nog steekt en schrijnt,
En 'k zie met klemmend hartzeer, hoe zijne moeder kwijnt.
Zij kan 't niet lang meer maken, en ikzelf ook niet meer;
Wij bidden daag'lijks samen: „„Treed nu maar toe, o Heer!””

„Nu moet de linde vallen, waarvan 'k, als eind van 't al,
Voor ons, — wegstervend echtpaar, — twee kisten timm'ren zal.
Den boom, die meêgeleefd heeft, als met ons huis bevriend,
Geldt dan, — gelijk ons beiden, — het slotwoord: uitgediend!”

Vrij uit het Hoogduitsch van HONCAMP.

GEEN DOOD, MAAR SCHIJNDOOD.

Gezameld is de vrucht, gevallen zijn de blaren,
Het laatst gebloemte is lang vergaan,
Ruig stoppelveld is 't veld der aren,
En 't dwarr'len van de sneeuw, der donk're wolk ontvaren,
Heeft de aarde een doodskleed omgedaan.

Ik geloof niet aan dood: eens herleeft wei en akker,
Eenmaal prijkt om het dorre weêr 't levend festoen,
Eenmaal tikt weêr de regen de bloemekens wakker,
En de nachtegaal zingt weêr zijn lied in het groen.

Gebleven is 't leven, ofschoon het verdween, —
'k Geloof niet aan dood, maar aan schijndood alleen. —

Koud werd die mensch voor God, dor werd zijn zieleleven;
Hij dankt niet meer, hij bidt niet meer:
Voor lang heeft hem 't geloof begeben
En, wat van 't ouderhuis hem goeds was bijgebleven,
Zonk in een diepen doodslaap neêr.

Ik geloof niet aan dood: 't zal nog kunnen gebeuren,
Dat op eens weêr 't verstomde geweten getuigt,
Dat één woord, dat één blik weêr de neev'len doet scheuren,
Dat het harte weêr bidt en de knie weêr zich buigt.

Gebleven is 't leven, ofschoon het verdween, —
'k Geloof niet aan dood, maar aan schijndood alleen. —

Al, wat eens heden was, verkeerde tot verleden
En veel er van ontglipt den geest; —
Veel van des levens lieflijkheden,
Veel van de grieven ook, die eenmaal lijden deden,
Liep dood en is als niet-geweest.

Ik geloof niet aan dood: 't zal nog kunnen geschieden,
Dat de klank van een naam, dat de walm van een geur,
Weêr de wolk, die 't verleden omfloerste, doet vlieden,
En 't verschotene beeld weêr herstelt in zijn kleur.

Gebleven is 't leven, ofschoon het verdween, —
'k Geloof niet aan dood, maar aan schijndood alleen. —

Het langzaam brekend oog ziet al, wat glom, verzwarten,
Elk teeken kondigt sterven aan;
Al flauwer slaat de klopp des harten;
Straks is het leven uit, met al zijn vreugd en smarten;
In dood zal alles ondergaan.

Ik geloof niet aan dood: wat geen stof was in 't wezen,
Dat zal blijven, — en leven in hoogere sfeer,
Van zooveel, dat hier krenkend en krank was, genezen,
En 't zal juichen: „'k Ben 't stofkind der aarde niet meer!”

Gebleven is 't leven, ofschoon het verdween, —
'k Geloof niet aan dood, maar aan schijndood alleen.

KANTTEKENINGEN OP BIJBELTEKSTEN.

GEN. I: 1.

In den beginne schiep God den hemel en de aarde.

Dat leeren reeds kleine kinderen zeggen, maar de meest diepdenkende wijsgeeren vatten het niet. In den beginne, een onoplosselijk raadsel; schiep, een onvergelykelijk wonder; God, een ondoorgrondelijk Wezen; hemel en aarde, eene onmeetbare ruimte. 't Is om te duizelen. Ja, maar ook om te aanbidden.

GEN. III: 6b.

En zij nam van zijne vrucht en at, en zij gaf ook aan haren man.

Deze mededeelzaamheid is, — jammer genoeg, — den menschen bijgebleven, als erfenis van moeders kant. In andere opzichten zijn ze nog al vasthoudend, maar in het mededeelen van verbodene vruchten zeer mild.

GEN. III: 12, 13b.

Toen zeide Adam: de vrouw, die Gij bij mij gegeven hebt, die heeft mij van dien boom gegeven,

en ik heb gegeten. En de vrouw zeide: die slang heeft mij bedrogen, en ik heb gegeten.

Wij zijn in 't vermijden van schuld niet zoo bij de hand als in 't afwerpen van schuld, 't zij op een mensch of op een beest.

GEN. III: 14*a, b.*

Toen zeide de Heere God tot de slang: op uwen buik zult gij gaan en stof zult gij eten.

Velen zijn er, die zoo het schijnt, dit woord niet begrijpen. Want de slang steken zij in de hoogte en *zij* eten stof.

GEN. VIII: 8*a, 9.*

Daarna liet hij eene duif van zich uit. Maar de duif vond geen rust voor het holle van haar voet; zoo keerde zij weder tot hem in de ark; want de wateren waren op de gansche aarde; en hij stak zijne hand uit en nam haar en bracht haar tot zich in de ark.

Die Noachsduif is het beeld van de menschenziel, die fladdert over de wijde wereld, om ruste te vinden, maar de rust eerst vindt bij den terugkeer tot Hem, van wien zij heengegaan is.

GEN. XXIII: 4*b.*

Geef mij eene erfbegravenis bij u, opdat ik mijne doode begrave.

De eerste landkoop, in den Bijbel vermeld, is de koop van een graf. En de koop van een graf is de ernstigste en meest beteekenende landkoop.

GEN. XXVI: 34, 35.

Als nu Ezau veertig jaren oud was, nam hij tot vrouw Judith en Basmath; en deze waren voor Izak en Rebekka eene bitterheid des geestes.

Dus, huwelijken, tot verdriet der ouders gesloten, behooren tot de oude, zoowel als tot de nieuwe geschiedenis.

GEN. XXXVII: 16a.

Ik zoek mijne broederen.

Dat doen velen. Maar de een doet het, om zijne broederen te behouden, en de ander, om ze te verderven.

I SAM. VII: 12.

Samuël nu nam een steen en stelde dien tusschen Mizpa en Sen en hij noemde diens naam Ebenhaëzer, en hij zeide: tot hiertoe heeft ons de Heer geholpen.

Goed gedaan van Samuël. Wij moeten zijn voorbeeld volgen. Niet in 't oprichten van steenen, want de aarde zou onbegaanbaar worden, als voor iedere redding een gedenkteeken opgericht werd. Maar in 't vasthouden van de gedachte aan ondervonden hulp en genoten zegen.

JOB XVI: 3a.

Zal er een einde zijn aan de winderige woorden?

Wij zijn al heel wat eeuwen verder, maar van de winderige woorden is het laatste nog niet gehoord.

JOB XVII: 13b.

Het graf zal mijn huis wezen.

Bij ophanden zijnde verhuizing gaan wij eerst de woning,

die wij betrekken zullen, eenige malen in oogenschouw nemen. Dan merken wij, wat we ons nog moeten aanschaffen en wat wij nog moeten wegdoen, en, in 't algemeen, waarvoor we nog hebben te zorgen. 't Is goed, zoo te doen, ook in verband met de laatste verhuizing.

JOB XXVIII: 28b.

Van het kwade te wijken, is het verstand.

Hoe 't komt, weet ik niet, maar de meesten menschen kunnen beter verdragen, dat gij ze slecht, dan dat gij ze dom noemt. In dit laatste geval worden ze bijzonder boos. Maar dat boos zijn is ook weêr dom, waar het is 't voorbijzien van de waarheid, dat slecht-zijn tevens dom-zijn is.

PSALM XC: 12.

Leer ons alzoo onze dagen tellen, dat wij een wijs hart bekomen.

Wat is dat: onze dagen tellen? Mij dunkt, dat is: met onze dagen doen, zoo als een arm mensch met zijn weinigje geld doet; gedurig bedenken en narekenen, hoeveel er reeds van uitgegeven is, hoeveel er nu hoogstens nog van uitgegeven kan worden, wat met het nu nog voorhanden gedeelte wel allernoodzakelijkst moet worden aangeschaft, wat het worden moet, als eenmaal de laatste penning, ... ziet gij? Zoo iets is dat: onze dagen te tellen.

PSALM CIII: 2b.

Vergeet geene van Zijne weldaden.

Ik mag ze niet vergeten, want ze zijn zoo vele; maar, ik kan ze niet onthouden, want ze zijn zoo vele.

SPR. XVI: 8.

Beter is een weinig met gerechtigheid, dan veelheid der inkomsten zonder recht.

Een bijzonder geschikte wandspreuk voor winkel, kantoor en koopmansbeurs.

PRED. VII: 2a.

Het is beter, te gaan in het klaaghuis, dan te gaan in het huis des maaltijds.

Een paradox, een gezegde, dat dwaasheid schijnt, maar wijsheid is. 't Was een wijze, die 't neërschreef. Maar de meesten spreken het in hun hart en in hunne gangen tegen. Ja, dat komt doordien de meesten niet wijs zijn.

MATTH. VI: 31a.

Zijt niet bezorgd.

Zorgt wel, maar zijt niet bezorgd, loopt niet gedurig de toekomst in, met de vrees, dat dit en dat niet zal gelukken, dat dit en dat u zal ontbreken, en zoo voorts. Montaigne zei er van: „die op Sint Jan (24 Juni) zijn winterjas aantrekt, uit vrees, dat hij tegen Kerstmis door de kou overvallen zal worden, die heeft het er, als de winter komt, niet beter om, en bovendien heeft hij een erg benauwdten zomer gehad.”

MATTH. X: 17a.

Wacht u voor de menschen.

Aandoenlijk, treurig-aandoenlijk! Op menig erf staat een bord, met de waarschuwing er op: „Wacht u voor den kwaden hond!” Nu, daar is iets natuurlijks in. Maar dat op menig huis, met het oog op den bewoner, geschreven

kon worden: „Wacht u voor den kwaden mensch!” dat is heel stuitend en erg bedroevend.

MATTH. XVIII:35.

Alzoo zal ook mijn hemelsche Vader u doen, indien gij niet van harte vergeeft, een iegelijk de misdaden van zijnen broeder.

Gemakkelijk te onthouden. 't Komt immers hierop neer: niet vergeven is onvergeeflijk.

MATTH. XXVII:4*b*.

Maar zij zeiden: wat gaat ons dat aan? — gij moogt toezien.

Dat is 't gewone zeggen en doen van lage karakters; als zij van 't werktuig, waarvan ze dienst gehad hebben, geen dienst meer hebben kunnen, dan schoppen ze 't weg. 't Zij zoo, als dat werktuig een zaak was, maar 't is akelig, als dat werktuig een mensch was.

LUCAS III:38*b*.

Den zoon van Adam, den zoon van God.

Dus, wij zijn van ouden en hoogen adel, wij allen, rijken en armen. De eersten hebben vooral te bedenken, dat in hun schild past: Noblesse oblige, en dat in het schild van den arme, als die er een voerde, zou passen: Plus d'honneur, que d'honneurs.

LUCAS XIII:24*a*.

Strijdt om in te gaan.

't Is, of sommige menschen in hun Bijbel gelezen hebben: strijdt over het ingaan. Maar die menschen zullen hun brilleglazen nog eens af moeten vegen.

JOH. VI: 45b.

Zij zullen van God geleerd zijn.

Dat is wat anders, dan godgeleerd. — Godgeleerden, heele, halve en kwarten, zijn er in de wereld genoeg. Misschien te veel. Maar van God geleerd, — die moesten er meer zijn.

JOH. VII: 43.

Er werd dan tweedracht onder de schare om Zijmentwil.

Korte inhoudsopgaaf van de Kerkgeschiedenis. Helaas!

JOH. XV : 12a.

Dit is mijn gebod, dat gij elkander liefhebt.

Voor al die liefde gebiedt, heeft lief. Want groot is de zegen der liefde.

HAND. XVII : 16, 22.

En Paulus' geest werd in hem ontstoken, ziende, dat de stad zoo zeer afgodisch was. En Paulus zeide: Gij, mannen van Athene! ik bemerk, dat gij in allen deele bijzonder godsdienstig zijt.

In de godsdienstigheid kan zooveel verzaking van den waren godsdienst liggen, dat men er zich over ergeren moet. Maar toch, bij alle verzaking van den waren godsdienst kan nog zooveel godsdienstig gevoel zijn, dat men er zich over verblijden mag.

HAND. XX : 9a.

En een zeker jongeling, met name Eutychus,

zat in het venster, en van een diepen slaap overvallen zijnde, alzoo Paulus lang sprak, enz.

Zelfs een Paulus had dus wel eens een slaper onder zijne hoorders. 't Is waar, hij sprak tot bij middernacht, maar — Paulus was toch ook Paulus, een redenaar, die, als hij Christus predikte, zeker „bloemen op de lippen had en bliksemen in 't oog”. Ook was zijn lang spreken gerechtvaardigd door de omstandigheid, dat hij den volgenden dag afreizen moest. Maar die den volgenden dag niet moet afreizen, moet het maar zoo lang niet maken.

HAND. XXVI : 24b.

De groote geleerdheid brengt u tot razernij.

Festus, die dat tot Paulus zei, had het mis. Intusschen noemde hij een geval, dat werkelijk nu en dan wel eens voorkomt.

HAND. XXVII : 19.

En den derden dag wierpen wij met onze eigene handen het scheepsgereedschap uit.

Zoo doet men, als het er op aan komt, vergaan te voorkomen; dan werpt men zelfs dingen weg, die anders onmisbaar zouden worden geacht. Reizigers op de zee des levens! moet er van uwen inventaris ook niet wat weg, om u te bewaren voor zinken? Welaan dan, — „een, twee, drie, in Gods naam” dat goed over boord!

II COR. III : 17b.

Waar de geest des Heeren is, aldaar is vrijheid.

Maar — waar vrijheid is, is veelal de geest des Heeren niet.

I THESS. V : 11.

Daarom, vermaant elkander en sticht de een den ander, gelijk. gij ook doet.

Kan dat voor ons zoo blijven, of moeten er vier woorden af?

I TIM. II : 9a.

Dat de vrouwen in een eerbaar gewaad met schaamte en ingetogenheid zich zelve versieren.

Protest tegen de niet zeer logische gewoonte, om half ontkleed te noemen zeer gekleed.

II TIM. II : 24a.

Een dienstknecht des Heeren moet niet twisten.

Als dat waar is, — en 't is waar, — dan zijn er vele dienstknechten des Heeren, die 't niet zijn.

HEBR. X : 25.

Laat ons onze onderlinge bijeenkomsten niet nalaten, gelijk sommigen de gewoonte hebben.

Eene vermaning, waar niets tegen te zeggen is, tenzij men vallen mocht over 't woord sommigen, als onvoldoende van inhoud.

JAC. IV : 11.

Broeders! spreekt niet kwalijk van elkander.
Geldt ook voor de zusters.

DEN HOEK OM.

Den hoek om, — een woord uit den volksmond, voor dood,
Gemeenzaam, ja, plat haast te noemen,
Maar tevens een woord toch als zinrijk en waar,
Een term, als gevoelvol te roemen.

Gij oogt den vertrekkenden vriend lang nog na,
Zoo lang 't rechte pad 't blijft gedooien,
Maar dan, — — nog één groet, en den hoek gaat hij om, —
Die stap neemt hem weg uit uwe oogen.

Den hoek om, — Gij keert van uw stoep in uw huis,
Maar blijft in den geest hem geleiden,
Gij blijft hem bij 't uit het gezicht zijn nog zien,
Verbintenis blijft nog na 't scheiden.

Zoo is 't ook, wanneer aan de hand van den Dood
Een vriend uwen kring wordt ontogen:
Eén groet nog, een laatste, den hoek om, en dan — — —
Die stap neemt hem weg uit uwe oogen.

Maar 't is, als klinkt telkens nog weêr u de stem
Van hem, die u achterliet, tegen:
„Den hoek om was 't einde nog niet van mijn baan,
'k Ga door, nu langs andere wegen.”

EEN KLAVERBLAD VAN DEUGDEN.

Er is een klaverblad van deugden,
Dat zijn bezitter altijd baat,
Waarmeê hij veel van zich kan weren,
Wat and'ren hinder is of schaaft,
Dat toegang geeft tot vele harten,
Ja! lof en gunst bij allen vindt,
En waar men zoo in 't spel des levens
Nooit meê verliest, maar altijd wint.

Dat klaverblad moet gij begeeren,
Drie blaadjes, op één stengel saâm;
Ik noem 't u in dit zestal woorden:
Wees knap, wees braaf, wees aangenaam.

BIJ EEN WATERVAL.

Het zonlicht heeft zijn glans verduisterd
En de avondstille heerscht in 't woud.
Geen vogel zingt, geen windje fluistert,
't Is of heel 't oord den stroom beluistert,
Die met zijn holle stem een wilde alleenspraak houdt.

Daar komt hij! — Zie! zijn waat'ren botsen
Met steen en tronk, maar toch, zijn spoed
Neemt toe; — al woester wordt zijn klotsen,
Als raad'loos rent hij door de rotsen
En springt een afgrond in, schuimbekkend en verwoed.

'k Staar met ontzetting in die baren,
Maar ook — iets droefs doorhuivert mij;
'k Zie daar 't zoo sprekend beeld der jaren;
Die komen ook om heen te varen,
Het was en 't is en 't blijft: voorbij, voorbij, voorbij!

Ja, 't is me, als zie ik van deez' zoomen
Op mijn voorbijgaand leven neêr,
En 'tgeen herinn'ring op doet komen,
't Zijn dropp'len spattend uit die stroomen;
Zij vallen er weêr in en — keeren nimmer weêr! —

Vat moed, mijn ziel! laat alles vlieden,
God is 't, die eindeloos bestaat,
Wiens wil die waat'ren zoo doet zieden,
Wiens macht de schepping blijft gebieden,
Wiens liefdevolle trouw u zeker niet verlaat.

Maar zou die God, dat Alvermogen,
Mij ook — — dat vogelke antwoordt mij,
Dat daar, verzaad naar 't nest gevlogen,
Die berkentakken heeft bewogen, —
En 'k denk: Die 't muschje voedt, blijft vast ook mij nabij.

'k Zie rustig mijne jaren snellen;
Als maar mijn hart aan Hem behoort,
Dan zal me een blijvend heil verzellen,
Al mag de Tijd die rotsen vellen,
Al brengt eens gindsche bron geen waterstraal meer voort.

En 'k hoor dan 't lied der heem'len ruischen,
Waar vreugd in spreekt en dank en min, —
Ja! krachtig, als deez' waat'ren druischen,
Hoor 'k dáár een stroom van zangen bruisen,
En dan is daar *mijn* lied een lout're droppel in!

GULDENS IN DE SCHOENEN.

(HEBEL NAVERTELD.)

Een jongmensch deed eens met een vriend, die enkele jaren ouder was, eene wandeling buiten. Op een zeker punt van den landweg zagen zij in 't gras een wambuis liggen, met een paar schoenen er naast. Ze begrepen, dat dit een en ander aan den daglooner behoorde, die — zeker met klompen of een paar oudere schoenen aan, — op een akkerland, daar in de nabijheid, aan 't arbeiden was.

„Wacht!” zei de jongste, „met dien kerel zullen we eens even een grap hebben; laten we zijn schoenen wegnemen en dan ons achter dit boschje verschuilen, om te zien, wat een mal, pijnlijk gezicht de vent zal zetten.”

„Neen,” antwoordde de oudere vriend, „maar laten we een andere aardigheid hebben; we moesten in iederen schoen een gulden leggen, en dan ons verbergen, om te zien, hoe hij wel bij de ontdekking zal kijken.”

Zoo gezegd, zoo gedaan. — Het duurde niet lang, of de klok van den dorpsstoren kondigde den schafttijd aan en de arbeider kwam van den akker af naar de plek, waar hij wambuis en schoenen gelegd had. Hij zette den voet in een der schoenen, voelde iets hards, trok den half aangetrokken

schoen weder uit en vond met blijkbare verbazing den gulden. Hij bezag het geldstuk nu aan den eenen en dan aan den anderen kant, keek in 't rond, zag niemand, en stak het in zijn zak. Maar hoe klom zijne verbazing, toen hij in den anderen schoen ook weer een gulden vond. Zijn gemoed werd er vol bij, hij zag ten hemel op, hij nam zijn muts van het hoofd en riep uit: „Groote God! wat een uitkomst voor mijn zieke vrouw en mijn kinderen! O, zegen den onbekende, die mij zoo welgedaan heeft!”

De twee vrienden hoorden met ontroering dat dankgebed aan. Maar vooral de jongste. Er was iets in zijn hart, dat iets had van een stem, en die stem zei tot hem, dat de aardigheid, die zijn vriend bedacht had, heel wat aardiger was, dan de aardigheid, die door hem was verzonnen.

NA DEN SLAG.

's Ist leider Krieg, und ich begehre
Nicht schuld daran zu sein.

CLAUDIUS.

Duizend lijken om mij henen,
Duizend stervenden in 't rond!
Stervenden met vloek of bede
In den half versteenden mond!
Dood, verwoesting en ellende
Heinde en ver, — hoe 't oog zich wende,
Overal bebloede grond!

Hier een ruiter, neêrgetuimeld,
Krimpens onder 't snijdendst leed,
En naast hem het kreunend strijdros,
Met een borstwond, diep en breed,
't Brekend oog op hem geslagen,
Wien 't zoo blijde in vroeger dagen
Zijn gehinnik hooren deed.

Daar een ander, die wanhopig
't Kleed zich van het lichaam trekt,
En met de afgescheurde flarden
Zich de wijde wonden dekt,
Waar hij 't koortsvuur door voelt beven,
Maar wien 't bloed, en daarmee 't leven,
Langzaam door de ving'ren lekt.

*

Lijders, dooden, en, daartusschen,
Hier het fijngetrappeld gruis
Van een drinkflesch, daar weér nevens
't Afgevallen ridderkruis;
Hier een speelkaart, daar de bladen
Van een boek, waaruit ze baden;
Ginds des krijgers brief van huis.

Brief van huis, waarin ze schreven,
Dat ze beefden voor zijn nood,
En dat hun, als ze om hem dachten,
Meen'ge traan in de oogen schoot.
Ach! zoo schreef een gade, een broeder,
Of een vader, of een moeder, — —
Die den brief ontving, — is dood!

O! kom weg! kom, toef niet langer
Bij dat heir van jamm'ren daar!
Maar ween om de schuld der menschheid,
Want zij zondigt veel en zwaar;
Want haar roem is haat en wrake,
Bloed haar lust en vloek heur sprake, —
Ween om haar en — bid voor haar!

IN DEN HERFST.

't Was alles vaal, verkleurend,
't Was alles dof en stom,
En 'k liep te dolen, treurend,
Schier eer ik wist, — waarom.

Met dor, verschrompeld loover
Was heel het veld bezaaid,
En 'k dacht: „de bloei is over; —
Zóó is mijn vreugd verwaaid.”

„Mijn lentetijd vlood henen,
Dat bloemenparadijs,
Mijn zomer is verdwenen,
Nu naakt slechts sneeuw en ijs.” —

Daar klonk op eens een klare
En schelle kreet, omhoog,
En 'k zag een voog'lenschare,
Die naar het Zuiden toog.

En, zachtkens kwam van boven
De roepstem tot mij af:
„Uw ziel heeft God te loven,
Die háár ook vleug'len gaf.”

Vrij naar GEIBEL.

EEN NATUURPSALM.

Onder die liederen in den Psalmbundel, die door schoonheid en verhevenheid uitmunten, behooren zeer zeker ook de Natuurpsalmen. En van deze is de schoonste en verhevenste zonder twijfel Psalm CIV.

Hebt gij lust, mijn lezer! laat ons dan samen dezen Psalm eens lezen, die om zoo te zeggen, GEN. I teruggeeft, maar als berijmd en op muziek gezet. Niet alleen is de inhoud van het lied vol stoutheid en tevens vol liefelijkheid, maar de vorm, de samenstelling, is bovendien vol kunst. Zoodra met eenige aandacht onze blik er zich op richt, bemerken wij, dat hier achtereenvolgens onderscheidene tafereelen voor ons oog zich onthullen.

De Psalm begint met een vóórslag, een praeludium, als het ware.

Loof den Heer, mijne ziel! — O, Heer, mijn God! Gij zijt zeer groot; Gij zijt bekleed met majesteit en heerlijkheid.

En, waarlijk, ook als men nog niet tot de beschouwing van Gods gewrochten in de bijzonderheden gekomen is, ook als men nog maar een algemeenen en voorloopigen blik op het scheppingstoonel heeft geworpen, heeft men al reden genoeg, om van de grootheid Gods te gewagen, en om, in

eene stemming van aanbidding, te zeggen: Loof den Heer! mijne ziel!

Maar nu komt de beschouwing van de bijzonderheden; nu komt de volgreeks der tafereelen.

In de eerste plaats; lucht en wolken. 1)

Hij bedekt zich met het licht, als met een kleed; Hij rekt den hemel uit als een gordijn; Hij zoldert Zijne opperzalen in de wateren; Hij maakt van de wolken Zijn wagen; Hij wandelt op de vleugelen des winds; Hij maakt de winden tot Zijn boden, de bliksemen tot Zijne knechten. 2)

Wat een kracht! Wat een macht! Wat een pracht! Het schitterend licht is 't kleed des Heeren, het hemelblauw Zijn tentgordijn. De wateren in de hoogte schikken zich als tot wanden en gewelven van verhevene zalen. Wolken, winden, bliksemstralen, — 't staat alles in den dienst van God!

En, gelijk daarboven alles Zijn werk en Zijn eigendom is, zoo ook alles hier beneden. Die gedachte is de onderlaag van een tweede tafereel: de aarde in hare vorming. 3)

Hij heeft de aarde op hare funderingen gegrond; zij zal nimmermeer wankelen; Gij hadt haar met den afgrond als een kleed overdekt; de wateren stonden boven de bergen; voor Uw dreigen vloten zij en spoedden zich weg voor Uw donderstem; de bergen rezen op, de dalen daalden ter plaatse, die Gij er voor hadt bepaald; Gij hebt een perk er aan gesteld, dat zij niet overschrijden zullen; zij zullen de aarde niet weder bedekken.

Ernstige en plechtige tonen der harpe zijn dat, en ze verplaatsen ons in de verbeelding naar dien tijd van lang vóór den aanvang der menschengeschiedenis, — dien tijd,

1) Vs. 2-4.

2) Aldus moet de vertaling zijn.

3) Vs. 5-9.

toen alles zich nog voordeed als chaos, als bajert. Maar zij stellen tegelijk de ontzaglijke werking van Gods machtwoord ons voor, dat in dien chaos schifting maakte, dat in dien bajert orde bracht, en zij brengen ons het stoute en indrukwekkende verschijnsel voor den geest van groote wateren, die, als bedreigde vluchtelingen tegen elkander hortend en over elkander stortend, eene wijkplaats zoeken, met onstuimige drift, en van daar geen uitval meer durven of kunnen beproeven. Ze zijn nu teruggedrongen tot 'daar, waar ze moeten zijn en waar ze moeten blijven. De bergen verheffen nu hunne kruinen verre er boven, en van de valleien, tusschen de gebergten in, is nu de bodem te aanschouwen. Dat heeft de Heere God gedaan.

Maar daarbij bleef het niet. Uit het vorige ontwikkelt zich een ander tooneel: de aarde in hare voltooïing. ¹⁾

Hij zendt beken uit in de dalen, om tusschen de bergen door te wandelen; ze drenken al het gedierte des velds; de woudezens lesschen hun dorst er mee; er boven woont het gevogelte des hemels, dat zich doot hooren van tusschen de takken; Hij besproeit de bergen uit Zijne opperzalen, de aarde wordt verzadigd met de vrucht Zijner werken; Hij doet het gras uitspruiten voor de beesten en het kruid ten dienste der menschen, doende het brood voortkomen uit de aarde, en den wijn, die het hart des menschen verheugt en het aangezicht doet blinken, als van olie, en 't brood, dat 's menschen hart versterkt. Doorvoed staan de boomen des Heeren, de cederen van den Libanon, die Hij geplant heeft, waar 't gevogelte in nestelt en waarbij de ooievaar zijn nest bouwt in de dennen. De hooge bergen zijn voor de steenbokken, de rotsen voor de bergmuisc een toevluchtsoord.

'Teekenachtig is deze voorstelling, — vol leven en bewe-

1) Vs. 10—18.

ging. 't Is, of wij ze werkelijk zien, de beken, die daar zich voortkronkelen tusschen de bergen en aan wier helder vocht een schuwe woudezel, voor enkele oogenblikken buiten de bedekking van het geboomte zich wagens, zijn dorst komt voldoen. 't Is, of wij hier en daar eenige takken over 't water zien hangen, en of wij werkelijk de verschillende geluiden der vogelen hooren, die schuilen in den groenen nacht. Wij zien de flanken der bergen en de vlakten der dalen met gras en kruiden bekleed, en wij lezen er op, als 't ware, dat God goed is, want de vervulling ligt er in van de behoeften van menschen en dieren; ja, nog meer, dan, strikt genomen, de vervulling van behoeften: hier wiegelen de gouden halmen, maar dáár bloost de druiventros. En dan, om en boven dat landschap verheffen zich de hoogopgaande dennen en cederen; — boomen des Heeren. — Boomen des Heeren, wel een juiste benaming en even krachtig, als juist. 't Zijn die woudreuzen, tot wier ontstaan of groei geen menschenhand iets gedaan heeft, die, zoo als ze daar staan, geheel door God zijn gemaakt; Hij heeft ze geplant; 't zijn boomen des Heeren. En hier en daar in den top van zulk een statigen boom, ligt een stekelig ooievaarsnest, waarvan de bewoners hun eigenaardig gekleklap doen hooren; en de steenbok en de klipgeit springen over bergkloof en struik, en de bergmuis schiet met schuchterheid in een spleet van den rotswand. Inderdaad, dat is een landschap, éven bekoorlijk en lief, als verheven en grootsch. De Libanon, met zijn bosschen, vormt er den achtergrond van, de korenaar en de wijngaard-rank zetten er sieraad aan bij, en die woudezel, die eens even komt drinken, en die vogelen, die af en toe om de

boomen fladderen, en die klipgeiten, die vlug tegen de hoogten klimmen, stoffeeren zóó het geheel, dat het bij uitnemendheid boeiend is voor ons oog en ons hart.

Een nieuw tafereel ontsluit zich en geeft ons zon en maan, dag en nacht te aanschouwen: 1)

Hij heeft de maan gemaakt voor vaste tijden; de zon kent de plaats van haren ondergang. Als Gij de duisternis beschikt en het nacht wordt, komt al het woudgedierte in beweging; de jonge leeuwen brullen om roof, en om hun spijs van God te zoeken; als de zon opgaat, maken zij zich weg en leggen zich neêr in hun holen, en de mensch gaat dan uit tot zijn werk en naar zijnen arbeid tot den avond toe.

Geen wonder, dat, waar Gods grootheid, zooals die zich openbaart in de natuur, wordt bezongen, ook het oog wordt gericht op die ordonnantiën des hemels, die, door hare regelmatige werking en hare heerlijke schoonheid, zoo luide getuigenis geven van de majesteit Gods. De sterrenhemel, ja! is een zichtbare lierzang, geschreven met vuur op azuur. De dichter vestigt hier nu bepaaldelijk zijne aandacht op 't groote licht, dat bij dag, en het kleine licht, dat in den nacht heerschappij voert. 2) En terwijl hij in het voorafgaande geteekend heeft een landschap bij dag, geeft hij nu eene teekening van een landschap bij nacht. Uit den aard der zaak is deze teekening veel minder gevuld. De nacht is stil, de nacht is ledig. Toch zien wij en hooren wij leven ook hier. In den maneschijn, die op den bodem een licht werpt, dat hier en daar door de schaduwen van takken en bladeren met donkere, grauwe partijen doormengd wordt, ontwaren wij het roofdier, dat uitgaat op buit, en wij hoo-

1) Vs. 19-23.

2) Gen. I: 16-18.

ren het geweldig en schrikwekkend gebrul van den leeuw, dat daar dreunt door de nachtelijke stilte. Het woudgedierte zwerft rond en zoekt spijs. Het zoekt spijs van God, zegt de dichter. Weër een schoone trek in zijn lied. Alles moet van God komen en alle schepsel wordt gevoed uit Gods hand, — ook de leeuw, die in den nacht door het eenzame woud loopt. Ook daar is God, ook daar zorgt God. Maar, zie! de duisternis wordt minder donker, de eerste gloed van het morgenrood mengt zich zacht er door heen. Nu trekken de dieren des wouds zich terug; ze hebben hunne spijs gekregen van God en ze leggen zich weër neër in hun krochten. En terwijl het meer en meer dag wordt, vertoont zich ginds en hier een mensch, uitgegaan uit de woning, waarin hij gedurende den nacht heeft gerust, en nu aan den arbeid gaande, die tot den avond toe hem bezig zal houden, en dien hij dan nederleggen zal, om in zijn huis weër de ruste te zoeken. Zoo heeft alles zijn te huis, de leeuw in het hol, de vogel in 't nest, de rups in 't opgerolde blad en de mensch in zijn woning. Gelukkig, als hij zich waarlijk tehuis gevoelt in die woning en als hij daar waarlijk des avonds tot rust komt, na weër een dag te hebben doorgeleefd met arbeid en zorg, en na weër nu en dan, — zoo gaat het immers in onze wereld, — het hoofd en 't hart gestooten te hebben. Zij *ons* te huis een goed verblijf, eene woonstede der tevredenheid, der rust en der liefde.

Tot hiertoe gekomen breekt de dichter van onzen psalm zijne natuurbeschrijving even af, om eerst nog eens, er tusschen in, zijne bewondering te uiten in den gloedvollen loftoon: ¹⁾

---

1) Vs. 24.

Hoe groot zijn Uwe werken, o Heer! Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt; het aardrijk is vol van Uwe goederen.

En niet waar? Wij begrijpen dien uitroep. Geen mensch, die een hart heeft met gevoel voor wat schoon is en verheven, kan de schepping Gods beschrijven zonder tusschenbeiden eens daarmede op te houden en Hallelujah te zeggen. Zoo ook onze zanger hier. De hooge en diepe wijsheid bewonderend, waarmeê God al Zijne werken gemaakt heeft, en evenzeer den onmetelijken en onuitsprekelijken rijkdom van dien God, wiens alles is, die alles heeft, kan hij dat lofzingend woord van zijne lippen niet weren.

Maar nu vat hij zijne teekenpen, mogen we zeggen, — zijn penseel, mogen we ook zeggen, — wederom op en brengt ons een nieuw tafereel onder de oogen: de zee. 1)

Daar hebt gij de zee, die groot en wijd van ruimte is; — daar wemelen gedierten in, zonder getal, kleine en groote; daarop gaan schepen heen en weêr, en er onder de zee gedrochten 2), die Gij geformeerd hebt, om er in te spelen.

Nee! in eene natuurbeschrijving mag zeker ook de zee niet ontbreken, — de zee, dat ontzaglijk en rusteloos in beweging blijvend water, dat nu eens, bij windstilte, zacht-kens ruischend en bruisend, dan weêr, bij stormvlaag, wild bulderend en brullend, van de macht des Heeren spreekt en dat, met menschen op het deinend oppervlak en met dieren in de verborgene diepten, zooveel aan onze oogen geeft, om te zien, en aan onze verbeelding om te peinzen.

---

1) Vs. 25, 26.

2) Eigenlijk staat er in het Hebreuwsch Leviathans. 't Is niet volkomen zeker, welk dier onder dien naam wordt bedoeld, maar blijkbaar is het hier ter plaatse een vertegenwoordiger van de groote zeeonsters in het algemeen.

Die menschen daar, in het dobberend en hobbeland schip, — God moet ze behoeden en leiden; die gedierten daar, in den schoot van de wateren, — God kent hunne paden en onderhoudt hun bestaan. En, wat zijn er velen! Als het water der zee tot op den grond doorzichtig was, dan zouden wij een bodem zien met bergen en dalen, met rotsen van koraal en met bosschen van wier, en we zouden daar allerwegen eene menigte van kleine en groote levende schepselen aanschouwen, — sommigen wonderbaar klein, anderen monsterachtig groot, — maar een aantal, waarvan het cijfer niet te ramen zou wezen. En die allen, gelijk alle leven, dat buitendien op het land zich beweegt, afhankelijk van Één, en door Één onderhouden!

Dit denkbeeld vervult dan ook nu de gansche ziel van den zanger: ¹⁾

Zij allen wachten op U, dat Gij hun spijsze geeft, elk op zijn tijd. Geeft Gij hun die, zij zamelen ze in; doet Gij Uwe hand open, zij worden met het goede verzadigd; verbergt Gij Uw aangezicht, zij worden verschríkt; neemt Gij hun adem weg, zij sterren en zij keeren wér tot hun stof; zendt Gij Uwen geest uit, zoo worden zij geschapen en Gij vernieuwt het geluut des aardrijks. De heerlijkheid des Heeren zij tot in eeuwigheid! De Heer verblijde zich in Zijne werken, — Hij, bij wiens aanblik de aarde beeft en bij wienz aanraking de bergen rooken!

Alzoo alles in Gods macht. Oneindige macht! Door Hem alles. Zonder Hem niets, Hij, de beschikker over de ontzettendste krachten en Zijn levenwekkende adem het alvermogen beginself, dat onophoudelijk de schepping vernieuwt en verjeugdigt, dat onophoudelijk uit het uitgediende iets

---

1) Vs. 27-32.

anders weer opbouwt, — de Alpha en de Omega van alles is God. — En datgene, wat tegenover Hem de schepselen kunnen, komt ten slotte neder op wachten. Alles wacht op Hem, en als Hij niet laat wachten, dan leeft het, maar als Hij laat wachten, dan sterft het, alles, alles, — de worm hier beneden en de Engel daar omhoog.

Volkomen begrijpelijk, dat hier het hart van den Psalmist weder lofzingt: ¹⁾

Ik zal den Heere zingen, mijn leven lang; ik zal voor mijn God het harpkoord roeren, zoo lang ik besta; mijne overdenking van Hem zal zoet zijn; ik zal mij in den Heer verblijden.

Ja! als een mensch zoo een blik heeft geslagen op de majesteit Gods, dan kan 't wel niet anders, of hij stamelt Gods lof, en dat doet hij vooral met een zeer diepgaand en zeer hooggaand gevoel, wanneer Hij tot dien grooten God mijn God kan zeggen. Dat juist maakt het denken aan Gods verhevenheid zoet, dat juist geeft grond, om zich in de hoogte Gods te verblijden. Bij den uitroep God! val ik neêr voor Gods voeten, maar bij den uitroep mijn God! leunt mijn hoofd aan Gods hart. En dan heb ik deze overlegging vol zuivere zoetheid in het diepst mijner ziel: „Ik, nietig stipjen in 't heelal, ben, onder 't maat'loos scheps'lental niet van mijn God vergeten.” ²⁾

En nu, tot slot, ontboezemt de dichter nog ééne, maar ook weder eene grootsche, gedachte: ³⁾

De zondaren zullen van de aarde worden weggedaan, en de goddeloozen zullen niet meer zijn. Loof den Heer, mijne ziel! Hallehujah!

1) Vs. 33, 34.

2) Ev. Gez. LIII: 2.

3) Vs. 35.

't Kon den zanger niet ontgaan, dat Gods aarde, zoo rijk en zoo schoon, ontwijd wordt en ontsierd door de zonde, dat de menschen zoo veel leelijks doen in de schepping Gods, die zoo heerlijk is. Een oogenblik hindert hem dat. Maar dan, — zijne ziel rept haar wieken en verplaatst zich naar eene toekomst van licht zonder vlekken, van harmonie zonder wanklank. Wij doen zoo, met hem. Maar wij met nog meer hoop en vertrouwen, dan hem eigen kon zijn, wij die den Zoon des menschen kennen, wiens geest machtiger is, dan de geest der wereld en die den voet op den kop van de oude slang heeft gezet. Zij zal sterven, — die slang. Zij kan lang nog spartelen en zich wringen en bijten, maar zij zal sterven. En, als zij dood zal nederliggen, als de zonde tot het verleden der schepping zal behooren, dan zullen hemel en aarde samen een nieuw lied aanstemmen, maar met het oud en eeuwig geldend refrein: „Loof den Heer, mijne ziel! Hallelujah!” — —

SCHEPERS-AVONDLIED.

Naar huis toe, mijn schaapkens! De zon trekt naar 't West,
De bij zoekt haar korf op, de vogel zijn nest.

Het koeltje, dat omwaart met lieflijk gesuis,
Zegt zachtkens tot alles, wat leeft: „Nu naar huis!”

Ook ik heb een t'huis en ik dank voor mijn deel;
Want weinig bezittend, geniet ik toch veel.

Mijn vrouw heet me welkom, zoo hart'lijk en goed,
En kraaiende loopt me mijn kind te gemoet.

'k Heb niets van de pracht en den glans dezer aard,
Maar 'k ben voor haar nijd en haar twist ook bewaard.

Het brood, dat ik deel met het kleine gezin,
Daar legt onze Vader Zijn zegening in.

En eer nog het zonnetje 't bloemken ontsluit,
Ga 'k neuriënd weêr naar het heideveld uit.

En 'k hoor er den Heer, die daar gaat door Zijn hof,
'k Ontbloot mij het hoofd en ik stamel Zijn lof.

En, richt ik des avonds weêr huiswaarts mijn tred,
Dan lispt vaak mijn ziel onderweg het gebed:

„Och, zegen, o Vader! mijn vreugd en mijn kruis,
En breng me in nog βeteren zin eens *naar huis!*”

TEGENSTELLINGEN.

Wonderbaarlijk diep en machtig
Is de greep, die 't hart beroert,
Als ons 't leven eer en schande
Te gelijk voor de oogen voert.

Als we naast elkaâr ontmoeten
Nood en weelde, zonde en deugd,
Kracht en zwakheid, hoop en vreeze,
Krip en bloemkrans, smart en vreugd.

En zoo is 't ons te allen dage;
Telkens loopt het zwart en 't grauw
In het aardsche menschenleven
Door het goud en 't hemelsblauw.

't Wangeluid van 't zinloos straatlied
Gaaf ten Hoogen met den psalm;
't Afgodsvuur vermengt zijn rookwolk
Met des Heeren offerwaln.

Naast het rein gebied der Liefde
Ligt de slijkgrond van den Haat,
En terwijl Gods dienaar zegent,
Vloekt de huurling van het Kwaad.

Menschen klimmen op tot de Eng'len
En ze zingen Gode lof;
Menschen dalen tot de dieren
En hun zielen eten stof.

Helder lachend, hart'lijk juub'lend
Danst een stoet in feestdos voort
En daarnevens wordt het kermen
Van de droefenis gehoord.

Hij, voor wiens genot de weelde,
Al haar schatten heeft vereend,
Gaat langs d' arme; die nu 't laatste,
't Allerlaatste, heeft beleend.

Langs den grijsaard, moê en bevend,
Springt het kind met dart'len voet,
En de bruidstoet, vol van glorie,
Komt de lijkkoets te gemoet. — —

Wonderbaarlijk diep en machtig
Is 't gevoel, dat in mij werkt,
Als mijn oog zoo 't licht en 't donker
Van het mensch'lijk leven merkt.

Maar, schoon dikwerf smart en weemoed
Bij dien blik me in 't harte viel,
Toch lag in die zon met wolken
Vaak ook zegen voor mijn ziel.

't Peilen van des levens diepten, —
Holen in het menschenland, —
't Staren op des levens hoogten,
Bergen met een bloemenrand, —

't Een en 't ander wekte liefde
Voor het reine me in het hart,
Walg van 't lage, vreugd om 't blijde,
Weerpijn van gemis en smart.

En de Hoop, — die troostende Engel, —
Zwevend boven onzen grond, —
Met de morgenster op 't voorhoofd,
Met een glimlach om den mond.

Wees mij dan daarbij ten hemel
Met de zoete profetie:
„Nu nog: 't instrumenten-stemmen,
Eens: 't geruisch der symphonie!”

ANECDOTEN.

EEN ZONDERLING, MAAR LEERZAAM GEVAL.

Een magazijn van damesmantels
Moet ergens zijn hier in de stad,
Waar in eens, naar men mij vertelde,
Een vreemd geval heeft plaats gehad.

Daar woont een man met vrouw en dochter,
En over dag is één dier twee, —
Of vrouw, of dochter, — in den winkel,
En vader zelf helpt dan ook meê.

Eens, in een avonduur, toen moeder
En dochter waren uitgegaan,
Trad daar een deftig heer naar binnen,
Die reeds voor 't huis had stil gestaan.

Hij spreekt: „meneer! 'k wil u wat zeggen:
Mijn vrouw is jarig deze week,
En dáárom was 't, dat ik een poosje
Al door uw winkelramen keek.”

„Ik wilde haar zoo graag verrassen;
Laat mij eens mooie mantels zien;
Dan weet ik iets van de fatsoenen
En — van de prijzen bovendien.”

De winkelier, — niet onnatuurlijk, —
Vraagt lengte en omvang van mevrouw.
„'k Denk,” zegt de heer, „dat, wat ù paste,
Ook wel mijn gade passen zou.”

„Als u 't niet gek vindt, trek dan even
Dien gewatteerden mantel aan,
Dan zie ik 't best iets van de taille; —
Mij dunkt, die zal haar prachtig staan.”

De koopman, naar verkoop begeerig,
Verklaart niet gaarn' zich ongezind
En steekt zich in den damesmantel,
Schoon hij iets vreemds in 't aanzoek vindt.

„Zoo. — Knoop hem nu eens dicht van voren,
Dan konit de buste beter uit;
En draai u nu eens om, dat 'k zien kan,
Of hij ook goed van acht'ren sluit.”

Zoo doet de man. Maar de bezoeker
Reikt plots'ling over 't toonbank-vlak
En brengt op eens vijf, zes rijksdaalders
Van uit de geldlâ in zijn zak.

Hij voort! — Maar achter hem de koopman,
Die in galop, doodsbleek, verwoed,
Met groot misbaar in luide tonen
Steeds 't „houdt den dief!” weergalmen doet.

Maar de and're schreeuwt: „een gek vervolgt me!
Pakt hem, of hij vermoordt me nog!
Houdt vast den vent, maar houdt hem stevig!
Och, lieve menschen! redt me toch!”

't Publiek, niets van de toedracht wetend,
Heeft slechts den indruk van den schijn:
Blootshoofds en wild, in damesmantel, —
Die man moet wel krankzinnig zijn.

Alzoo, veel handen houden samen
Den armen manteldrager aan,
Die al maar: „laat me los!” blijft schreeuwen,
En heftig schoppen gaat en slaan.

Één, wien hiervan wat veel ten deel viel,
Zegt: „nou, ik maak, dat ik me berg!”
Een ouwe juffrouw zucht meewarig:
„Och, heere mensch! wat istie erg!”

Ten slotte komen drie agenten,
En blijkbaar wordt door hen geloofd,
Wat al de stemmen samen roepen:
„De kerel heit het in zen hoofd!”

„Dan maar naar 't bro!” zoo luidt het oordeel,
En, ziet! op „'t bro” wordt alles klaar,
Al scheen bij aanvang de historie
Zoo apocrief en wonderbaar.

De man werd nu geheel begrepen
En eervol in 't gelijk gesteld,
Maar 't kleedingstuk had zeer geleden,
En weg bleef 't hem ontstolen geld. —

Een droef geval. Maar dit kan 't leeren:
Wij, menschen, tasten dikwijls mis,
Door daad'lijk maar voor waar te houden,
Wat niets meer dan waarschijnlijk is.

Zoo wordt op 't geen wij grijpen moesten
Vaak geen bemoeiing toegepast,
En wat we moesten laten loopen,
Dat houden we tweehandig vast.

GROOT VERTROUWEN IN DE KUNST.

„Mijnheer!” zoo spreekt een droeve weduw’
Een schilder toe, dien zij ontbood,
„Ik wilde u een portret bestellen
Van mijn gestorven echtgenoot.” —

„Zeer wèl, mevrouw! — Één ding is jammer;
Den overleed’ne kende ik niet;
Maar ’k hoop, dat hij een goede beelt’nis
U van zijn wezen achterliet.” —

„Och, neen!” is ’t antwoord der bedroefde,
„Hij was een beste, brave man,
Maar zich te laten portretteeren,
Daar was hij steeds afkeerig van.” —

„Ja,” zegt de schilder, „dat komt meer voor;
Maar u begrijpt wel, zonder iets,
Dat gaat niet; doch bedenk eens even;
Hebt u niets, dat kan dienen? Niets?” —

„Nu,” spreekt de vrouw, „daar heb ’k een inval;
Eens, toen hij nog veel jonger was,
Ben ’k met mijn man gereisd naar Keulen,
En daarvan heb ik nog zijn pas.”

„Daar kunt ge op vinden: neus gebogen,
En oogen tusschen grijs en groen,
Links op de wang een harig wratje,
En kin en mond gewoon fatsoen.” —

De schilder, gaarne loon verdienend,
Aanvaardde ’t stuk, maar zei toch trouw,
Dat hij niet wist, of de gelijk’nis
Wel gansch’lijk sprekend wezen zou.

MISSCHIEN TE HELPEN.

„Wat scheelt je, Jan? Heb je verdriet?”
„Ja, ...neen, maar 'k heb zoo'n kiespijn, Piet!”
„Is 't kiespijn? Ik beklag je, man!
'k Had zelf daar lest mijn portie van.”
„Zoo? En wat heb je er aan gedaan?”
„Ja, — 'k ben half gek naar huis gegaan,
En 'k zette naast mijn vrouw mij neêr,
Die heel meêwarig, lief en teêr,
Mij zachtjes streeelde langs de wang,
En 'k zat, ja, wel twee uren lang,
Met mijn gezicht aan haar gezicht;
En 'k voelde heusch mijn pijn verlicht.”
„Dus is er hoop nog bij dit kruis! —
Zeg, is misschien je vrouw nu thuis?”

BETREKKELIJKE ROEM.

Een zoon van den beroemden denker,
Den wijsgeer Mozes Mendelssohn,
Was vader van den grooten Felix,
Dat hoog genie in maat en toon.

Men vroeg hem in zijn jonkheid telkens:
„Gij zijt des wijzen zoon, niet waar?”
En later: „Zijt gij niet de vader
Van den verheven kunstenaar?”

Dat was een lof, die soms hem streeelde,
Maar soms ook stuitte; want hij dacht:
„'t Schijnt, dat ik zelf niet heel veel waard ben,
Dan in verband met mijn geslacht.”

„'t Schijnt, dat ik aan de wereld enkel
Als iets beteek'nend mij vertoon,
Doordien ik ben de zoon mijns vaders
En voorts de vader van mijn zoon.”

TOELICHTING VAN UITGAVEN.

Een burgerman, die, door de kosten
Der studie van zijn zoon bezwaard,
Aan zijn bezorgdheid zuchtend lucht gaf,
Zei: „daar kon toch wel op bespaard.”

De zoon, hiertegen in, beweerde,
Dat hij op niets besparen kon,
Hoe ernstig hij het vaak beproefde
En, met zijn vrinden, er op zon.

Hij sprak, om 't feit nog toe te lichten,
En te verklaren 't hoog bedrag
Der kosten, die zijn goede vader
Zich telkens opgegeven zag:

„Heusch, vader! als ge een and'ren zoon hadt,
Stond vast de zaak nog meer benard;
't Is waar, studeeren eischt veel kosten,
Maar ik, ik doe 't niet eens heel hard.”

WEL EEN BAKKER, MAAR....

Mientje, 't nette linnenmeisje,
Mooi, en opgewekt van zin,
Had veel aanzoek; maar de vrijers
Waren allen haar te min.

Doch, verheugd kwam ze eens naar binnen,
En sprak, blozend meer en meer:
„'k Moet, mevrouw, u toch eens zeggen,
Dat 'k sinds gisteren verkeer.”

„Wel zoo? En wat doet je aanstaande?
Vast geen need'rige partij;
Want al velen vindt je onwaardig.” —
„'t Is een bakker,” antwoordt zij.

„Is 't een bakker?“ vraagt mevrouw nu,
En de toonaard van die vraag
Doet haar merken, dat daarin ligt:
„Is je die dan niet te laag?“

En nu wil zij ondervangen
Wat mevrouw bevreemdend scheen;
Daarom zegt ze: „Ja, maar ziet u?
Hij bakt pain de luxe alleen.“

EENE ONBELEEFDHEID, MET NOG EEN OVERMAAT.

Bij den voorlaatste aan de open tafel,
Kwam 't laatste paar croquetjes aan,
Dat deze, aan eigen lust slechts hechtend,
Op eigen bord deed overgaan.

„Mijnheer!“ sprak vrij verstoord zijn buurman,
„Wat onbeleefde daad is dat!
Ik houd toch ook wel van croquetjes.“
En de ander: „Dan mag ik wel blij zijn,
meneer! dat Uwe hier niet zat.“

TE VEEL GEVERGD.

Een stotteraar, die een der bureu,
Met harde schimptaal had beklad,
Werd opgeëischt, terug te nemen,
Wat hij in drift gesproken had.

„Neê!“ zei hij, „'k had al zoo'n me-moeite
En 'k dacht be-blij: „'k be-ben er door;““
En 't nou we-weêr terug te nemen,
Daar dank ik he-he-hart'lijk voor.“

WELIGE BEELDSPRAAK 1).

Als 't mij veroorloofd is, omtrent bedoeld geval
In deez' vergadering ook eens een woord te zeggen,
Dan wensch ik in haar schoot of boezem neêr te leggen
Een steentje, dat, naar 'k meen, wel wortel schieten zal,
En dat vast ook den koers der loopende debatten,
Als elk van ons de koe durft bij de horens vatten,
Zal doen bereiken 't sop van den begeerden wal.

-
- 1) Stijl van een lang overleden raadslid, ergens.
-

OVERTUIGENDE BEREKENING.

„Maar, lieve man! je rookt te veel;
Dat moest je heusch wat laten.”
Zoo zegt de vrouw: „geloof je 't niet?
Je laat me steeds maar praten.”

„Och, wat?” zegt hij, „zie eens oom Piet,
Kras rooker al zijn dagen,
En die nog flink zijn jarental,
Van zeventig blijft dragen.”

„Maar, man!” zegt zij, „dat maakt mijn woord
Volstrekt niet twijfelachtig;
'k Denk, als hij niet zoo had gerookt,
Dan was hij nu al tachtig.”

VLEIENDE GEVOLGTREKKING.

A. kreeg van B. tien flesschen Rijnwijn,
Van fijn en kostbaar merk, present, —
Wat hem wel eenigszins bevreemdde,
Als weinig met den man bekend.

Hij ging er heen, om hem te danken,
Maar trof hem niet. Hij zond een brief,
Vermeldend, dat hij en zijn gade
't „Erg aardig” vonden, „vrees'lijk lief.” —

Maar kort daarop moest A. vernemen:
„Gij kent wel B? Die is van nacht,
Wijl hij krankzinnig was geworden,
Geboeid naar een gesticht gebracht.”

Bij dat bericht wordt A. bewogen,
En gaat straks naar de vrouw van B.,
Om haar een troostwoord toe te spreken
In haar zoo hard en grievend wee.

„Wat is dat plots'ling opgekomen!”
Zoo zegt hij: — „'t Is een week, — nog niet, —
Sinds hij een tiental flesschen Rijnwijn
Mij als geschenk bezorgen liet.”

„Wat?” roept de vrouw, en om haar lippen
Plooit zich een bitter-droeve trek;
„Aan u tien flesschen wijn gegeven?
Och heer! dan was hij toen al gek!”

EEN AANGENAAM NACHTELIJK BEZOEK.

Een heer, die zich had voorgenomen
Een reis, heel naar Egypte-land,
En daarbij een gezelschap begeerde,
Gaf hiervan kennis in de krant.

Toen een student, ietwat beschonken,
Die noodiging gelezen had,
Liet hij zich rijden naar de woning,
Die opgegeven stond in 't blad.

Doch middernacht was reeds geslagen,
Toen hij 't gezochte nummer las.
Geen wonder, dat zijn rust'loos schellen
Een heele poos gansch vrucht'loos was.

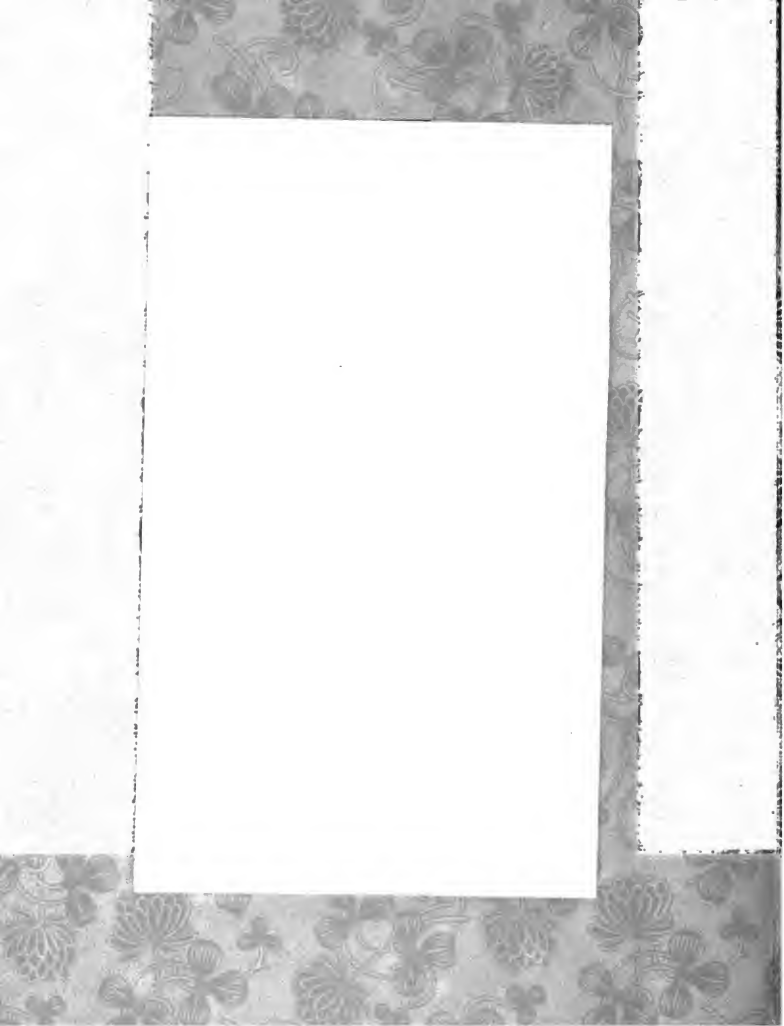
Toch ging op 't lest een venster open
En vroeg een stem, maar niet heel zacht:
„Wat mot je hier? Je moest je schamen!
Zoo'n leven midden in den nacht!”

„Meneer!” zei de ander, „'k heb gelezen,
Dat voor een te ondernemen tocht
Naar 't verre land der piramiden
Door u een makker wordt gezocht.”

Boos vraagt de stem: „Nu ja, wat zou dat?”
En kalm komt daarop 't antwoord weêr:
„Meneer! 'k wou u alleen maar zeggen,
Dat ik niet meêga. — Nacht, meneer!”

Niet klaar was wat de man van 't venster.
Nu als zijn nachtgroet hooren liet;
Alleen is dit er van te zeggen:
Bijzonder hoff'lijk was het niet.

3 2044 038 419 099

1 2 3 4 5 6 7 8 9

LAURILLARD, Eliza

AUTHOR

Leathblowers

TITLE

Call Number

Y88

L3851

